

Զորքանցարձ

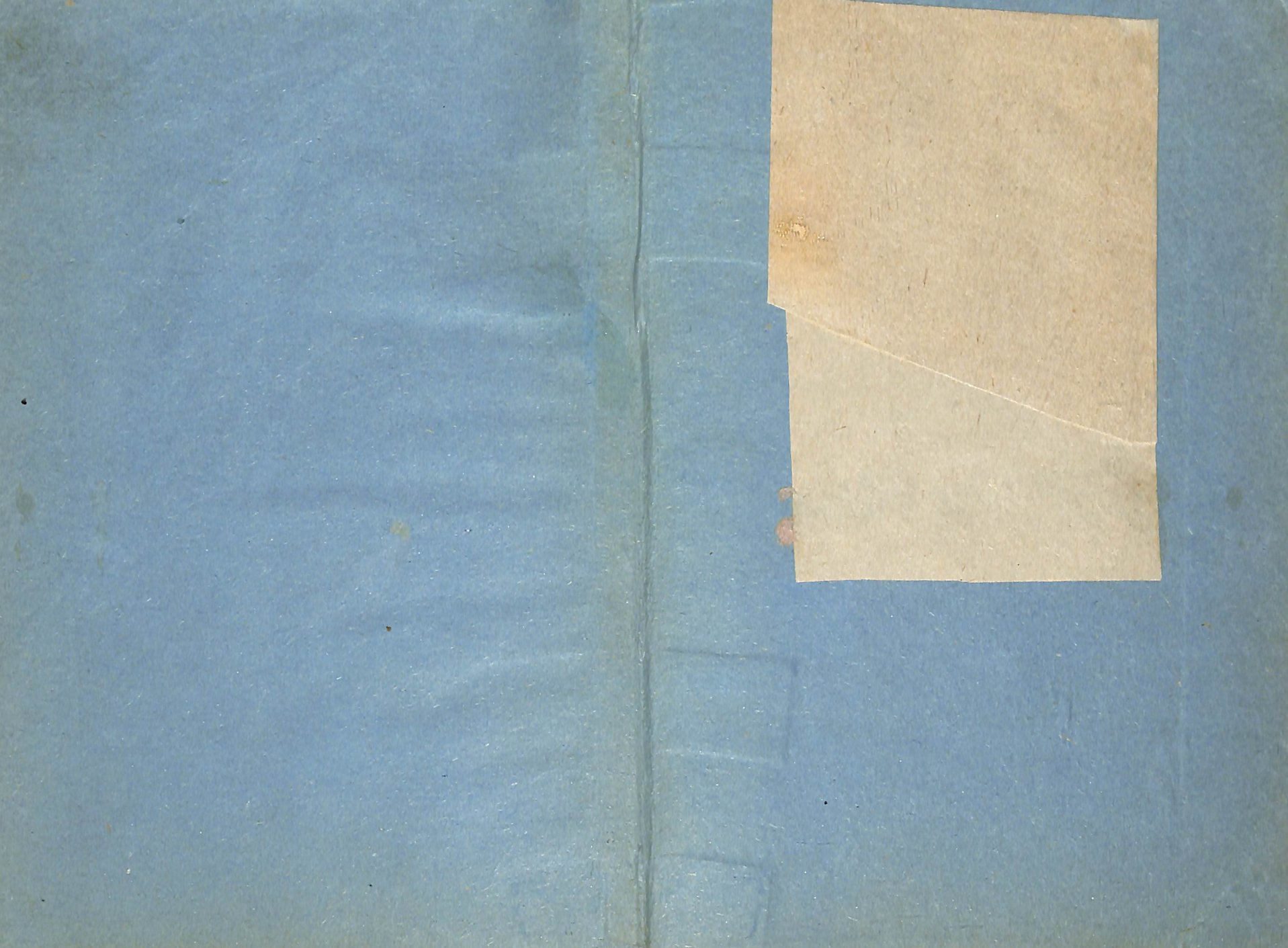
Պարսկ հաճար.

1920/0

1920

391.99

2-66



891.542-2

Ե-77

ՅԵՆԱԴԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱՇԷՆ — Ա. ԵԱՐԲ

ՇԻՐՎԱՆՉԱԴԷ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԴՐԱՄԱՆ ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒՄԵՐՈՎ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ



Կ. ՊՈԼԻՍ
ԿԻՆԿԻԱ ԳՐԱՏՈՒՆ
1920

24/11	80
-------	----

3107

21

Q615

15.07.2013

48340

Ներկայ պիեսի ներկայացնելու իրաւունքը
վերապահուած է Ալէքսանդր Շիրվանզադէին:
Այն անձինք, որոնք, առանց հեղինակից իրա-
ւունք ստանալու, կը ներկայացնեն պիեսը, կեն-
թարկուեն օրինական դատի: Իրաւունք խնդրելու
համար պէտք է դիմել. Tiflis — A. Chirvanzadé.



ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԴՐԱՄԱ ՉՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ԱՆԴՐԷԱՍ ԷԼԻՋԲԱՐԵԱՆ: Տեղական յայտնի հարուստ-
ներից մէկը: 55 տարեկան առոյգ եւ ամրակազմ տղամարդ,
կարճ խուզած ալեխառն մազերով, ցանցառ միջուքով եւ
կարմիր այտերով:

ԵՐԱՆՈՒՀԻ: Նրա ամուսինը: Քահանայի դուստր, 46
տարեկան, ժամանակից առաջ թառամած, դժգոյն, նիհար
կին համակրելի եւ գեղեցիկ:

ԲԱԳՐՍ: Էլիզբարեանների աւագ որդին: Ժամանակա-
կից գործնական երիտասարդ, 27 տարեկան, եռանդուն
դէմքով: Ձեւերն ու շարժումներն արագ են, ոճը կտրուկ
եւ դրական:

ՍՈՒՐԷՆ: Էլիզբարեանների երկրորդ որդին, 23 տա-
րեկան կենսախինդ երիտասարդ, որի դէմքը կրում է շուայտ
կենցաղի վաղաժամ հետքերը, բայց համակրելի է: Հազնուում
է վերջին տարազով:

ՌՕԶԱԼԻԱ: Էլիզբարեանների մեծ աղջիկը: 24 տարե-
կան, բաւական գեղեցիկ, բայց չափազանց ինքնագոյն դէմ-
քով օրիորդ: Հազնուում է միշտ շքեղ, առանց գոյների
խտրութեան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Էլիզբարեանները երկրորդ աղջիկը: 22 տարեկան, մտախոհ դէմքով, արտայայտիչ աչքերով օրիորդ՝ մի քիչ մօրը նման, բայց աւելի գեղեցիկ: Հագնուում է համեստ ճաշակով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՕԹԱՐԵԱՆ: Անդրէասի հանգուցեալ ընկերոջ որդին եւ նախկին որդեգիրը: 26—27 տարեկան, խոհուն դէմքով, նեարդային շարժումներով: Հագնուում է միշտ սեւ:

ՍԱՂԱԹԷԼ: Երանուհու եղբայրը եւ Անդրէասի հաւատարիմ աջակիցը: Մօտ 50 տարեկան, անվրդով, բայց խորամանկ դէմքով: Երեսը սափրուում է, բունքերի մօտ փոքրիկ մօրուսհատներ թողնելով: Հագնուում է միշտ միատեսակ—լայն վարտիկ, սեւ աթլասի արխաուղ, վրէն երկարաւուն, լայն պիջակ: Վզովը գցած է ժամացոյցի ոսկէ շղթայ: Մէջքին կապած է ոսկէ քամար: Միշտ գործ է ածում դեղին սաթի տէրողորմեա խոշոր հատիկներով: Կօշիկները տակերը մի մատնաչափ հաստ են:

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԿԱՐԻՆԵԱՆ: Անդրէասի հաշուապահը: Ժամանակից առաջ ծերացած 42 տարեկան տղամարդ: Սովորական ծառայողի միջին տիպար:

ՎԱՐԴԱՆ: Սպասաւոր Էլիզբարեանների զրասենեակում: Երիտասարդ: Խօսում է Շամախու բարբառով:

ԶԱՐՈՒՀԻ: Երիտասարդ աղախին:

Գործողութիւնը կատարուում է Էլիզբարեանների սանը: Մեր ժամանակի անց:

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Դ Ր Ա Մ Ա Ջ Ո Ր Ս, Ա Ր Ա Ր Պ Ի Ա Շ Ո Վ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Բեմը ներկայացնում է Անդրէաս եւ Բաղրատ Էլիզբարեանների պարապելու սենեակը, որ բռնում է սեպհական տան վերին յարկում անկիւնային դիրք՝ բնակարանի եւ դրասենեակի միջեւ:

Միջին մեծութեամբ սենեակ: Աջ *) պատի մէջ դէպի փողոց երկու մեծ լուսամուտներ, որոնց մէջտեղում դրած է Անդրէասի դրասեղանը, վրէն, բացի դրելու պարագաներից, համարակալ, հեռախօսի ապարատ եւ էլէքտրական շարժուն լամպար: Սեղանի քով, պատի կողմում մի մեծ բազկաթոռ, միւս կողմում՝ մի հասարակ աթոռ:

Խորքի պատի մէջ երկու դռներ, մէկը բեմի կենտրոնական ուղղութեամբ, դէպի դրասենեակ, միւսը բոլորովին ձախ, դրեթէ անկիւնում, դէպի նախասենեակ:

Ձախ պատի մէջ եւս դռներ, որոնք տանում են դէպի բնակարան: Այս դռների մօտ, դէպի աւանսցեհա Բաղրատի

*) Մսնօր. Աջ ու ձախը ընդունել հանդիսականների կողմից:

գրասեղանը, վրէն, բացի սովորական պարազաններից, գրե-
լու դործիքներ, գծագրութիւններ և մի քանի մասնագիտա-
կան գրքեր՝ ինժեների համար: Սեղանի ետեւում երկաթէ
գրամարկը: Խորքում, դէպի աջ—վառարան:

Պատերի տակ աթոռներ: Յատակի աջ կողմը ծածկուած է
գորգով: Լուսամուտները վարագուրուած են:

ՏԵՍԻԼ I

ՍԱՂԱԹԷԼ ԵՒ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

Վարագոյր բարձրանալիս, Սաղաթէլը, Անդրեասի գրա-
սեղանի ֆոյ կանգնած, հեռախօսով խօսում է: Խորքի դռները
բացում են, ներս է մտնում Կարինեանը եւ սկսում է Անդրեասի
գրասեղանի վրայ շօտ դանդաղ ինչ-որ փնտել: Այս դռները
բացուելիս հեռու երեւում է մի բարձր հաշուեսեղան, որի
ֆոյ կանգնած պարապում է մի երիտասարդ: Մերք ընդ մերք
երեւում են եւ ուրիշ ծառայողներ, նաեւ այցելուներ, որոնք
այս ու այն կողմ են անցնում զբաղուած դեմքերով: Գործո-
ղութեան ընթացքում, մինչեւ գրասենեակի փակուիլը, այնե-
ղից լսում են համարակալի չխշխկոց եւ հեռախօսի զանգակի
հնչիւններ:

ՍԱՂԱԹԷԼ. (Հեռախօսով) «Համէէէ՞: Այո՛, շուտով կը-
գայ: Հը՞մ, չեմ լսում: Հա՛: Լաւ, ուղարկիր: Յրտեսու-
թիւն»: (Չանգալը հնչեցնում է եւ գործիքը դնում իւր սեղը):
Օրհնութի տեղեֆոն հնարողը, չատ լաւ բան է վաճառականի
համար: Հա, ինչ էի ասում, Արիստակէս, հէնց որ ձեռքիդ
գործը վերջացնես, կըսկսես Բագրատի հաշիւը կազմել: (Հեղ-
նօրհն) Մեր պարոն ինժեները ուղղում է իմանալ, ինչքան է
ծախսուած իւր գործարանի վրայ:

ԿԱՐԻՆԵԱՆ. Բայց դուք ձեր արած ծախսերի հաշիւնե-

րը դեռ չէք ներկայացրել գրասենեակին: Պարոն Բագրատն
ամէն մի ծախսի համար արդարօցուցիչ դօկումենտ է պա-
հանջում:

ՍԱՂԱԹ. Բան է հնարել պարոն Բագրատը—արդարա-
ցուցիչ դօկումենտ: Ես Անդրեաս էլիզբարեանի մօտ մինչեւ
օրս առանց արդարացուցիչ դօկումենտի եմ ծառայել, էլի
կը ծառայեմ: Հայրը հաւատում է, թող որդին էլ՝ հաւատայ
(Լոռքիս): Այդ ի՞նչ ես փնտրում:

ԿԱՐ. Մնացականահանների պայմանագիրը: (Դադարում է
փնտել):

ՍԱՂ. Հէր օրհնած, այսքան ժամանակ ծառայում ես
այստեղ, էլի չըզիտե՞ս, որ Անդրէաս էլիզբարեանը սեղանի
վրայ երբեք հարկաւոր թղթեր չի թողնում:

ԿԱՐ. Ճշմարիտ, ես մոռանում եմ, որ էլիզբարեանը
բոլոր մարդկանց համարում է գող ի ծննդինէ:

ՍԱՂ. Այո, նրա կարծիքով, մարդիկ գողանում են
ամէն ինչ. որ կողպէքի տակ չէ: Եւ այդ չատ ճիշտ կար-
ծիք է: Աշխարհի երեսին դրուած մարդ չըկայ, բոլորը գող
են: (Տեղորդակում ձեռնկրի մեջ տնոում է եւ հոտ փայլում):

ԿԱՐ. Խղճի դէմ բաներ էք ասում, պարոն Սաղաթէլ:

ՍԱՂ. Է՛հ, դու էլ խօսքի տակին զլխին—խիղճ: Ինչ-
պէս տեսնում եմ, այդ կերակուրը չատ ես սիրում: Ափսոս
որ փոր կշտաշնող չէ:

ԿԱՐ. Այո, չատերի համար անմարսելի է:

ՍԱՂ. Ինչպէս, օրինակ, հրամանոցը համար: Տեսնում
եմ, քառասուն ու երկու տարեկան մարդ ես, մազերդ ճիւ-
մակել են, մէջքդ ծոռել է եւ էլի, խիղճ—խիղճ ասելով,
հաւում ես: Երանի գիտենայի, այսօր-էգուց որ ոտներդ
ձգես, կնիկդ գրպանումդ պատանի փող կը գանի՞:

ԿԱՐ. Կարող է չըգանել, բայց ես գոնէ հանգիստ հո-
գով կը մնանմ:

ՍԱՂ. (Կծու հեղեղութեամբ) Ի՞նչպէս չէ, կէս գիւժին
ձընկըճաւեր քաղցած փորով թողնելով փողոցում: Էէ՛հ, պա-

րոն, խիղճը լաւ բան է, միայն ափսոս որ գերի է ընկել փողի ձեռքը և օր օրի վրայ մաշվում է տանջանքից: Հա, ի՞նչ էի ուզում հարցնել. այսօր Օթարեանն եկե՞լ է այստեղ: ԿԱՐ. Ոչ:

ՍԱՂ. Էհ, գոհութիւն Աստծու: (Տեղորոշեալ տեսնելու հետև):

ԿԱՐ. Ասացէ՛ք, խնդրեմ. ի՞նչ է պատահել այդ երիտասարդի և պարոն Սնդրեանի մէջ:

ՍԱՂ. Սյդ երկար պատմութիւն է: Բայց մեր գործը չէ:

ՏԵՍԻԼ II

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ

ՍՈՒՐԷՆ. (Ներս է մտնում շատրոլ ձախ դռներից վերստին ու գլխաւորով): Պապան այստեղ չէ՞: Աւելի լաւ: (Սաղաքիկն) Քեռի, ի սէր Աստծու, առ'ւր ինձ խկոյն երեք հարիւր ոտքի:

ՍԱՂԱԹԷԼ. (Տեղորոշեալ գրպանը դնելով) Հէ՛է հէ', էլի վազեց զխիս: (Սուրհին) Ի՞նչ է պատահել, էլի բարկացած ես:

ՍՈՒՐ. Հարց ու փորձի ժամանակ չէ: Ինձ ձեռաց երեք հարիւր ոտքի փող է հարկաւոր:

ԿԱՐ. Երեւի, էլի բակաբայում տանուլ էք տուել:

ՍԱՂ. Բաս չէ, առուտուրում վեաւ է արել: Սրանը կամ բակարան է կամ թխիկ-թխիկ մամզէլները:

ՍՈՒՐ. (Գրգռուելով Կարինեանի դէմ) Պարոն թանաք լող, այդ ձեր գործը չէ, խնդրեմ անկող վերահսկողի գեր չըկատարէք: Քեռի, եթէ այս բոլորին երեք հարիւր ոտքի չունենամ — կը խայտառակուիմ: Պատուի խնդիր կայ մէջտեղ: Եթէ ինձ սիրում ես — մի' ուշացնիր:

ՍԱՂ. Շատ եմ սիրում, Սուրէն ջան, բայց որ փող

չըկայ, ի՞նչ անեմ: Քեզ յայտնի է, որ այժմ հօրդ գործերը եղբայրդ է կառավարում: (Տեղորոշեալ գրպանից հանում է):

ՍՈՒՐ. Եղբայրս, եղբայրս, ամէն տեղ նա ինձ խանդարում է: Բայց թող սպասի, մի օր ատամներս ցոյց կըտամ նրան:

ՍԱՂ. Էէ, նա այն պտուղներից չէ, որ քո ատամներին վախենայ:

ՍՈՒՐ. (Անհամբեր) Տալո՞ւ ես փող, թէ՞ չէ:

ՍԱՂ. Այ եղբայր, ես ի՞նչ անեմ, ահա նա սնդուկը, սա էլ դու, համեցէ՛ք, վերցրու, ի՞նչ ես ետխիցս կպել:

ՍՈՒՐ. Բանալին տուր:

ՍԱՂ. (Հատուցելով) Չըկայ, Սուրէն ջան, չըկայ. Այժմ արքայութեան դռների պահապանն ես չեմ: Մէկէլ, մեր մէջ ասած, հիմա այդ սնդուկում, բացի պայմանագրերից և վէճսեղծիւրից, ոչինչ չըկայ: Եղբայրդ մեր կարգ ու կանոնները փոխել է. Դրանից առաջ այդ սնդուկում տասը-քսան հազարներով փող էր լինում շաբաթներով ընկած: Հիմա եղբայրդ բանկումն է պահում:

ԿԱՐ. Նա ասում է փողն ու խելքը միշտ չարժան մէջ պէտք է լինին:

ՍՈՒՐ. Որ այդպէս է, տուր քո զրպանից:

ՍԱՂ. Սուրէն ջան, ախար ես փող ո՞րտեղից ունիմ: Ես մի խեղճ գործակատար եմ:

ՍՈՒՐ. Էլի մի' սկսիր Ղազարոսի չարականն երգել: Կաշիդ դարախանում կրճանաչեմ: Քո կօշիկների այդ հաստ կարկատանի մէջ էլ փող կայ:

ՍԱՂ. Տէր, անցո՛ղ դաժակս այս յինէն:

ՍՈՒՐ. Դէ լաւ, հօրդ խաբերը մի' կրկնիր: Ասում են, դու նրան այնքան ես նման, որքան ես Պողոս Առաքեալին: Հանիր քսակդ, տեսնենք:

ՍԱՂ. (Մեկրալի) Դրա ձեռքից ազատուել չի կարելի: (Տեղորոշեալ հանդարտ դնում է գրպանը եւ շատ հանդարտ պիշակի գրպանից հանում է մի անագիկ մաշուած, կեղտոտ կաշուե

փողաւանդ): Կարծեմ հարիւր ուրբուց աւելի չունիմ: (Երեսը դարձնելով, քաղուն նայում է փողաւանդի մեջ): Փա՛հ, իսկի հարիւր էլ չկայ. յիսուն է:

ՍՈՒՐ. Այդ հեշտ է ստուգել: Տո՛ւր ինձ այդ տոպրակը, տեսնեմ: (Փողաւանդը խորում է):

ՍԱՂ. (Վախեցած): Վա՛յ, այդ ի՞նչ ես անում:

ՍՈՒՐ. Ո՛գուժ եմ մի քիչ հետազօտել այս հնազօտական գզրոցը: (Սկսում է փողաւանդը սնդեղ եւ մեկ մեկ դուռն է բերում անուանած իրեր): Այստեղ մտիկ արէք, ինչ ասես կայ: Հին մուրհանգիստ, ակցիաներ, բանկային կտրօններ, գերբալայեան մարկաներ, եւսուլի գինու շիշից...

ՍԱՂ. Ագա՛, ամօթ է:

ՍՈՒՐ. (Դուռն է բերում մի նստակ): Ա՛յս ինչ բան է: Վարդազօն թղթի վրայ նամակ, կնոջ ձեռքով գրուած: (Հոս է փայլում): Անուշահո՛տ...

ՍԱՂ. (Կարիւնեանից փայլելով): Ագա՛, ամաչիր, մարդ կայ այստեղ...

ԿԱՐ. (Թագուն ծիծաղում է):

ՍՈՒՐ. (Հանելով նստակի միջից շորի մի կտոր): Ահա այս էլ նամակի պատասխանը—գէրիացուի նմուշ, արշինը վեց շահանոց: Տէր ողորմած Աստուած, այստեղ մտիկ արէք, գեղատոմսեր, սիդնատուրա, աչքի ճար, քինաքինա, ամբողջ գեղատուն: Պա՛լատում է բժիշկը: Հապա, տեսնենք ուր է ցաւը, որ բժշկենք: Ահա, Օօ՛. այստեղ երեք հարիւր էլ կայ. հինգ էլ, տասն էլ:

ՍԱՂ. (Անբողջ ժանձնակ անկանգիւս, աշխատում է փողաւանդը խել): Այդ խօմ ափ-աչկարայ կողոպտել է նշանակում: Տեսնում եմ, Արիստակէս, օրը ցերեկով:

ԿԱՐ. (Մեկուսի): Աւելի լաւ է այդպէս կողոպտել, քան թագուն թագուն գողանալ, ինչպէս դու:

ՍՈՒՐ. Մի վախենար, աւելի չեմ վերցնիլ: Այն, ցվայ, դրայ, հերիք է: (Փողերը դնում է գրպանը, փողաւանդը վա-

րադարձնում է Սաղաթէի): Սաղի՛ր թանգարանդ, ֆի, մազութի հոտ է փչում:

ՍԱՂ. (Փողաւանդը ծոցը դնելով): Կարող եմ ասել, որ էլի լաւ պրծայ...

ՍՈՒՐ. Շնորհակալութիւն: Այժմ պատիւս փրկուած է: Անիւրաւները չէին ուզում ինձ հետ ապառիկ խաղալ: Առաջ վիզերգեհէ՛ն: (Ուզում է գնալ):

ՍԱՂ. Ամօթ չըլինի հարցնելը—բաս զէ՞քսելը:

ՍՈՒՐ. Գրիւր քեզ պայմանով, կըստորագրեմ, բայց, տես, Շէյլօկի տոկոս չըբարդես վրէ՛ն: (Քայլերն ուղղում է դեպի նախասենեակ):

ԿԱՐ. (Գրուխը շարժելով, անցնում է գրասենեակ):

ՏԵՍԻԼ III

ՍՈՒՐԷՆ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԵՐԱՆ. (Գալիս է ձախ դռներից սնային հագուստով, առանց գլխարկի: Յուզում է): Կա՛յ, մի՛ գնար:

ՍՈՒՐ. (Կանգ է առնում): Էէ, մա՛մա, հերիք է ինչքան լաց ու կոծ բարձրացրիր. ես ներվային մարդ եմ:

ԵՐԱՆ. (Սաղաթէի): Դու նրան փող տուցի՞ր:

ՍՈՒՐ. Այո, մա՛մա, եղբայրդ աւելի բարի գտնուեց քան դու եւ մեծ որդիդ:

ԵՐԱՆ. Յե՛տ վերցրու, Սաղաթէլ, յե՛տ վերցրու: Փողը նրան փչացրեց, փողոցները գցեց:

ՍՈՒՐ. Լաւ, մա՛մա, հին երգդ երգելու տեղը չէ, գըրասենեակից կըլսեն: (Դրասենեակի դռները ծածկում է):

ԵՐԱՆ. Էհ, թող լսեն: Այժմ ամենքն էլ դիտեն, որ դու որդի չես ինձ համար, այլ Աստուծո պատիժ:

ՍՈՒՐ. Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ապրե՛լ եմ ուզում: Այնպէս, ինչպէս ապրում են իմ բոլոր ընկերները:

ՍԱՂ. Այսինքն, բոլոր անառակ զաւակները: (Մի կողմ)
Վա՛յ, ի՛նչ ասացի:

ՍՈՒՐ. Քեռի, իմ գործերին մի՛ խառնուիր: Քոնն այն է, որ հօրս հաշիւներին վերադիր անես և սպանաղ ու զանձիւ ուտես:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Լաւ կծեց, տեղն է քեզ, Սաղաթէլ:

ՍՈՒՐ. Իսկ դու, մամա, հոգս արա միւս որդուդ համար: Կարող եմ հաւատացնել, որ նա ինձանից աւելի վատ ճանապարհի վրայ է: Մեր փողը կեղտ է, նրան փչացնելը մեղք չէ: Հասկացա՞ր, սիրելի մամա: Յըտեսութիւն, ճաշին ինձ չըսպասէք: (Գնում է նախասենեակի դռներով):

ՏԵՍԻԼ IV

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ

ԵՐԱՆ. (Թուլացած նստւում է արուներից մեկի վրայ): Տանջեցին ինձ, բութ դանակով մորթեցին: Հանել է ունիւղ-վերն ու դրել եղբօր կրծքին. «Փող տուր, թէ չէ՝ կըսպանեմ»: Ոտներս թուլացան, աչքերս մթնեցին, ասացի՝ երկուսն էլ կորան: Մի կերպ բաժանեցի: Ախ, դեռ աշխարհի երեսին կանայք կան, որ ինձ նախանձում են, հարուստի կնիկ եմ:

ՍԱՂ. Էէ, ոչինչ, եթէ մէկ որդիդ անառակ է, միւսը խելօք է: Մէկի քանդածը, միւսը չիւռում է:

ԵՐԱՆ. Է՛հ, չեմ ուզում ոչ քանդողին, ոչ չինողին: Մէկի համար փողը գերեզման է, միւսի համար հայր ու հաւատամք: Երկուսն էլ Աստծու ճանապարհից դուրս են: Մեր ժամանակում փողը երկնային թագաւորի պատիժն է:

ՍԱՂ. Օրհնուին նրա կտրողի ձեռները: Փողի պէս էլ քաղցր բան կա՞յ աշխարհում:

ԵՐԱՆ. Հեթանոսնե՛ր, Աստուած չունիք, Բեհեզդե-բուդին էք երկրպագութիւն տալիս:

ՍԱՂ. Էէ հէ, էլի կրկնեցիր մեր հօր խօսքերը:

ԵՐԱՆ. Լոյս գայ նրա գերեզմանի վրայ: Նա ասում էր. փողը հնարուած է սատանայի ձեռքով, որ մարդկանց գեհնը տանի:

ՍԱՂ. Ասում էր, որովհետեւ քանանայ էր, իսկ մենք աշխարհականներ ենք, մե՞ղ ինչ:

ԵՐԱՆ. Վախեցիր Ահեղ Դատաստանից, Սաղաթէլ: Մի՛ պաշտիր փողը կուռքի պէս:

ՍԱՂ. Քոյր, Աստծու պատիժն էլ, վարձքն էլ այս աշխարհումն է: Ահեղ Դատաստան — մատաստան չըկայ:

ԵՐԱՆ. (Ձարհուրած) Կայ, անհաւատ, կայ:

ԵԱՂ. Դէ հը, կայ, թող լինի: Բայց հարցրու մեծ որդուդ, տես նա ինչ է ասում: Բանից դուրս է գալիս, որ միւս կեանք ասածդ էլ անբաղդ մարդիկ են հնարել՝ իրանց այրուած սիրտը մխիթարելու համար: Որդիդ է ասում, լսո՞ւմ ես, ասում է՝ գիտութեան խօսքն է:

ԵՐԱՆ. Անիծուի ձեր գիտութիւնը:

ՍԱՂ. Ինչո՞ւ: Որ այն հոտած փիյի մօմի տեղ մեղ աղայծառ էլէքտրական լո՞յս է տուել: Առա, խնդրեմ, երկաթուղի, չոգենաւ, տելեգրաֆ, տելեֆօն, գրամաֆօն գիտութիւնն է հնարել, թէ՞ քո տէրտէրները:

ԵՐԱՆ. Ձուր չեն ասում, թէ տէրտէրի որդին անհաւատ կը լինի:

ՍԱՂ. Ախ, Երանուհի, դու մարդուցդ յիսուն տարով յետ ես մնացել: Խելքի եկ, բաց արա աչքերդ, տես ի՛նչ պէս են ապրում միւս հարուստների կանայք: Ուտում են, խմում, քէֆ անում, ամեն ամառ գնում են արտասահման, իսկ դու վաղում ես... Ահեղ Դատաստան: (Փոքրիկ պառլազ): Մի նոր բան էլ այն փոքր աղջիկդ է հնարել — Մարգարիտը — ճշմարտութիւն: Երէկ սկսեց գլխիս Աւետարան կարդալ:

«քեռի, մարդիկ պարտաւոր են ձգարտութիւնով դեկա-
վարուել»:

ԵՐԱՆ. Վատ բան է ասել, հաա°:

ՍԱՂ. Գիտես, սիրելիս, մեր հանգուցեալ հօր նման
ձգարիտ մարդ հազիւ թէ լինի այս քաղաքում: Բայց ի՞նչ
թողեց մեզ համար: Վերջին կռիւների կարօտութիւն, սով:
Մեռաւ թէ չէ, սկսեցինք սրան-նրան ձեռք պարզել: Դեռ
փառք Աստծու, որ դու մի քիչ գեղեցիկ էիր, բաղդը քեզ
այս սուներ գցեց: Ի՞նչ պիտի անէինք, եթէ էլ իզրարովը
քեզ հետ չամուսնանար: Հանգուցեալը մի արհեստ էլ չէր
սովորեցրել ինձ: Ուզում էր, որ ես էլ տէրտէր դառնամ,
այսինքն իւր նման քաղցածի մէկը: Չէ, քոյր, ոչ քեզ եմ
հաւանում, ոչ Մարգարային: Ապրել չըզիտէք: Այ, մեծ աղ-
ջիկդ, քէֆս է դալիս, աշխարհի բերանն է պատուում: Տես-
նում ես սուներ ու տեղը ինչպէս է կարգի գցել, ինչ չիկ է
բանեցնում: Մախլաս, դու խտի նման չես միլիօնատէրի
կնոջ: Էհ, թողնենք, կարծեմ, Անգրէասի ձայնն է:

ՏԵՍԻԼ V

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԱՆԴՐԷԱՍ

ԱՆԴՐ. (Երեսուն հ գրասենեակի պոկերի մեջ գլխարկով
ու վերարկով: Մի ոտը շեմքի վրայ, խօսում է դիպի գրասե-
նակ:) Ասացէք այդ մարդկանց, որ ես այստեղ չեմ: Գիտեմ
ինչու համար են շնորհ բերել: Զանապարհ դրէք: Յետոյ
գրասենեակը փակեցէք, դնացէք ձաշկու: Դուք հարկաւոր
չէք: Իրիկունը չուտ եկէք: (Ներս հ գալիս, պոկերը ետեից
ծածկելով):

ՍԱՂ. Էլի ուղքեր էին:

ԱՆԴՐ. Ազգային ազոաներ: Փա՛հ, կարծես, բարե-
գործական ընկերութիւն եմ բաց արել կամ իրանցից յիմար

եմ, չըզիտեմ ումն է հարկաւոր օգնել, ում—ոչ: Հաւաք-
ւել են մի դիւժին անգործներ ու դոնէ գուռն ընկել, թէ
ինչ է՝ «Աշխատանքի Տան» համար փող ենք հաւաքում:
(Սաղաթի օգնութեամբ համուռ է վերարկուն եւ գլխարկի ու
ձեռակաշի հետ սալիս է նստել: Հագած է շայն եւ երկարաւուն
պիջակ, շայն վարդիկ: Ժիշիկի վրայ ժանցոյցի ոսկի շորայ:
այ ձեռի մասի վրայ անագին սարսնակեայ մասակի): Աշխա-
տանքի սո՞ւնս որն է: Աշխատող մարդն ինքը գործ էլ կ'ու-
նենայ, սուներ էլ: Հաւաքել են ծոյլերին ու անպիտաններին,
ձրի կերակրում են, թէ աղք են փրկում:

ՍԱՂ. Իմաստունի խօսքեր են: (Վերարկուն ու ձեռա-
կաշը ստնում է նստանկեակի եւ խնայել վերադառնում:)

ԱՆԴՐ. (Նստում է իւր գրասենեակի ֆոլ եւ այդ պահին
սեւնում է նրանում:)

Աա, դու այստեղ ես: Էլի ի՞նչ ես
ուներերդ կիսել: (Գրգռում է) Մի՛ սեւացնիր օրս, մի՛ սե-
ւացնիր, առանց քեզ էլ սեւացողներ կան:

ԵՐԱՆ. Ուզողին մերժելը մեղք է:

ԱՆԴՐ. (Կծու հեղուքեակ): Հաա°, միլլիօնատէրի
աղջիկ, աֆարիմ: Որ այդպէս է, սուր էլի քո օփառից կամ
հօրդ թողած ժառանգութիւնից, այ այն մեծ-մեծ քարվան-
սարաներից:

ԵՐԱՆ. (Վերիկնայով) Դու միշտ իմ հօր աղքատութիւնն
երեսովս ես տալիս:

ԱՆԴՐ. Ախար, ինչ անեմ, նա էլ միշտ քարոզում էր.
«բարութիւն արէք»: Ինքը չուներ, ուրիշներից էր պահան-
ջում: Բարութիւն: Բարութիւնս որն է: Մարդս անասուն
է, ցեխի մէջ որ տեսնես, պէտք է ոտով խփես, խորը զը-
ցես, ոչ թէ ձեռից բռնես, բարձրացնես: (Սալիս շուրիւն:
Տոնը փոխելով, Սաղաթիլի): Չի՞ կեկել այն տղան:

ՍԱՂ. Դեռ ոչ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ ես ցցուել աչքիս առաջ: Ի՞նչ ես ուզում
ինձանից:

ԵՐԱՆ. (Հստակելով) Ոչինչ:

ԱՆԴՐ. Փառք Ասածու, կարծեցի էլի պիտի սկսես նախատել ինձ:

ԵՐԱՆ. Ես քեզ ե՞րբ եմ նախատել:

ԱՆԴՐ. Դո՛ւ: Դու երեսուն տարի է չարունակ նախատում ես ինձ: Ես քեզ լաւ եմ ճանաչում, դու իմ առաջին թշնամին ես: (Վեր ե կենում եւ ւերում ե անցուդարձ անել):

ԵՐԱՆ. Չեմ իմանում. ինչով եմ քո թշնամին:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞վ: Քո մտքերով: Դու երբեք իմ մասին լաւ բան չես մտածել: (Լուռ լինել): Ի՞նչ է խօսել քեզ հետ Օթարեանը:

ԵՐԱՆ. Արտաչէ՞սը: Ոչինչ: Ինչ որ քեզ հետ է խօսում, նոյնն էլ ինձ հետ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ ես կարծում, նա ինչպիսի՞ տղայ է:

ԵՐԱՆ. Նա օրինաւոր տղայ է, չատ օրինաւոր, համեստ, խելօք...

ԱՆԴՐ. Լաւ լաւ, մի՛ երկարացնիր, գովելդ աւելորդ է...

ԵՐԱՆ. (Հառաչում է):

ԱՆԴՐ. (Գրգռուելով) Լսի՛ր, հազար անգամ ասել եմ, էլի եմ կրկնում, թո՛ղ այդ հառաչանքներդ, ախ ու վախդ: Քո զէմքի վրայ, աչքերիդ մէջ, ամէն մի խօսքիդ տակ ես զգում եմ նախատինք: Քո տխրութիւնն ինձ կատաղեցնում է: Ես չաօ լաւ գիտեմ, որ դու ստուերի պէս հետեւում ես ինձ, ծուռ եմ դնում ոտս թէ՞ ուղիղ, ումի՞ն զրկեցի, ումի՞ց աւելորդ վերցրի, ումի՞ն պակաս տուեցի: Թո՛ղ ինձ հանգիստ, դու իմ խիղճն ես ինչ է: Չի հարկաւոր, կարօտութիւն չունիմ: Իմ մէջ լսիլդ էլ կայ, հոգի էլ. Աստուած էլ...

ԵՐԱՆ. (Տարակուսակա) Ոչինչ չեմ հասկանում առածներիցդ...

ԱՆԴՐ. Աս, չաօ լաւ ես հասկանում: (Անհամարձակ լինելով ժամացոյցին): Արդէն երկու ժամն է: Չեկաւ արդ տղան:

ԵՐԱՆ. (Զայելով իրան) Տա՛նն ես ճաշելու:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, ա՞յդ ինչ հարց է:

ԵՐԱՆ. (Խորհրդաւոր) Ո՞վ գիտէ քո բանը:

ԱՆԴՐ. Այ, տեսնո՛ւմ ես, հէնց այդ «ով գիտէ»-ի տակ ժառանայ է նստած: Նախատինք, միշտ նախատինք: Օձի նման է կծում: Հեռացի՛ր: Առաւօտից դէս շան պէս անօթի եմ: Գնա, ճաշ պատրաստիր: Մի աման էլ Արտաչէսի համար դիր: Ես նրան ճաշի եմ պահելու: Լաւ վարուիր նրա հետ, այդ ինձ հարկաւոր է: Եթէ Բագրատը տանն է, ուղարկիր այստեղ: (Երանունին գնում է ձախ դռներով):

ՏԵՍԻՒՆ VI.

ԱՆԴՐԷՍՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ

ԱՆԴՐ. (Լուռ լինել): Քոյրդ ամէն բան գիտէ: Պէտք է աշխատել, որ նա գործը չըփչացնի:

ՍԱՂ. Իսկ դու նրա հետ այնպէս ես վարւում, որ ինքդ կարող ես փչացնել:

ԱՆԴՐ. Այդ ճշմարիտ է: Ես հրեան չըգիտեմ ինձ դասել: Բայց ինչ անեմ, այսօր առաւօտից դէս զրգոտւած եմ: Մարդիկ սկսել են խօսել իմ մասին: Աս, ես գիտեմ, որ սեւ շախմատը նրանց հանգստութիւն չի տալիս: Անդրէյ Պետրովիչ էլ իրգրարովի աստղը շատերի աչքն է ծակում: Տներս ու քարվանսարաններս տանջում են ժարդկանց: (Լըռու լինելով) Ծառայողներս գնացին:

ՍԱՂ. (Երանունակա լինելով անհամարձակ լինելով): Գնացել են:

ԱՆԴՐ. (Խօսում է, կարծես, ինքն իւր հետ, անցուդարձ անելով): Փա՛հ, էլ իրգրարովի տների ու տափերի կէսն իմն է, ասում է, ոչ աւելի, ոչ պակաս: (Լուռ լինելով): Ժամանակ-ժամանակ ինքս էլ մտածում եմ. կարելի է պարտական եմ: Բայց ի՞նչպէս աչքերս բաց վերցնեմ եւ ունեցածիս կէսը տամ նրան: Ի՞նչ կ'առնեմ մարդիկ: «Հօրս հետ միասին ես առել «տափերը»: Այո, ճշմարիտ է, բայց ե՞րբ:

ՍԱՂ. Նոյ Նահապետի ժամանակներում:

ԱՆԴՐ. Ժշմարիտ է. ընկերներ ենք եղել. բայց չէ՞ որ փոքն ես եմ աշխատել, ես. Անդրէաս էլ իղբարարու: Դալլաք էլ իղբարբի թոռնը իւր բոլոր կարողութիւնը, դիրքը, անունը. պատիւը ձեռք է բերել իւր խելքով ու աշխատանքով: Տանուհինդ տարի ծառայել եմ Մուսայէլ աղայի մօտ, տարել եմ նախատինք. թուք ու մօւր: Ծան կեանք եմ քաշել, վերջը սուտ-դորթով մի քիչ փող եմ ձեռք բերել, դուրս եկել եւ ան ժամանակ ընկերացել Առաքել Օթարեանի հետ:

ՍԱՂ. Հէ՛է, երազի պէս միտս է. հին բազարում բախկալի դուքան առնէիք: Կանաչեղէն ու թթուեղէն էիք ծախում: Զատիկ-Ջրօրհնէքին էլ գնում էիք Սալիան, ձկնեղէն բերում ու ծախում:

ԱՆԴՐ. Խօսք չունիմ. Առաքելն էլ աչքաբաց էր: Բայց եթէ նրա խելքով վարուէի, այսօր էլ դուքանչու մէկը կը լինէի: Նա հոտառութիւն չունէր: Ես էի, որ անդադար աւսում էի. «Առաքել, առնենք այդ էփան տափերից, յետոյ ոսկի են դառնալու»: Սկսեցինք առնել ծովի ափում հոտած ձահիճներ, աղբանոցներ, սածէնը յիսուն կոպէկից սկսած: Առաքելը չէր ուզում, առնողն ես էի, ուրեմն ես եմ աշխատել իմ հարստութիւնը, իմս է այն, միմիայն իմս: Իսկ այդ լակոան եկել է ու ասում է. «Տուր ինձ կէսը»: Փահ, գծուել եմ, որ տամ: Եթէ գծուել եմ, ինչո՞ւ չեն ինձ գծատուն տանում: (Գրգռում է): Համեցէք: այս էլ ձեզ բարեգործութիւն: Որդեգիր եմ վերցրել հօր յիշատակի համար, ուսում տուել, մարդ չինել, տարիներով պահել եմ մօրն ու քոյրերին, ինչ է այսօր վարձս: — Բոու ապերախստութիւն:

ՍԱՂ. Լաւ, քիչ խառնիր արիւնդ: Մի կերպ սեխը կը կապենք, կը գնայ:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, պէտք է սեխը կապել: Ես խօսմ չեմ կարող նրա հետ դատարան գնալ: Կը գցի ինձ մի թոկից փախած աղբակատի ձեռք, արի ու ազատուիր...

ՎԱՐԴ. (Ներսէսը մտախառնակից: Հագած է սեւ արխաղուղ, դեղնագոյն պիջակ արխաղուղից կարճ, մեջքին արծաթեայ գօշի: Խօսում է շատ անխոյր, Շաւախու բարբառով): Ան Արտաշէսը եկալ ա. ուզում ա քեզ տեսի:

ԱՆԴՐ. Խնդրի՛ր. (Վարդանը յետ է գնում): Սաղաթէլ, դու անցկաց զրանոնեակ, յետոյ կը գաս:

ՍԱՂ. (Գնում է գրասենեակ, դռները ծածկելով):

ԱՆԴՐ. (Նստում է խր բազկաթոռի վրայ, ուշիւ ժողովելով եւ դիմփն սիրալիր արտայայտութիւն արտաբերելով):

ՏԵՍԻՒՆ VII.

ԱՆԴՐԷԱՍ, ՕԹԱՐԵԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԲԱԴԻԱՏ,
ԱԻԵԼԻ ՈՒՇ՝ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ՕԹԱՐ. (Ներսէսը մտախառնակից, համոյսաւ եւ ֆաղափախի գոյիս հ սպիս):

ԱՆԴՐ. (Սիրալիր) Բարով, որդի: Այդ ի՞նչ է. դու մեզ մոռացել ես:

ՕԹԱՐ. (Ստղծելով Անդրեասի ձեռք): Երէկ ձեր տանն էի:

ԱՆԴՐ. Հա՞, բա ինձ չեն ասել, Նատի՛ր, այսօր մեզ մօտ ես ճաշում: Մի քիչ խօսենք, յետոյ կ'անցնենք այն կողմ: Գործ ճարեցի՞ր:

ՕԹԱՐ. (Նստում է Անդրեասի գրասեղանի ֆով, երեսը դիպի հասարակութիւն): Այո. մի քանի մասնաւոր դասեր:

ԲԱԴՐ. (Գալիս է ձախ դռներից երկայն կոշիկներով եւ նաքի բծերով ծածկուած պիջակով: Նկատելով Օթարեանին, քեքեղ ցնցում է, սատը գոյիս հ սպիս, նստում է ձախ գրասեղանի ֆով եւ անմիջապէս սկսում է գործով զբաղուել— չափում է կտակի մով, գծագրում, միւսեւոյն ժամանակ, ուշադիր է դիպի խօսակցութիւնը):

ԱՆԴՐ. Դասե՛ր: Այնքան ուսում ստանալուց յետոյ վարժապետութիւնն ես անում:

ՕԹԱՐ. Ի՞նչ արած, պարոն Անդրէաս, առ այժմ ստիպւած եմ:

ԱՆԴՐ. Բայց դրանով փոր չի կշտանալ, որդի, արե՛քեզ համար մի անգ արքենք մեր գործերում: Հը՞մ. ի՞նչ կ'առես Բագրատ, Երեւի, քո գործարանում մի պաշտօն կը լինի, ի հարկէ, յարմար պաշտօն...

ԲԱԳՐ. (Կտուկ). Իմ գործարանը դեռ չուտ պատրաստ չի լինիլ:

ՕԹԱՐ. Շնորհակալ եմ, պարոն Անդրէաս, ես ծառայելու միտք չունիմ:

ԱՆԴՐ. Ամօ՞թ ես համարում:

ՕԹԱՐ. Ոչ, կարծում եմ, որ կարիք չեմ ունենալ ծառայելու: Իսկ եթէ ունենամ էլ, յամենայն դէպս, ձեր որդուն չեմ ծառայիլ:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ:

ԲԱԳՐ. (Կծու եղանակով, գործը չընկալաւ): Իգէտլիստի ձերմակ փետուրները կարող են սեւանալ բուրժուայի գործերում:

ՕԹԱՐ. (Զայուած) Միայն այն դէպքում, երբ այդ գործերը մուրում են:

ԱՆԴՐ. Ձեմ հասկանում. ինչո՞ւ էք այդպէս զրգուում խօսում երկու ընկեր:

ԲԱԳՐ. (Հեզգօրհն) Ընկեր, հը՛ւ. ընկեր: Ոչ, հայրիկ, մեր մէջ ընկերակա՛ն ոչինչ չըկայ:

ԱՆԴՐ. (Յանդիսանութեամբ) Բագրատ:

ԲԱԳՐ. (Մասիսն ու կարկիւրն ձգելով սեղանին վրայ). Հայրիկ, ես կարծում եմ, որ ժամանակ է մեր հաշիւներն այդ պարոնի հետ պարզելու: Նա ինչ-որ պահանջներ ունի քեզանից:

ԱՆԴՐ. (Խիստ). Այդ քո գործը չէ: Դու քո բանին կաց:

ԲԱԳՐ. (Վերկենալով) Ներիւր, հայրիկ, ես չեմ կարող սառը վերաբերուել դէպի մի մարդ, որ ուզում է մեր անու-

նը խայտառակիլ: Այն էլ մի այնպիսի մադ, որ դեռ չի գուրս եկել մեր փողերով գնուած հագստից:

ՕԹԱՐ. (Յուզուելով վեր ե կենում, բայց խմբին եւ կը գտնուի ե իրան): Պարոն Անդրէաս. զսպեցէ՛ք ձեր որդուն: Ես չեմ կամենում նրա հետ վէճի բռնուել այստեղ:

ԲԱԳՐ. Իսկ ես թոյլ եմ տալիս ինձ պահանջել ձեզանից բացատրութիւն: Հայրիկը կարող է ձեզ հետ վարուել ինչպէս կամենում է, իսկ մեր մէջ պէտք է ամէն բան պարզուի հէնց այժմ:

ԱՆԴՐ. (Գրգռուած) Ասացի, որ այդ քո գործը չէ, մի խառնուիր:

ԲԱԳՐ. Բայց, հայրիկ, իմ ինքնասիրութիւնը վերաւորում է: Ուստի թոյլ տուր նրան մի քանի հարցեր առաջարկել: (Դատնում ե Օքստեանիին) Ես կը կամենայի իմանալ, դուք բարեւարուած էք մեզանից, թէ՞ ոչ:

ՕԹԱՐ. (Զայուած) Այո՛:

ԲԱԳՐ. Ո՞վ է ձեզ խնամիլ ե բարձր ուսում տուել:

ՕԹԱՐ. (Զայուած) Ձեր հայրը:

ԲԱԳՐ. Եւ այդ բոլորը խոստովանելուց յետոյ յանդգնում էք լինել երախտամո՞ռ: Եւ այդ բոլորից յետոյ, դու, հայրիկ, պահանջում ես, որ ես սա՞ռը վերաբերուեմ այդ մարդուն:

ԱՆԴՐ. Ես ասում եմ, որ այդ քո գործը չէ: Դու ոչինչ չես հասկանում:

ՕԹԱՐ. (Բագրատին) Հսեցի՛ք, պարոն, ձեզ հետ ես այսօր մտադիր չէի հաշուի նստելու բայց որովհետեւ ստիպում էք, կը խօսեմ: Այո, ես էլիզբարեանն՝ ըրի խնամքով մեծացած մարդ եմ: Դուք իննր տարի պահել ու պահպանել էք ինձ, մօրս ու քոյրերիս: Բայց ինչպէս — այո միայն ինձ է յայտնի: Այն, ինչ-որ ես եմ զգացիլ տարիներ ընթացքում, չէի ցանկանալ զգալ ոչ մի ինքնասէր մարդու: Դուք ձեր ամէն մի կողմի մէջ թոյն էք սրսկիլ ե այնպէս տուել ինձ...

ԱՆԴՐ. Պարտական մնամ. եթէ արած լաւութիւններս գոնէ մի անգամ էլ երեսովդ տուած լինիմ:

ՕԹԱՐ. Բայց մի՞թէ պիտի խօսէիք, որ ես զգայի իմ ողորմելի դրութիւնը: Այո, իմ վերաբերմամբ դուք արտաքուստ քաղաքավարի էք եղել: Բայց այն, ինչ-որ խօսքերով չէք արտայայտել, արտայայտել էք ձեւերով, աչքունքով, չարժումներով: Դուք ինձ ստորացրել էք իմ աչքում ամէն անգամ, երբ ես դժբաղդութիւն եմ ունեցել ձեզ ձեռք մեկնելու: Դուք խաթել էք իմ ինքնասիրութիւնը լուռ, ինչպէս, ներեցէք ասել. մի կարծա՛ւ...

ԲԱԴՐ. (Հեզկոմ'ն) Ձարմանալի է, որ տարիներ շարունակ լսել էք և նոր էք միայն ձայն բարձրացնում:

ՕԹԱՐ. Ախ, լսել եմ, որովհետեւ խնայում էի մօրս ու քոյրերիս: Գիտէի որ եթէ ձայն բարձրացնուի, պիտի զրկէիք նրանց մի կտոր հացից: Ես մտածում էի այսպէս. «Կը յաչեմ մի կերպ այս վիրաւորանքները և մի օր, բոլոր պարտքերս վճարելով էլիզբարեաններին, կը թեթեւանամ հողով»: Մայրս էլ է լսել: Բայց հարցրէք, ի՞նչ լուրսիւն է եղել այդ: (Անդրեասի կողմ): Ամսական քսանուհինգ ոտրլի տալով ջրան ու հինգ անգամ նախատել էք նրան: «Շատ ես ծախսում, ապրիր Ներքնայարկերում, կար արա ուրիշների համար, լուաջք արա, թող աղջկերքդ ազախին մանեն...»

ԱՆԴՐ. (Աննալեր) Տէր, մեղայ Գեղ. Աստուած:

ՕԹԱՐ. Իսկ մի օր այնքան անդուլթ էք եղել, որ առաջարկել էք նրան ազատամանոց մանել: Ձեր խօսքերն ասեղների պէս խօթուել են խեղճ կնոջ սիրտը: Քոյրերս այսօր էլ առանց արտասուքի չեն կարողանում յիշել այդ օրը: Եւ ինչո՞ւ, ո՞վ է եղել իմ մայրը: Ձէ՞ որ ձեր հաւատար ընկերոջ այրին: Սի կին, որ նոյնչափ հարուստ է, որչափ դուք: Երբ նա արտասուքը սչքերին պատմում էր իւր կըրած վշտերը, արիւնս պաղեց երակներիս մէջ: Ես անզօրութիւնից ակսեցի մաղերս փետակ, մաաներս կրծոսել: Ես

վրիժառութեան միջոցներ էի փնտրում, չէի գտնում: Եւ ասա աչք ժամանակ չէնչ մայրս ինքը հասաւ ինձ օգնութեան...

ԱՆԴՐ. Եւ ասաց, որ ես կողոպտել եմ քո հօրը, հա հա հա:

ԲԱԴՐ. Եւ զրպարտեց իւր բարերարին սեւ ապերախ տութեամբ:

ՕԹԱՐ. (Ուշ չորսունկերով Բագրասի կողմ) Այո, պարոն: Նա հաղորդեց ինձ իմ հօր վերջին խօսքերը. «Ես մեռնում եմ աղքատութեան մէջ, ինձ կողոպտեց ընկերս: Ահա քեզ այս թղթերը, կը յանձնես որդւոս, երբ ուսումը կ'աւարտի»:

ԱՆԴՐ. (Յնցուկերով) Թղթե՛ր, ի՞նչ թղթեր:

ՕԹԱՐ. Մի քանի ընկերական պայմանագրեր, որոնք պիտի ապացուցանեն, թէ ձեր հարստութեան կէսն ինձ է պատկանում: Դուք, օգտուելով իմ հօր ծանր և երկարատեւ հիւանդութիւնից, խաբել էք նրան օր օրի վրայ և ձեր անունով վերածել բոլորը, ինչ-որ եղել է ընկերական:

ԱՆԴՐ. (Վրդովուկերով) Այդ սուտ է: Ես ինչ որ ունիմ, օրէնքով և նօտարական զօկումաններով է հաստատուած ինձ վրայ:

ՕԹԱՐ. Այո, բայց առանց մի կոպէկ վճարելու: Դուք կարողացել էք խաբել նոյն իսկ օրէնքները: Ահա հէնց այս բանը պիտի ապացուցանեն իմ հօր թղթերը:

ԲԱԴՐ. (Կասաղի): Դո՛ւրս այստեղից, ստախօս:

ՕԹԱՐ. (Հպարտ եւ կասաղի): Պարո՛ն, ինչպե՞ց էք ձեր հօր...

ԱՆԴՐ. (Ձեռն ուժգին զարկելով սեղանին, ոտի ե կանգնում): Լո՛ւի՛ր, ասում եմ, դու ինձ կատաղեցնում ես:

ՍԱՂ. (Ներս ե մտնում):

ԲԱԴՐ. Բայց նա քեզ անպատուեց: Նա քեզ կողոպտիչ անուանեց:

ԱՆԴՐ. (Ձայուն ե իրան), Թող անուանի, ո՞վ է հաւատացողը: Երեխայ է ոչինչ չի հասկանում, տաքանում է: (Դառնում ե Օրսեանին): Որդի, աչ բոլորը, ինչ-որ ասա-

ցիր, դատարկ բաներ են, ես քեզ ներում եմ հօր պէս: Նոսենք չափահասների նման: Գիտեմ, արիւնդ ես է դարիս, ապրել ես ուզում, բայց չունիս: Է՛հ, մտածել ես մտածել ու այդ բանը հնարել...:

ՕԹԱՐ. (Վրդովանալ նշան է ստնում):

ԱՆԴՐ. Մի՛ տաքանար, որդի, խօսենք հանգարտ: Էհ, ինչ արած, չատ եմ օգնել հօրդ յիշատակի համար, էլի կ'օգնեմ: Արի ստացիր ինձանից մի քանի հազար ուսուրի, թուղթ տուր, որ ինձանից պահանջ չունիս և ինձ էլ ու քեզ էլ ազատիր գլխաշաւից:

ԲԱԳՐ. (Դրականացել): Երբե՛ք: Ես թոյլ չեմ տալ մի կողմէկ անգամ տալ նրան:

ԱՆԴՐ. Մեղայ քեզ, Տէր Աստուած, Վերջապէս, ձայնդ կտրելո՞ւ ես, թէ՞ չէ:

ՍԱՂ. (Մի կողմից կանացուկ Բագրասին) Թող տայ, դու չես հասկանում:

ԲԱԳՐ. (Չըրտելով Սաղաթիկին) Այդ անկարելի է, Փող առաջարկել այդ մարդուն... կը նշանակէ վախենալ նրանից: Թող դիմի դատարան, ես ինքս քեզ կը պաշտպանեմ նրա զրպարտութեան դէմ, որովհետեւ համոզուած եմ, որ նա քեզ զրպարտում է:

ՕԹԱՐ. Զգուշացէք. պարոն, այդ խօսքերը կարող են թանգ նստել ձեզ:

ԲԱԳՐ. Աա, թողէք այդ ֆուգները, ես ձեր բարոյական ոյժը լաւ եմ ճանաչում և զուր չեմ միշտ ձեզ արհամարհել: Սակայն ինչու աւելորդ խօսքեր չուայլել. ահա կարճ-կարական իմ խօսքը. արէք, ինչ-որ կարող էք, ես ձեր հակառակորդն եմ: (Շտապով իւր գրասեղանից վերցնում է մի փանի քղեր): Գեոի, ես չեմ եմ գործարան: Պատուիրիք Զէյմանին, որ խոցովակները չուտով ուղարկի: Հայրիկ, ինձ ձաշի չըսպասէք: (Արագութեամբ հեռանում է նախասենեակից դուրս, ձգելով Օրստեանի վրայ մի արհամարհական հայեացք):

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Աֆարիմ տղայ, կրակի կտոր է:

ՏԵՍԻԼ VIII.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՅ ԲԱԴՐԱՏԻ, ՅԵՏՈՅ ՄԱՐԴԱՐԻՏ:

ԱՆԴՐ. Տեսնում ես, որդի, էլի մենք, հին մարդիկս, աւելի բարի ենք, քան զուք, նորերդ: Արի, քարը փէշիցդ, ստացիր երեք հազար ուսուրի, հաշտուենք:

ՕԹԱՐ. Էլ ուրիշ ասելիք չունի՞ք:

ԱՆԴՐ. Ուրեմն, համաձայն ես (Տաղով Սաղաթիկին սրնդովի քանակին): Սաղաթէլ, տուր ինձ չէքի անտրակը: Իսկ դու նստիր և մի թուղթ դրիր, որ ոչինչ պահանջ չունիս:

ՍԱՂ. (Բանակին առնելով, մօտենում է սնդուկին):

ՕԹԱՐ. Մնաք բարո՛ւ:

ՍԱՂ. (Կանգ է ստնում):

ԱՆԴՐ. Ո՛ւր: Սպասի՛ր. Հաշիւը—հաշիւ, բարեկամու՛թ իմը—բարեկամութիւն: Դու մեղ մօս «իտի ձաշես»:

ՕԹԱՐ. Մնացէ՛ք բարո՛ւ:

ՄԱՐԴ. (Դուրս է գալիս ձախ կողմի դուռից սնդին հասնելու հագստով: Օրստեանին): Մայրիկը ձեզ հրաւիրում է ձաշի:

ՕԹԱՐ. (Քայլերն ուղղել եր դիպի նախասենեակի, կանգ է ստնում):

ԱՆԴՐ. Տեսնո՞ւմ ես, քեզ ինչպէս են սիրում այս տանը: Իսկ դու ուզում ես երես դարձնել մեզանից:

ՄԱՐԴ. (Զարեանցած նայում է Օրստեանին) Երես դարձնել մեզանից, ինչո՞ւ:

ԱՆԴՐ. Ո՛վ դիտէ, ինչ-որ հակառակ քամի է փչել: Բայց դու նրան խելքի կը բերես: Սաղաթէլ, մենք գնանք, Մարգարիտը, երեւի, նրան կ'ամաչեցնի: (Օրստեանին) Դէ որդի, չատ սպասեցնել չրտաս մեղ: (Դուրս է Սաղաթիկի հետ ձախ դուրս):

ՏԵՍԻԼ IX.

ՄԱՐԴԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ:

ՄԱՐԴ. Այդ ի՞նչ է նշանակում, (Բռնում է նրա ձեռքը քեռակին): Ինչո՞ւ այդպէս այլայլուած ես:

ՕթԱՐ. Ոչինչ, զատարի բան է:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ ճաշի չես մնում ի՞նչ
մն նշանակում հայրիկի խօսքերը. «Դու ուղում ես մեզանից
երես դարձնել»: Սոս', ես համբերութիւն չունիմ:

ՕթԱՐ. Եթէ կարելի է, Մարգարիտ, այսօր ինձանից
ոչինչ մի հարցնիր:

ՄԱՐԳ. (Վշտացած, բաց և քողկում նրա ձեռքը) Շատ գե-
ղեցիկ, չեմ հարցնիլ: Եթէ կամենաս, ես քեզ չեմ էլ պահիլ,
քանի որ քեզ համար ձանձրանալի է մնալ:

ՕթԱՐ. Ախ, Մարգարիտ թո՛ղ այդ երեխայական ձե-
ւերը, դու նման չես ուրիշ կանանց:

ՄԱՐԳ. Բայց դու ինձ հետ վարում ես ինչպէս մի
երեխայի հետ. ո՞ւր են քո խօսքերը, թէ միմիանց սիրող
անձանց մէջ չըպիտի լինի ոչ մի գաղափար: Այդպէս ես կա-
տարում երդումդ:

ՕթԱՐ. (Շփոթուած) Բայց կան գործեր, որոնց հետ դու
չըպիտի ծանօթանաս: Քո սիրտը դեռ չատ մանուկ է: (Նո-
րից բռնում և նրա ձեռքը եւ քեռի սեղանում):

ՄԱՐԳ. Իսկ ես կարծում էի. թէ չըկայ գործ, որ քեզ
վերաբերուի և ինձ ոչ: (Ձեռք խցելով) Թո՛ղ ինձ, դու ինձ
վերաւորում ես: (Երեսը դարձնում և): Դա անգթութիւն է
սիրող կնոջ վերաբերմամբ:

ՕթԱՐ. Ի՞նչ արած, վիրաւորուած ինքնասիրութիւնն
երբեմն անգութ է լինում:

ՄԱՐԳ. Վիրաւորուած ինքնասիրութիւնը: Ո՞ւմ ինք-
նասիրութիւնն է վիրաւորել: Քո՞նք: Ո՞վ է վիրաւորել:
Հայրս, թէ՞ եղբայրս: (Դադար): Բայց դու լռում ես: Դու
ինձանից դարձնում ես երեսդ: Բաւական է, մի՛ փորձիր
համբերութիւնս: Ես ասում եմ կեղծիքը, հասկանում ես:
Սոս պարզ և աներկիւղ, ի՞նչ է պատահել, Աս, հասկանում
եմ: Դու խօսել ես հօրս հետ իմ մասին, խնդրել ես նա հա-
մաձայնութիւնը: Մերժել է... Բայց ոչ, ի՞նչ եմ ասում:
Հայրիկը սիրալիր էր դէպի քեզ: Վերջապէս, նրա մերժու-

մը չի կարող քեզ վիրաւորել. քանի որ ես սիրում եմ քեզ
և իմ գլխի աէրը միմիայն ես եմ: (Դադար): Սպասի՛ր, իմ
մէջ ծաղեց ուրիշ կասկած: Դու նրա հետ խօսել ես իմ...
Բայց ոչ. դու ընդունակ չես այդ տեսակ անվայել սակար-
կութեան, վերջապէս. ասելո՞ւ ես, թէ ոչ:

ՕթԱՐ. Դու բռնութիւն ես գործ դնում իմ կամքի վը-
րայ, Մարգարիտ: Կրկնում եմ, կան բաներ, որոնց հետ դու
չըպիտի ծանօթանաս:

ՄԱՐԳ. (Եռանդով): Ոչ, ասում եմ: Մաղի չափ գաղա-
նիք չըպիտի ունենաս ինձանից: Կամենում ես, այս պայ-
մանով սիրիր ինձ, ոչ կարող ես հեռանալ: Ուրիշ տեսակի
փոխադարձ սէր ես չեմ ընդունում:

ՕթԱՐ. (Մի վճռական շարժումով անկողնի), Ահ. թող լինի,
ինչ-որ լինելու է: Միեւնոյնն է, անհնարին է քեզանից
թազցնել:

ՄԱՐԳ. (Գրեթէ շնչաւարտ) Հապա՞, հապա՞:

ՕթԱՐ. Ասա՛ ինձ, Մարգարիտ, սիրո՞ւմ ես հօրդ:

ՄԱՐԳ. Ե՛ս. իմ հօ՞րը: (Դրական եւ ցերեպիկ) Այո՛:

ՕթԱՐ. Ոչ միայն իբրեւ զաւակ, ոչ միայն արիւնակցի՞
սիրով, այլ և գիտակցօրէն:

ՄԱՐԳ. Չեմ հասկանում միտքդ:

ՕթԱՐ. Ուղում եմ ասել, յարգո՞ւմ ես նրան ինչպէս
մարդու:

ՄԱՐԳ. Անտարակոյտ, Չէ՞ որ իմ հայրն էլ մի մարդ է:

ՕթԱՐ. Եւ աղիւս մարդ, այնպէս չէ՞:

ՄԱՐԳ. Անկասկած, իմ հայրն անազնիւ չէ:

ՕթԱՐ. Համոզմունքով ես ասում այդ:

ՄԱՐԳ. Խորին համոզմունքով: Գոնէ ինձ մինչև օրս
յայտնի չէ նրա որեւէ անազնիւ արարքը: Յարգում եմ
ինչպէս մի աշխատատէր և խելօք մարդու, որ երկար տա-
րիների տառապանքով ապահովել է իւր զաւակների դրու-
թիւնը: Նա ինքը ազէտ լինելով, իւր զաւակների կրթու-
թեան համար ոչինչ չի խնայել: (Դադար): Բայց ինչո՞ւ ես

կանխածանքով նայում ինձ, միթէ չես հաւատում իմ ան-
կեղծութեանը:

ՕթԱՐ. Եւ ո՞չ մի թերութիւն չես գտնում հօրդ մէջ:

ՄԱՐԳ. Ինչո՞ւ չէ: Նա փողատէր է, իւր հաշիւների
մէջ խիստ է, մտածում է միմիայն իւր գործերի մասին:
Բայց չէ՞ որ նրա շրջանի մարդիկ բոլորն էլ այդպէս են:
Համարեյ նրան անազնիւ, ոչ, անկարելի է:

ՕթԱՐ. (Դադար:): Ի՞նչ կ'անէիր, Մարգարիտ, եթէ մի
օր համոզուէիր, որ նա անազնիւ է:

ՄԱՐԳ. (Դառնալով եւ զայրացած) Արտաշէ՛ս...

ՕթԱՐ. (Տախտալով): Այո, այո, անազնիւ է գոնէ իւր
անցեալում:

ՄԱՐԳ. (Նոյն եղանակով): Արտաշէ՛ս, մտածի՛ր, ինչ
ես ասում:

ՕթԱՐ. Ասում եմ այն, ինչ-որ զլտեմ: Քո հօր անց-
եալում կայ մի սոսկալի յանցանք:

ՄԱՐԳ. Եւ ի՞նչ է այդ յանցանքը:

ՕթԱՐ. (Ձեռն շնչով): Մի անողորմ զրկողութիւն:

ՄԱՐԳ. (Ցնցուելով) Ո՞ւմ է զրկել նա:

ՕթԱՐ. Մի անտէր և անօգնական մնացած ընտանիք:
Իւր հաւատարիմ ընկերոջ որը զաւակներին:

ՄԱՐԳ. Քե՞զ:

ՕթԱՐ. Ինձ, մօրս և քոյրերիս...

ՄԱՐԳ. Ա՛հ... (Թուլացած ընկնում է արողի վրայ, ձեռ-
ներով երեսը ծածկելով):

Երկարատեւ լռութիւն:

ՕթԱՐ. Դու ինքդ կամեցար իմանալ ճշմարտութիւնը:

ՄԱՐԳ. (Ուշիւ ժողովելով, ոտի է կանգնում): Ապացուցի՛ր
ասածդ: Լսե՞մ ես, ապա թէ ոչ, կ'ատեմ քեզ ինչպէս մի
զրպարաողի: Բայց ոչ ոչ, դու չես կարող զրպարաւել քո
բարեբարին: Դու նրան սիրում էիր և յարգում: Անշուշտ
այստեղ մի թիւրփաշուութիւն կայ: Դու պէտք է բացատրես
բոլորը: Միւսնայն է, թող նա լինի իմ պաշտելի ծնողը:

Քակ դու իմ երջանկութիւնը — երկուսիցդ աւելի ինձ հա-
մար թանկ է ճշմարտութիւնը:

ՁԱՐ. (Երանում է ձախ դուրսի մէջ): Ձեզ ճաշի են
ապաստում:

ՄԱՐԳ. Իսկոյն:

ՁԱՐ. (Գնում է յետ):

ՕթԱՐ. Համաձայնութիւր, որ այլեւս իրաւունք չունիմ
այս սուսն այցելելու:

ՄԱՐԳ. Ոչ, Ընդհանրապէս, պէտք է այցելես: Դու իմ
աէրը թունաւորեցիր. դու էլ պարտաւոր ես բժշկել այն:
Այժմ կարող ես հեռանալ, բայց վաղը դու կըտաս ինձ բա-
ցատրութիւն:

ՕթԱՐ. (Գրոշի է ցալիս եւ արագ փաշտով գնում է նա-
խասենեակ):

ՄԱՐԳ. (Թող փաշտով գնում է դեպի ձախ եւ, կանգ առ-
նելով, յենում է դուրսին):

Վարագոյրն իջնում է հանդարտ.



ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԳ

.....

Երկրորդ անգամի մեծ հիւրասենեակը, կահաւորուած շատ հարուստ, բայց առանց որոշ ճաշակի։ Այլ պատի մէջ երկու դռներ, որոնցից խորքինը տանում է գէպի նախասենեակ, ավանսցենայի կողմինը դէպի Անդրէասի սենեակը։ Երկու դռների միջև գահաւորակ, չուրջը բազկաթոռներ, առջևը կլոր սեղան մետաքսեայ սփռոցով, ծածկուած, վրէն ճիւղաւոր էլէքտրական լամպար։

Խորքում ևս երկու դռներ, որոնցից աջ կողմինը տանում է սեղանատուն, ձախ կողմինը — օրիորդների սենեակները։ Ձախ պատի մէջ միայն մի դռն, որ տանում է Բագրատի և Սուրէնի սենեակները։ Այս պատի առջև, գէպի բեմի խորքը գահաւորակ, առջևը նոյնպէս կլոր սեղան, չուրջը կիսաբազկաթոռներ։ Սեղանի վրայ ալբոս և գեղեցիկ իրեր։ Գահաւորակի ետեւում, պատի վրայ հայելի ապակեայ չրջանակով։ Նոյն պատի առջև դէպի ավանսցենա — դաշնամուր։ Ոսկեզօծ աթոռներ, թանկագին թաւշեայ նստարաններ, բազմոցներ, վազաներ, կիսարձաններ, տրոպիական բոյսեր և այլն։

Յատակը ծայրէնծար ծածկուած է գորգերով։ Դռները վարագուրուած են ուրախ գունի վարագոյրներով։ Առաստաղից քաշ է արած մի մեծ էլէքտրական ջահ շատ ճիւղերով։

Կէսօր է։ Սեղանատան դռները բաց են։ Այնտեղ երևում է Զարուհին, որ սփռոց է գցում ճաշի սեղանի վրայ և ապա սկսում է նախաճաշ պատրաստել։

Վարագոյրը բարձրանալուց մի քանի վայրկեան անցած՝ սեղանատնից լսոււմ է պատի ժամացոյցի տասներկու զարկը։ Նախասենեակի դռներից մտնում է Վարդանը կարմիր չերքէզիով, գլխին մեծ սպիտակ մորթէ գդակ։ Նա բեռնաւորուած է զանազան թղթէ կապոցներով և ձեռքին զգուշութեամբ բռնած է մի թղթարկղ, մէջը կանացի գլխարկ։

ՏԵՍԻԼ I.

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ե Ի Զ Ա Ր Ո Ւ Հ Ի :

ՎԱՐԴ. Ո՛ւֆ, Աստուած վկայ, հոգիս բողազս եկաւ։ Ի՞նչոս կտարուեց։ (Սխառն է մեկ մեկ կապոցները ձգել յասլիի վրայ։ Թոքատկող ձեռքից բաց չի բողկնում։ Երեսի frshկը սրբաւն է չեմքեղիւ փեշով եւ այդ միջոցին գրպիւր զցոււն է յասլիի վրայ)։

ԶԱՐ. (Ներս է մեկնում սեղանասանից, սուրճի գաւաթն անձեռոցիկով արեկով)։ Հըմ, եկա՞ր։ Բա բա բա, այդ ի՞նչ շատ քաներ ես բերել։

ՎԱՐ. Ա՛յի, աս անտէր չեարքեաղին ուսերիս ա՛ քաշիլ տուալ, աս լեազգիի փափաղն ալ զլխիս տիրալ, նստացուրալ ա կողլի վերայ դազախի պէս, քչի հա քչի։ Ալ մաղաղին չը մնաց չըմտնանք, ալ պեան չըմնաց — չառնի։ Իստեղ միտիկ արա ա, կ'ասես քի հարմուկա եանք սարքիլու։

ԶԱՐ. (Հետաքրքրուած գաւաթն ու անձեռոցիկը յրեղ է ու կեզօծ արոտներից մեկի վրայ եւ կապոցները slisդում է)։ Դէ՛րիացու, էլի գէրիացու, կոռօթօվներ, էլի կոռօթօվներ, զօնթիկ, վէյեր, չալ, պերչաթկաններ, մի դիւփին։ Հապա տեսնեմ ինչպիսի գլխարկ է։

ՎԱՐԴ. (Թոքատկող հետոս պահելով)։ Հէ հէ, հեռի կաննիւր, ասալ ա իսկի մարդի ցոյց չըտաս։ Բերանիդ ջիւրը քի քինեայ։ Հեարեաս ինքն ա՛լ կեամ ա։

ՏԵՍԻՒ ԻԻ.

Ն Ո Յ Ն Բ Ե Ի Ռ Օ Ջ Ա Լ Ի Ա :

ՌՕՋ. (Ներսէս և մտնում նախասենեակից խոստովանելու) : օ, mon Dieu, յոգնեցի : Ման եկայ, ման եկայ, հագիւ կարողացայ իմ ճաշակով մի քանի բաներ գտնել : Այն օրից, որ Պարիզը տեսել եմ, էլ այստեղ ոչ մի բան չեմ հաւանում : (Վարդանիս) Յիմա՛ր, ինչո՞ւ ես յատակի վրայ գցել : (Զարուհուն) Վերցրու, տար իմ սենեակը : Գլխարկը թող այս տեղ : (Առնում է Վարդանից բոլորակը և դնում սենեակի վրայ) :

ԶԱՐ. (Վարդանի օգնութեամբ կապոցները տանում է խորքի մօտ դռներով և խոսքի վերադառնում են) :

ՌՕՋ. (Մտնում է հայտնում և հրճումսով նայում իրան : Յետոյ վերցնում է իւր գլխի գլխարկը և դնում սենեակի վրայ) :

ԶԱՐ. } Սպասում են հրահանների :
ՎԱՐԴ. }

ՌՕՋ. (Բաց է անում բոլորակը, դուռն է բերում անագին կարմիր փետուրով մի սպիտակ գլխարկ և հիացած նայում) : Հապա, մէկէլ տեսնեմ լաւ է սաղում : (Դնում է գլխին և նայում հայտնում) : Հըմ, օրիորդ իլգարեանն ուզում էր ինձ հաւատացնել, որ մօզէլը միայն իւր համար է բերուած : Կարծեմ, վատ չէ, աա, Զարուհի :

ԶԱՐ. Ույ, օրիորդ, ի՞նչպէս է սաղում, ինչպէ՛ս :

ՎԱՐԴ. Կ'ասես, նուռնի ծաղիկ իլի, եա լաւաղար :

ԶԱՐ. Ով գիտէ, քսան մանէթ էք տուել...

ՌՕՋ. (Արհաստատւում) Ֆիդոն, հիմա ամէն մի մակըրի աղջիկ էլ քսան մանէթանոց գլխարկ է հագնում : Պարիզից է բերել տուած, արժէ իննըսուն ուրբի :

ՎԱՐԴ. Իննըսուն մանէթ... Վայ սատանայ փռնողանց

Վարդան, իննըսուն մանէթով Շամախիում մին տուն կաքելի ա շինիլ... հալա կտուրն ալ ղոա՛ծ...

ՌՕՋ. (Առանց նրան նայելու) : Դու դեռ այստեղ ես :

ՎԱՐԴ. Հրամանիդ ամ սպասում : Ա՛լ պեան չե՞ս ասիլու :

ՌՕՋ. (Երեսը դարձնելով նրա կողմը) : «Զես» ասիլու :

«Զե՛ս»-ը որն է, ես քոյրդ եմ, թէ ընկերդ :

ՎԱՐԴ. Ա բաւամ, դէ մենք չօբան մարդ անք, հինչ իմանանք :

ՌՕՋ. Հիմա էլ «մենք» : Այդ ինչ տեսակի մարդիկ են, արքայական եղանակով են խօսում. ուրիշներին «դու», իսկ իրանց մասին — «մենք» : Գնա՛ : Իվանին ասա, որ կառքն ինձ հարկաւոր չէ : (Վարդանը շփոթուած հեռանում է նախասենեակ, գրակը մոռանալով յստակի վրայ : Զարուհուն) : Ո՞վ կայ տանը : (Նոր գլխարկը դնում բոլորակի մեջ) :

ԶԱՐ. Տիրուհին և օրիորդը :

ՌՕՋ. Կանչիր այստեղ Րիտային : Տար այս գլխարկը սենեակս :

ԶԱՐ. (Վերցնում է բոլորակը և գնում օրիորդների սենեակները) :

ՌՕՋ. (Հանում է վերարկուն, ձգում բազկաթոռներից մեկի վրայ, նորից մտնում է հայտնում և մագերև ուղղում) :

ՎԱՐԴ. (Յէս է գալիս նախասենեակից և յստակի վրայ որոնում է գրակը) : Աչի, հինչ տեղ կորաւ անտէրը :

ՌՕՋ. Այդ ի՞նչ ես փնտռում :

ԶԱՐ. (Վերադառնում է, վերցնում է Ռօզալիայի հին գլխարկն ու վերարկուն և տանում նախասենեակ) :

ՎԱՐԴ. Շուլլահիս : Զամ իմանում հինչ տեղ թողի : (Դնում է) : Հա, հարեաս : (Վերցնում է) : Այ, քո տիրոջ վիզը կտորուի հաա : (Ձեռով զարկում է գրակին) :

ՌՕՋ. (Կատաղած) Ի՞նչ ես անում, վայրենի : Դո՛ւրս եկ, անկիրթ Հայ :

ՎԱՐԴ. (Մեկուսի) Ա՛չի, դրանց դուլուղ անիլը թամամ խաթաբալա եա քի... (Դնում է նախասենեակ) :

ԶԱՐ. Վերադառնում եմ նախասեկեակից:

ՌՕԶ. Արի ու այդ տեսակ արջերից մարդ պատրաստիր: Իսկ ես դեռ ուզում եմ կարբիօլետիս համար նրան ցիլինդր ու ֆռակ հագնել: Լաւ գոռւմ կըլինի, ինչ ասել կ'ուզի: Զէ, պէտք է այլազգի վարձել:

ԶԱՐ.— (Վերցնում է արձի գաւաթն ու անձեռոցիկը եւ անցնում է սեղանասուն):

ՏԵՍԻԼ III.

Ռ Օ Զ Ա Լ Ի Ա Ե Ի Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ:

ՄԱՐԳ. (Ներս է մտնում հագնուած հսակես, բայց աւելի շաւ, քան սուպին սրտուածուն: Զեռին պահած է մի անկազն գիրք: Զի կարդում):

ՌՕԶ. (Ծիծաղելով) Իսկ և իսկ Մարգարիտա-Ֆաուստ օպերայից. գրքայիլը ձեռքումդ, համեստ, ամօթխած, պահասում է ձախարակը: Երանի գիտենայի, ինչ ես գտնում ընթերցանութեան մէջ: (Զգուշ է գանաւորակի վրայ):

ՄԱՐԳ. Ո՞ր տեղ էիր: (Գիրքը դնում է ձախ կողմի սեղանին վրայ եւ նստում):

ՌՕԶ. Օհ, էլ մի հարցնիր, յոգնեցի: Գլխարկս, վերջապէս, ստացայ: Յետոյ կը տեսնես, ինչ հիանալի բան է: Այսօր ծախսեցի մօտ 300 ոտւրլի: Հայրիկը բարկանալու է, բայց, ինչ արած, բոլորը հարկաւոր բաներ են:

ՄԱՐԳ. Ռօզալիա, մինչեւ ե՞րբ պիտի այդպէս անհաշիւ շոյալես:

ՌՕԶ. Օհո, դու ինձ յանդիմանում ես:

ՄԱՐԳ. Եթէ կամենաս— այո, քո շոյալութիւնն արժանի է յանդիմանութեան:

ՌՕԶ. (Հեզմաքար) Մի՛թէ, այ այ այ: Եթէ նախան-

ձում ես ինձ, ինքդ էլ կարող ես շոյալել: Ի՞նչն է քեզ խանդարում:

ՄԱՐԳ. Երեւի, կայ մի բան, որ խանդարում է:

ՌՕԶ. Օհո, բայց դու բաւական հետաքրքրական ես. Ապա, բարեհաճիր ասել, տեսնե՞ք, էլի ի՞նչ է պատահել: Դէմքդ շատ խորհրդաւոր է:

ՄԱՐԳ. Ռօզալիա, հասկացիր, վերջապէս, ինչ է կատարւում այս տանը: Զի կարելի հանգիստ հոգով շոյալել այն փողերը, որոնց վրայ ծանրանում է մի մեծ մեղադրանք: (Վեր է կենում):

ՌՕԶ. (Վեր է կենում սրագութեանը) Բայց ո՞վ է այդ մեղադրանքը դնողը: Ո՞վ: Քո Արտաշէս Օթարեանը: Մի կեղտոտ և անամօթ զրպարտի՞չ:

ՄԱՐԳ. (Մեղմ յանդիմանութեանը բայց չհրդուած) Ռօզալիա՛...

ՌՕԶ. Բաւական է, մի համարձակուիր պաշտպանել նրան իմ մօտ: Քեզանից առաջ եւ եմ ճանաչել նրան: Ես ատում եմ այդ մարդուն: Ատում եմ հոգոյս բոլոր ուժով: Նա ապերախտ է, ինչպէս օձ, որին մեր հայրը տաքացրել է իւր ծոցում: Եւ ես զարմանում եմ, որ հայրիկը մինչեւ օրս նրան ցոյց չի տուել մեր տան դռները:

ՄԱՐԳ. (Հառաչելով) Ով գիտէ, գուցէ այդ այնքան էլ հեշտ չէ:

ՌՕԶ. (Կանգ առնելով եւ խիստ) Բիտա, դու չափից անցնում ես: Դու պէտք է շատ անպիտան աղջիկ լինիս, որ հաւատաս հարազատ ծնողիդ զրպարտողին:

ՄԱՐԳ. (Նոյն եղանակով) Ախ, դուցէ, շատ եմ փափազում փափազում չըհաւատալ, բայց...

ՌՕԶ. (Լեղանասելով) Բայց վախենում ես զրկուել նրա բարեհաճ ուշադրութիւնից, այնպէս չէ՞:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ ես ուզում ասել: Որ ես սիրում եմ Օթարեանին: Այո, սիրում եմ և շատ եմ սիրում, թող այս յայտնի լինի քեզ և ամէնքին: (Անց ու դուրս է անում):

ՌՕԶ. (Ժաղախաւ սեղանի վրայ) Ինչ քա՛ջն ես, իսկ և իսկ հերոսուհի. Ասենք, ես վաղուց գիտէի այդ: Բայց չէի երեւակայում. թէ սէրդ այնքան թունդ է, որ

պատրաստ ես հօրդ պատիւն անգամ զոհել նրան:

ՄԱՐԳ. Միայն այն դէպքում, եթէ այդ պատիւը մաքուր չէ:

ՌՕԶ. Ի՞նչ ես ուզում ասել:

ՄԱՐԳ. Այն, որ ես մի րոպէ անգամ չէի տատանուիլ էրեւ դարձնել Օթարեանից, եթէ համոզուէի, որ նրա դատըն արդար չէ: Այն, որ ես կըսկսէի Աստծու պէս պաշտել հայրիկին, եթէ համոզուէի, որ նա անպարտ է իւր ընկերոջ գերեզմանի առաջ: (Ընկճուելով, դառն ու մուսկ ձայնով): Հայրիկը մինչեւ օրս դեռ չի կարողացել հերքել Արտաշէսի պահանջը փաստերով: Մեր գերդաստանի գլխին կանգնած է մի սոսկալի յանցանք: Նա ճնշում է իմ հոգին արձիճի պէս: Ես չըզիտեմ գլուխս ամօթից ուր թագցնեմ: (Նստում է բազկաթոռներից մէկի վրայ եւ գրուխը դնում սեղանի վրայ):

ՌՕԶ. (Տակաւին ծաղրաբար) Ի հարկէ, բացի քեզանից մի ունի պատուի մասին հասկացողութիւն կամ գերդաստանական հպարտութիւն: Մենք ամէնքս թեթեամիտներ ենք: (Լուրջ) Երկուսից մէկը, կամ զու խելագարուել ես, կամ այդ մարդը մի հասարակ ինտրիգան չէ, այլ խարդախ դեւ: Ուրիշ կերպ չեմ կարող բացատրել քո այժմեան տրամադրութիւնը: (Թեքել շուրթիւնից յետոյ, մօտեւում է). Լսի՛ր, Րիտա, ես իմ հօր հարազատ զաւակն եմ, պարտաւոր եմ սիրել ու պաշտպանել նրան, թէկուզ նա վերջին տեսակի աւազակ լինի: Եւ ահա իմ ասելիքը. — Թող քո Օթարեանը ինչ ուզում է հնարի իմ հօր մասին, իսկ ես կ'աշխատեմ խայտառակութեամբ դուրս վճռել նրան մեր տնից: Հասկացա՞ր: Դու կարող ես կատաղել իմ դէմ, թշնամանալ ինձ, բայց այդ ոչինչ նշանակութիւն չի ունենալ ինձ համար: (Հեռանում է):

ՄԱՐԳ. Ախ, թող ով ինչ ուզում է անի, ինձ համար միեւնոյնն է: Ես կը լսեմ միայն իմ խղճի ձայնին: Ես կարծում եմ, որ չի կարող լինել ոչ որդիական և ոչ մի ուրիշ սէր՝ ստի և խաբէութեան մէջ:

ԶԱՐ. (Սեղանասան դռներից) Նախաճաշը պատրաստ է:

ՌՕԶ. Գնանք: Հայրիկն իսկոյն կըգայ: Դու պարտա-

ւոր ես քո յիմարութիւնները թագցնել նրանից:

ՄԱՐԳ. Ես խորթակ չունիմ:

ՌՕԶ. (Ասեղաբեանք շի մի հայեացք ձգելով Մարգարէի վրայ, անցնում է սեղանասան):

ՄԱՐԳ. (Մնում է բեմի ձախ կողմում մտածունքների մէջ):

ՏԵՍԻՆ IV.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԴՐԷԱՍ, ԲԱԳՐԱՏ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Վերջին երեքը ներս եւ մնում նախասենեակից:

ԱՆԴՐ. Մի հակառակի ինձ: Ինչպէս ասում եմ, այնպէս էլ պէտք է լինի: Կրակը իւզով չեն հանգցնիլ:

ԲԱԳՐ. Եթէ միայն կրակ է: Դատը մենք կը տաճենք, քանի որ նա փաստեր չունի: Թող պահանջի օրէնքով: Երբ քաղաքացիական դատը կը վերջացնենք, մեր կողմից կը կըսենք նրա դէմ քրէական դատ: Այս անհրաժեշտ է քո, իմ և մեր ամբողջ գերդաստանի պատուի համար:

ԱՆԴՐ. Որ վզովս թոկ գցես, նրա հետ դատի չեմ դուրս գալ:

ԲԱԳՐ. Հայր, մանուկ հասակիցս քեզանից անդադար լսել եմ, որ քո հարստութիւնը վաստակել ես արդար քրքրաւորով:

ԱՆԴՐ. (Գրգռուելով): Ասել եմ, ասել եմ, էլի եմ ասում, բայց դու քիչ կրկնիր: Այդ տղան ինձ զրպարտում է, բայց ես էլի ուզում եմ նրա հետ հաշտուել:

ԲԱԳՐ. Չեմ հասկանում, բոլորովին չեմ հասկանում:

ԱՆԴ. Սաղաթէլ, դնա, գրասենեակից մի մարդ դարկիր, որ շուտով նրան կանչեն այստեղ:

ՍԱՂ. Գնում է նախասենեակի դռներով:

ԱՆԴՐ. (Նոր միայն նկատում է Մարգարիին, որ անբողջ ժառանգակ, կանգնած ձախ պատի սակ, ուշադիր դիտում հորը): Աա, դու ահա՞նչ էիր դնում: Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, մի բոպէ հանդստութիւն չունիմ: Կարծես, ամէնքն երգ- ուել են ինձ խելքից հանել:

ՄԱՐԳ. Ներիր, հայրիկ, ես հեռանում եմ:

ԱՆԴՐ. Լաւ, դու էլ մի նեղանար: Ես մեղաւոր չեմ, եղբայրդ է ինձ կատաղեցնում: Բայց ոչ, դու էլ պակաս չես, դու էլ մօրդ պէս ինձ չես սիրում, դու ատում ես ինձ:

ՄԱՐԳ. (Անցալի վշտացած) Հայրիկ...

ԵՐԱՆ. } Երեւում են սեղանսան դուերի մեջ:
ՌՕԶ. }

ՏԵՍԻԼ V.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՅ ՍԱՂԱԹԵԼԻ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ:

ԱՆԴՐ. Կորի՛ր, ես քո հայրը չեմ, դու խորթ ես ինձ համար: Ես այս տանն օտար եմ, օտար, իմ մասին մտա- ծող չըկայ: Ես ձեր աչքում մի համբալ եմ, ուրիշ ոչինչ...

ՌՕԶ. Գոնէ իմ մասին, հայրիկ, իրաւունք չունիս այդ ասելու: (Առաջ է գալիս):

ԱՆԴՐ. Աա, եկան, հաւաքուեցին: Գնա՛, քեզ էլ եմ ձանաչում: Դու այն ժամանակ ես մտածում իմ մասին, երբ հարկաւոր է պարտքերդ վճարել մաղազիներին: Դուք ինձ կերաք, քանդեցիք: (Հեզգնեհ անելի ու անելի զրգոտելով): Ես ոչ ոքի համար մարդ չեմ, ոչ ուրիշների, ոչ իմ տնա- ցիների: Ամէնքն ինձ համարում են ոսկու տոպրակ, ուրիշ ոչինչ: Յարգում են երեսանց, իսկ ետեւիցս չարախօսում են: Երբ կարիք ունին, վազում են զլխիս, երբ չունին— ես չըկամ նրանց համար:

ԲԱԳՐ. Պէտք է խոստովանել, որ այդ մասամբ ճիշտ է:

ԱՆԴՐ. Ճիշտ է, բաւ չէ: Հէ, ես յիմար չեմ, ձանա- չում եմ մարդկանց հոգին: Ամէնքն իրանց գլխի մասին են մտածում: Հէնց մէկը դու ինքդ, Սուտ է, դու էլ ինձ չես սիրում, դու էլ ինձ փողի համար ես պատում: Այո, այո, ես մարդ չեմ քեզ համար, այլ փողի սնդուկ: Բայց երկար խաբել չես կարող: Էլ ոչ մի կոպէկ չեմ տալու:

ԲԱԳՐ. Հայրիկ, հանդստացի՛ր:

ԱՆԴՐ. Այո, չեմ տալու, թող գործարանդ կիսատ մնայ: Ի՞նչ ինչ: Ես իմ հօրից փող ստացել եմ, որ դու ինձ պո- կում ես, աա՞: Թուք ու մուքով, զրկանքներով, քաղցած փորով եմ ես մարդ դարձել: Գնա, ինքդ էլ արիւն քրտինք թափիր. այն ժամանակ կ'ասեմ խելօք ես: Ամէնքդ գնացէք, ձեր աշխատանքով ապրեցէք: Այստեղ մտիկ արէք. տեսէք ինչ տուն ու տեղ են սարքել: Ինչի՞ս է հարկաւոր այս ոս- կէզօծ կահ-կարասին: Ո՞վ եմ ես, ո՞ր խանի կամ իշխանի տղան: Հէ՛, մի նախկին զեադայ, պանիր ու հացով ապրած տղան: Հէ՛, մի նախկին զեադայ, պանիր ու հացով ապրած տղան: Ինչո՞ւ էք ինձ քանդում: Դուք էք մեղաւոր, որ Օթարեանը կպել է ետեւիցս: Այո այո, դո՛ւք: Նա տեսնում է, որ դուք տակն ու վրայ էք անում իմ հարստութիւնը, ուզում է ինքն էլ ձեզ պէս չաւայել: Դուք ինձ համար թըշ- նամիներ էք ստեղծում...

ՄԱՐԳ. Հանդարտ լսի՛ս ե:

ԱՆԴՐ. Լա՛ց, էի արտասո՛ւք: Հոգիս բերանս բերիք, խեղդեցիք, սպանեցիք: Հերիք է, հեռացիր. ես ատելով ատում եմ արտասուքը: Անդրէաս էլիզարովի մօտ ոչ լաց եղէք, ոչ ծիծաղեցէք:

ՄԱՐԳ. Բարձր ձայնով հեկեկալով, անցնում է իւր սենեակը: ԵՐԱՆ. Ինչպէս սիրտ արիր նրան վիրաւորելու: Նա

Աստծու գառն է:

ԱՆԴՐ. Աստծու զա՛ւր, հօրդ պէս: Ես ատելով ատում եմ Աստծու գառներին: Տուէք ինձ Սաղայէլին, ես նրա հետ աւելի հեշտութեամբ կըհաշտուիմ, քան Աստծու գառ-

նորի հետ: Գնացէ՛ք, ի՞նչ էք ագռաւների պէս գլխիս հաւաքուել, ինձ խօմ չեն թաղում, ինձ ուզում եմ միայն կողոպտել, տկլորել, փողոցները գցել: Գոնէ դուք խնայեցէք ինձ: Դէ՛հ, կորէք, հա՛յրա: (Նստում է աջ կողմի բազկաթոռներից մէկի վրայ):

ԵՐԱՆ. } Անցնում են սեղանասուն:
ԲԱԴՐ. }

ՌՕԶ. Մնում է թեմի վրայ:

ՏԵՍԻԼ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ

ԱՆԴՐ. Նսած է խորին մտածողութեան մէջ եւ չմտնում է:

ՌՕԶ. Ուզում եմ մօտեցալ ու խօսել, բայց չի վստահանում:

ԱՆԴՐ. (Հտուտում է, ձեռք զարկելով սեղանին): Ահ... .

ՌՕԶ. Հայրիկ, ի՞նչն է քեզ այդպէս տանջում:

ԱՆԴՐ. (Դյուխը բարձրացնելով, անտարբեր) Ի՞նչ բանը չէ:

ՌՕԶ. Ներիւր, հայրիկ, քո հոգսերը վերաբերում են
Է՛ք զաւակներին:

ԱՆԴՐ. (Դարձեալ անտարբեր): Ես հոգս չունիմ: (Ներ-
վային արագութեամբ ոտքի կանգնելով): Բան ունի՞ս ասելու:

ՌՕԶ. Այո՛, հայրիկ, ունիմ, բայց չեմ համարձակւում:

ԱՆԴՐ. Դէ՛հ, կարճ կապիր, ես գնում եմ:

ՌՕԶ. Դիտես ինչ, հայրիկ, այն մարդը, որ մոռացել
է քո բարերարութիւնը եւ ուզում է քեզ կողոպտել, այս-
տեղ, մեր տանը զինակից ունի:

ԱՆԴՐ. (Հետաքրքրւած) Աս՞, ի՞նչ, պարզ ասա:

ՌՕԶ. Մարգարիտը սիրահարուած է Օթարեանի վրայ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ, սիրահարուած: Ո՞վ ասաց քեզ:

ՌՕԶ. Հէնց ինքը Մարգարիտը, սրանից մի կէս ժամ
առաջ:

ԱՆԴՐ. Յետո՛յ: Նա էլ սիրո՞ւմ է Մարգարիտին:

ՌՕԶ. Պէտք է կարծել, թէ՛ եւ այն տեսակ մարդու
հաւատալ չի կարելի:

ԱՆԴՐ. (Մի փակի վայրկեան մտածում է, յսկիարձ դնելը
պայծառանում է ուռախուրթիկից): Ասում ես, ինքը, Մար-
գարիտը խոստովանեց:

ՌՕԶ. Այո, հայրիկ: Ես գիտեմ, որ նրանք ամէն օր
տեսակցութիւն ունին զրոյսերում: Հայրիկ, ես պարտք հա-
մարեցի քեզ զգուշացնել այս մասին: Կարծում եմ, մեր
գերդաստանի պատիւը պահանջում է այդ սէրը խափանել
հէնց այժմեանից: Ճշմարիտ է, Մարգարիտը մի առանձին
արժանաւորութիւն չունի, բայց ինչ էլ լինի, քո աղջկին
է: Օթարեանը արժանի չէ քո փեսան դառնալու:

ԱՆԴՐ. (Շարունակ մտածելով) Ի հարկէ, ի հարկէ: Ծը-
նորհակալ եմ, որ ինձ զգուշացրիր: Գնա, իսկոյն Մարգարի-
տին կանչիր այստեղ:

ՌՕԶ. Բայց, հայրիկ, չափ էլ չըբարկանաս նրա վրայ:
Յիմար է, չի հասկանում:

ԱՆԴՐ. (Անհամբեր) Գնա՛, նրան կանչիր այստեղ:

ՌՕԶ. (Մեկուսի) Տեսնենք, ինչպէս պիտի պաշտպանես
սիրեկանիդ: (Գնում է խորի մասի դռներով):

ՏԵՍԻԼ VII.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ԱՆԴՐ. Միկնել Մարգարիտի գալը, մտադրաւ անցուցարձ է
անում, զանազան շարժումներով խր միտքն արտայայտելով:

ՄԱՐԳ. Դուրս է գալիս խորի մասի դռներից հանդարտ
ֆայերով:

ՌՕԶ. Դուրս է գալիս անմիջապէս ֆրոյ էտելից, փակի մի

փայրկեան կակզ ստեղծում, նայում ե եւ անցնում անդամատուն ,
քուները ծածկեցով:

ԱՆԴՐ. Առաջ եկ, լաւկան աղջիկ: Հայրը որդու վրայ
չի՞ կարող բարկանալ, ինչ է: Հէ. բաս ի՞նչ կ'անէիք դուք,
երես առածներ, եթէ մեր ծնողների պէս ծնողներ ունենա-
յիք: Հայրս վզակովիս որ տալիս էր — աչքերիցս պէծեր
էին թռչում: Դէ լաւ, բա՛ց արա աչքունքդ, ծնողի զէմ ոխ
չեն պահիլ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ես քո դէմ ոխ չունիմ:

ԱՆԴՐ. Այ, օրհնեալ լինիս, աղջիկս: Ես դիտեմ, որ
դու բարի սիրտ ունիս, դէ՛հ, արի հաշտուենք: (Մօտենում ե
եւ նստաւ հասկերուն): Բայց ես էլի քեզ վրայ բարկացած
եմ: Դիտես ինչ, աղջիկս, դու հօրդ հետ անկեղծ չես:

ՄԱՐԳ. (Զարմացած նայում ե հօր): Անկե՛ղծ...

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ ես զարմանում:

ՄԱՐԳ. Հայր, առաջին անգամն եմ ես քեզանից այդ-
պիսի բան լսում: Դու երբեք ինձ արժանի չես համարել այդ
տեսակ խօսակցութեան:

ԱՆԴՐ. Որովհետեւ դու ինքդ քեզ հեռու ես պահում
ինձանից: Դու, երեւի, մտածում ես, է՛հ, իմ հայրը մի տղէտ
ե խորամանկ վաճառական է, չարժէ, որ սիրտս բաց անեմ
նրա առաջ:

ՄԱՐԳ. Ոչ, հայրիկ, սխալւում ես, հաւատացնում եմ
քեզ: Ես միշտ պատրաստ եմ եղել քեզ յայտնել իմ բոլոր
մտածմունքները, ամենայն անկեղծութեամբ, միայն թէ ար-
ժանի համարէի ինձ լսելու: Բայց դու... դու միշտ սան-
ձահարել ես իմ լեզուն քո մռայլ բնավորութեամբ:

ԱՆԴՐ. (Ուռախ ձեւանալով): Այո՞, Ապրիս զաւակս: Դէ,
որ այդպէս է, ասա ինձ, ինչո՞ւ այս քանի օրերս տխուր ես:

ՄԱՐԳ. (Շփոթուելով) Զրգիտեմ... ես... տխուր չեմ:

ԱՆԴՐ. Այ, տեսա՞ր: Դու կեղծել չես սիրում, բայց
հիմա կեղծեցիր: Ուզո՞ւմ ես, որ քո տեղ ես պատասխա-

նեմ: Դու տխուր ես, որովհետեւ վերջերս քեզ հաւատացրել
են, թէ քո հայրն ազնիւ մարդ չէ:

ՄԱՐԳ. Հայրի՛կ...

ԱՆԴՐ. Այո, սիրելիս, դու ինձանից թաղցնել չես կա-
րող: Ես մարդու մի շարժումից կարող եմ իմանալ, թէ նա
ինչ է մտածում իմ մասին: Հապա, պատմիր, տեսնեմ, ինչեր
է ասել քեզ իմ մասին քո սիրած երիտասարդը...

ՄԱՐԳ. Բողոքովիմ շփոթում ե ու կարեւոր:

ԱՆԴՐ. Լա՛ւ, մի՛ ամաչիր: Բոլորը յայտնի է ինձ: Մի՛
վախենար, չեմ բարկանում: Ես Արտաշէսին վատ տղայ չեմ
համարում: Եթէ վատ համարէի, վաղուց նրա ոտը կտրած
կըլինէի իմ տնից: Միայն, աղջիկս, նա դեռ երեխայ է, չի
հասկանում իւր արածը: Նա իմ բարեբարութիւնները մոռա-
նում է: Է՛հ, Տէրը նրա հետ, երեւի, մի օր խելքի կըզայ,
կըտեսնի, որ սխալւած է:

ՄԱՐԳ. (Ուռախանալով եւ, միեւնոյն ժամանակ, դեռ կառ-
կածելով): Այո՞, սխալւած է քո մասին:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, բաս ի՞նչ էիր կարծում:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ինչու թագցնեմ, ես երբեք չեմ կաս-
կածել ոչ քո անցեալի և ոչ ներկայի ազնւութեան մասին:
Բայց նա ինձ համոզում է, որ...

ԱՆԴՐ. Որ ես կողոպտել եմ նրա հօրը, այնպէս չէ՞:
Բայց ինչո՞վ է համոզում, խօսքերով, թէ՞ փաստերով:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ես ոչ քեզանից կարող եմ փաստ
պահանջել, ոչ նրանից:

ԱՆԴՐ. Բայց առանց փաստերի կարող ես ծնողիդ դա-
տապարտել, հաա՞: (Կեղծ վշտանալով) Ամօ՛թ քեզ, Մարգա-
րիտ, ամօթ: Դու ինձ ապտակ ես տալիս...

ՄԱՐԳ. (Վշտանաւ եւ ստորանաւ): Հա՛յր...

ԱՆԴՐ. (Տակալիմ վշտացած ձեւանալով) Ահ, թո՛ղ ինձ,
եւ ի՛նչ հայր եմ, երբ հարադատ աղջիկս, ուրիշի դատարկ
խօսքերով, ինձ համարում է գող, աւագակ: Թո՛ղ ինձ,

գնա՝ նրա ետեւից : Նա է քեզ համար թանգ, իսկ ես ո՞վ եմ, ի՞նչ եմ : Ոչինչ, ցեխի կտոր :

ՄԱՐԳ. Դու ունիս իրաւունք ինձ նախատելու, հայր, ես չտապել եմ եզրակացութիւն անելու : Ների՛ր ինձ, աղաչում եմ :

ԱՆԴՐ. Ներումն խնդրելուց ի՞նչ օգուտ, դու պէտք է աշխատես մեղքդ քաւել, սխալդ ուղղել :

ՄԱՐԳ. Բայց ի՞նչպէս, հայրիկ, ի՞նչ միջոցով, սովորեցրո՞ւ, ես կը քաւեմ իմ մեղքերը :

ԱՆԴՐ. Այ ինչպէս : Լսի՛ր : Նա ասում է, թէ իւր ձեռքում ունի ինչ-որ գրաւոր ապացոյցներ իմ դէմ : Դու... (Նայելով շուրջը) : Բայց այստեղ անյարմար է ասել : Կարծեմ, գալիս են : Գնանք իմ սենեակը, այնտեղ կը բացատրեմ ինչ-որ հարկաւոր է : Գնանք : (Գնում են աջ կողմի առաջին դռնակը) :

ՏԵՍԻԼ VIII.

Ս Ո Ւ Ր Է Ն Ե Ի Ս Ա Ղ Ա Թ Է Լ :

Ներս եմ մեկում նախասենեակի դռներից

ՍՈՒՐ. Այո, քեռի, երեւակայել չես կարող, թէ ինչքան ծիծաղելի էր : Աբուլովը, քաղաքի առաջին քէֆ անողն է ամենից շատ ծախսողը, յանկարծ մնում է թատրոնի դռների մօտ քիթը քաշ : Իսկ քո քրոջ որդին բռնում է գեղեցկուհի Առլովայի թեւից և կռք նստեցնում :

ՍԱՂ. Ամօթ չըլինի հարցնելը— այդ ի՞նչ պարծենալու բան է :

ՍՈՒՐ. (Ոգեւորուած շարունակելով) Ամէնքի ուշադրութիւնը մեզ վրայ է, բոլորը նայում են նախանձով : Աբուլովի աչքերից կրակ է թափում : Կրակոտ Ալի-Բաբան կռքը

թռցնում է և մեզ կայծակի արագութեամբ բերում է Դըրանդ հօթէլ : Ծառաները ձեռքի ոտքի են ընկել : Սեղանը պատրաստ է : Հիւրերը սպասում են...

ՍԱՂ. Ամօթ չըլինի հարցնելը— Ի՞նչ հիւրեր :

ՍՈՒՐ. Ինձ նման դարդիմանդներ : Մեզ ծափահարում են : Կռքից ծառաները բերում են թատրոնում ստացուած փուլները— կէսն իմ նուիրածն է : Առլովան հիացած է նըւէրներից : Երբեք այդպիսի բնեֆիս չի ունեցել : Յետոյ ի՞նչ քէֆ, ի՞նչ քէֆ : Շամպանիան ջրի պէս է հոսում : Խըմում են Առլովայի կենացը, յետոյ իմը : Մէկ, երկու, երեք, յանկարծ ես սեղանի տակ եմ : Կծում եմ Առլովայի ոտը : Նա, ծիծաղելով ու ծվվալով, նայում է ներքեւ : Ոտքի եմ կանգնում գեղեցկուհու կօշիկը ձեռքիս, լեցնում եմ շամպանիայով և խմում եմ նրա կենացը : Ոգեւորութիւնն առնաւ ինչ : Առլովան սքանչացած է, ասում է առաջին անգամն եմ տեսնում ձեզ նման երկրպագու գեղարուեստի : Ահ, շարսևսիս, մերկիլ... Կին չէ, այլ դիցուհի... (Ձեռք զարկելով Սադաթիկի ուսին) Այժմ, քեռի, նրա սիրտն իմն է ամբողջովին : (Ձեռք զարկելով Սադաթիկի փորին) : Կըկամենա՞ս, ծանօթացնեմ, աա՞, առաքինի Բաղդասար...

ՍԱՂ. Գնա բանիդ է : Դու ինձ այն ասա, ի՞նչ նստեց այդ քէֆը :

ՍՈՒՐ. Համեմատաբար, ոչինչ, դատարկ բան—վեց հարիւր ոտւրլի :

ՍԱՂ. (Չարեւոյնից յետ քոջելով) Փա՛հ, քո տունը չըքանդուի, օղո՛ւլ...

ՍՈՒՐ. Կծեց, հաա՞ :

ՍԱՂ. Վեց հարիւր մանէ՛թ, մի գիշերո՛ւմ : Դէ լաւ, ամօթ չըլինի հարցնելը— ե՞րբ ես վէքսէններս այնա անելու :

ՍՈՒՐ. Երբոր պայմանաւորուած ժամանակը կը դայ, այնա կանեմ :

ՍԱՂ. Ես պէտք է սպասեմ քո հօր մահուա՞ն :

ՍՈՒՐ. Այո, ի՞նչ արած :

ՍԱՂ. Բայց նա ինձանից առողջ է, կարող է ինձ նման տասին թաղել:

ՍՈՒՐ. Ես ինչ անեմ, դու ինքդ ես ինձ սովորեցրել: Տալիս ես 300, ստանում ես 2 հազարի վէճսել, որ հօրս ժահից յետոյ վճարեմ: (Լորտիսն): Ախ, քեռի, գլուխս սկըսեց ցաւել: Տրամադրութիւնս փչացաւ: Ամէն անգամ այդ տեսակ մեծ քէֆից յետոյ կեանքն ինձ թւում է յիմար, ձանձրալի բան: (Նկատելով Երանուհուն, Ռօզալիային եւ Բագրասին) Ահա զալիս է ընտանեկան իդիլիան:

ՏԵՍԻԼ IX.

ՆՈՅՆՔ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՌՕԶԱԼԻԱ ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ:

Դուրս եւ զայիս սեղանասանից

ԵՐԱՆ. Սաղաթէլ, Զարուհուն հրամայիր, որ քեզ նախաճաշ տայ:

ՍԱՂ. Անմիջապէս անցնում եւ սեղանասում:

ԵՐԱՆ. (Սուրհինին): Իսկ քեզ ասելն աւելորդ է. դու, երեւի, կուշտ ես:

ՍՈՒՐ. Մախոյս լինէր, ուրախութեամբ մի աման կ'ուտէի:

ԵՐԱՆ. Ո՛րտեղ էիր ամբողջ գիշեր:

ՍՈՒՐ. Աստղագիտութեամբ էի զբաղուած, մամա: Այժմ աստղերն երկնքից իջել են օպերետային թատրոն:

ԲԱԳՐ. Ամաչելո՞ւ ես մի օր, թէ՞ չէ: Ի՞նչ իրաւունքով ես Դիլրարեաններից ստացել բնակարանի վարձը եւ ծախսել:

ՍՈՒՐ. Յարգելի ինժեներ — տեխնօլօգ, կարծեմ, ես նոյնպէս իմ հօր հարազատ ուրդին եմ, ինչպէս դու:

ԲԱԳՐ. Դու ապականեցիր մեր ընտանիքի անունը:

ՍՈՒՐ. Դեռ հարց է. կ'ու, թէ՞ դու, պարոն Կեչեֆտմախեր: Ես կեղադ փչացնում եմ, իսկ դու պաշտում ես: Էհ, բերանս բաց մի անէք, թէ չէ — լեզուս չար է:

ՌՕԶ. Գիտեմ. ինչ է քո չար լեզուն: Մայրիկ, երէկ նա ինձ անուանեց աղուէսի պոչ:

ՍՈՒՐ. Իսկ այսօր կ'անուանեմ Մարքիզուհի Դալլաքեան, ի՞նչ էիր այսօր ուռել ու փքուել կարեթում: Ուզղակի ծիծաղելի էր: Այն կարտօֆելի տոպրակ, Վարդանին էլ կարծիր չերքէզի է հազցրիլ ու առաջքը նստեցրիլ: Հերքէ չէ. որ անուշդ Գիւլում է, փոխել ես Ռօզալիայի, հիմա էլ իշխանուհու չիկ ես բանեցնում: Հէէ, դալլաք էլիզբարի թոռն: Թողէք, Աստուած սիրէք, ամէնքդ ինձ համար ծիծաղելի էք. բացի խզճալի մայրիկից:

ՄԱՐԳ. Դուրս ե զայիս հօր սեկետակից:

ՍՈՒՐ. Եթէ ձեր մէջ կայ մէկը, որ կարող է ինձ նախատել, ահա, սա է: (Յոյց ե սայիս Մարգարէին):

ՏԵՍԻԼ X.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ՌՕԶ. Ինչ ասել կ'ուզի, երեւելի ուղիւմնդասիօն է:

ՍՈՒՐ. (Կծու) Յամենայն դէպս, արժէ Ռթարեանի համակրանքից զրկուելուն:

ՌՕԶ. Մայրիկ, զօպի՛ր նրան: Նա ինձ վիրաւորում է: (Սուրհինին): Սուտ է, նա ինքն է զրկուել իմ համակրանքից:

ՍՈՒՐ. Այո, այն օրից, երբ զգացել ես, որ դու չես նրա հաւանելին: Իսկ առաջ, երբ ուսանող է՞ր. Բիչ էր մնում նրա անուշով մոմ վառէիր: Այս այնքան ճիշտ է, որքան այն, որ այս բոպէիս իմ գրպաններում մեծ օղափոխութիւն կայ: (Դադար): Ո՛րտեղ է հայրիկը:

ԲԱԳՐ. Քո բանը չէ:

ՍՈՒՐ. Հէ. թաղցրէք ինձանից, բայց ես ամէն բան

գիտեմ. գայլը թաղարդ է ընկել, իւր թաթերն է կրծոտում:
 ԲԱԳՐ. Կարծեմ, դու սկսում ես չափից աւելնել:
 ՌՕԶ. Նա հարբած է, չարժէ հետը խօսել:
 ԵՐԱՆ. Գժուել է:

ԵՌԻՐ. Էհ, ի՞նչ էք ամէն կողմից ապշած մտիկ անում:
 Ամբողջ քաղաքն է խօսում: Պէտք է բաժարասնքներին
 վերջ տալ: Երկուսից մէկը—կամ Օթարեանը ճշմարիտն է
 ասում կամ զրպարտում է: Եթէ զրպարտում է, պէտք է
 պատժել: (Բազրաշին) Աա՛, վախենո՞ւմ ես, զոգո՞ւմ ես,
 դատարանո՞վ ես սպառնում:

ԲԱԳՐ. (Վիրաւորուած եւ վրդովուած) Վախկաւոր նա է,
 որ մի կնոջ պատճառով ապտակ է ստանում և կուլ տալիս:
 ԵՌԻՐ. Զայեք կտրիր, չուն: (Յարձակում փրկել):

ԵՐԱՆ. (Ընկնում է որդիների մեջ): Աման, Տէր Աստուած:

ՄԱՐԳ. Աստուած իմ, և սա ընտանիք է...

ԱՆԴՐ. (Երեւում է, իւր սենեակի դռների մեջ՝ առանց
 պիջակի, ժիլետի): Այդ ի՞նչ աղմուկ է: (Նկատելով Սուրհենին):
 Աա, այդ դո՞ւ ես, անառակ զաւակ: Ես քեզ կը խեղդեմ
 չան պէս: (Յարձակում է փրկել):

ՍԱՂ. (Որ դուրս է փաշտել Անդրեասի ձայնին սեղանասեղից,
 անձեռոցիկը կրծքին փաթաթած): Հանգստացի՛ր, Անդրէաս...
 (Բռնում է նրա քեղից, յետ ֆաշում):

ԱՆԴՐ. Կորիք... Ես քեզ ասել եմ, որ աչքիս չերեւաս...

ՄԱՐԳ. (Բռնելով Սուրհենի քեղից): Ամօթ է, խելքի եկ:
 (Տանում է նրան ձախ կողմի դռներով եւ խալոյն մեկնակ վերա-
 դառնում):

ԱՆԴՐ. Ահա իմ կեանքը. պառկեցի մի քիչ հանգստա-
 նալու, չըթողին: (Թող է տալիս, որ Սաղաքեյն իրան սանի
 իւր սենեակը): Անիծուիք դուք...

ՌՕԶ. (Մարգարէին): Օ՛հ, այդ դու ես նրան սովորեցրել:
 ՄԱՐԳ. Ամաչիր ասածիցդ, Ռօզալիա:

ԵՐԱՆ. Հիմա էլ դուք: Այս ի՞նչ տուն է, Տէր Աստուած:

ՌՕԶ. Սպասիր, մի օր ես քեզ հետ հաշուի կընտան:

(Ուզում է գնալ իւր սենեակը, բայց, Օթարեանին տեսնելով, կանգ է
 առնում):

ՏԵՍԻԼ XI.

ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՕԹԱՐԵԱՆ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ:

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում նախասենեակի դռներից ուրախ
 դիմելով): Բարով ձեզ, մայրիկ: (Զեռը հանքուրում է) Օրիորդ
 Ռօզալիա, բարով: (Ուզում է ձեռն տալ):

ՌՕԶ. (Արհեստաւարով, բայց վրդովուած): Մենք ծանօթ
 չենք, պարոն:

ՕԹԱՐ. (Ցնցոնելով): Օրիորդ, այդ ի՞նչ է նշանակում:

ՌՕԶ. (Կծու ծիծաղով) Սիրահարներ: (Անցնում է իւր
 սենեակը):

ՏԵՍԻԼ XII.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՌՕԶԱԼԻԱՅԻ:

ՕԹԱՐ. (Ապշած նայելով Ռօզալիայի ետեղից, մտնում է
 եւ մեկնաւոր սեղանում Մարգարիտ ձեռք): Զեմ իմանում, ին-
 չո՞վ եմ ես արժանացել նրա ատելութեանը:

ԵՐԱՆ. (Որ նստել է աջ կողմի բազկաթոռներից մեկի վրայ):
 Ոչինչ, որդի, մի՛ նեղանաք: Այստեղ մի փոքրիկ ընտանե-
 կան խոռովութիւն պատահեց: Ռօզալիան վշտացած է:

ՕԹԱՐ. Եթէ ես որեւէ բանով մեղաւոր եմ նրա առջեւ,
 պատրաստ եմ ներումն խնդրել:

ԵՐԱՆ. Էհ, ուշադրութիւն մի՛ դարձրու, երեխայ է,
 չի հասկանում: Նստի՛ր, ի՞նչպէս է մայրդ:

ՕԹԱՐ. (Զայեղով իրան) Շնորհակալ եմ, մայրիկ, դուք շատ բարի էք դէպի մեզ:

ԵՐԱՆ. Ես քեզ սիրում եմ հարազատ որդուս պէս: Ուրախ եմ, որ մեծացել ես և օրինաւոր մարդ դարձել: Լըսել եմ, որ քո և իմ մարդու մէջ ինչ-որ վէճ է բացուել: Այդ ինձ շատ է ցաւեցնում, որդի, չա՛տ...

ՕԹԱՐ. Մայրիկ, ինչ էլ որ պատահի, իմ սէրն ու յարգանքը դէպի ձեզ չի պակասիլ: Դուք բարձր էք բոլոր վէճերից:

ԵՐԱՆ. Էհ, օրհնեալ լինիս: Իմ ցանկութիւնն էլ այն է, որ բարեկամ մարդիկ հաշտ ապրին, փողի համար չըմոռանան Աստծուն:

ԶԱՐ. (Գալիս է օրիորդների սենեակից՝ սեղանիստում անցնելով): Տիրուհի, օրիորդը ձեզ խնդրում է: (Անցնում է սեղանիստում և խսկոյն բռնով վերադառնում է օրիորդների սենեակը ձեռքին մի գրափն ջուր եւ դասարկ բաժակ):

ԵՐԱՆ. Էհ, էլի, երեւի, հիստերիկան սկսուեց: (Շատ պոյզ գնում է օրիորդների սենեակը):

ՏԵՍԻՆ XIII.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ

ՕԹԱՐ. (Անհատներ մօտեցնելով Մարգարիտին) Ի՞նչ է պատահել այստեղ, ասա՛:

ՄԱՐԳ. Սովորական խռովութիւն: Սուրէնն ընդհարուեց Ռօզալիայի և Բագրատի հետ ու միմիանց վիրաւորեցին:

ՕԹԱՐ. Բայց ե՞ս ինչով եմ մեղաւոր, որ քոյրդ ինձ անպատուեց:

ՄԱՐԳ. Ներողամիտ եղիր, Ռօզալիան չըզիտէ իրան զսպել: Ես համոզուած եմ, որ յետոյ ինքը կըղղջայ: (Զա-

ռուհուհ, որ այդ միջոցին, օրիորդների սենեակից դուրս գալով գրափնն ու բաժակը ձեռքին, անցնում է սեղանիստում): Ի՞նչպէս է:

ԶԱՐ. Ոչինչ, մի քիչ լաց եղաւ, հանդարտուեց: (Գլուհում է սեղանիստում):

ՄԱՐԳ. Թողնենք այդ: Աւելի կարեւոր գործ կայ: Հայրս ուղարկել է քեզ կանչելով:

ՕԹԱՐ. Այո: Ո՞ւր է նա:

ՄԱՐԳ. Իւր սենեակումն է, հանգստանում է: Նստի՛ր: Եթէ կամենաս, իսկապէս ինձ ես հարկաւոր: Նստի՛ր: (Նշուհով անցնում է աջ կողմի բազկաթոռների վրայ): Դու ինձ երկու կրակի մէջ ես գցել: Ես հաւատում եմ քեզ, բայց ուզում եմ հօրս էլ հաւատալ, Դուրս բեր ինձ այս անտանելի գրութիւնից: Երկուսից մէկը — կամ դու մոլորուած ես կամ հայրս իսկապէս մի յանցաւոր է:

ՕԹԱՐ. Լսի՛ր, Մարգարիտ: Ես քանիցս քեզ ասել եմ, որ այդ դասն ինձ համար բարոյական մեծ նշանակութիւն ունի, Հաւատա՛, փողն արժէք չունի իմ աչքում:

ՄԱՐԳ. Ախ, մի՞թէ ես քեզ նոր եմ ծանաչում, Բայց, հասկացի՛ր, քո և իմ հօր փոխադարձ թշնամութիւնը կաքոյ է ինձ կործանել, ահա ինչիցն եմ վախենում:

ՕԹԱՐ. Սիրելի, անգին Մարգարիտ, մի՛ պղտորիր հոգիդ մօռյալ մօքերով: Ես գիտեմ, որ դու պաշտում ես հօրդ, բայց ես այնքան նրա դէմ չեմ զինուած, որքան եղբօրդ դէմ:

ՄԱՐԳ. Բագրատը բարեսիրտ չէ, ես գիտեմ այդ:

ՕԹԱՐ. Նա ինձ արհամարհել է ընկերական շրջաններում: Նա ինձ ստորացրել է տեղի և անտեղի: Նա ինձ քանի քանի անգամ անուանել է ձրիակիր: Ես ուզում եմ ազատուել մուրաքկանի վիրաւորական գրութիւնից: Ուզում եմ արժանանալ քո սիրո՛յն: Մի՞թէ չեմ հասկանում իմ պահանջի իսկական նպատակը:

ՄԱՐԳ. Հասկանում եմ, շատ լաւ եմ հաճանում: Բայց ե՞ս ինչ անեմ, ե՞ս: Դու գիտես, որ ես քեզ սիրում

եմ անսահման, բայց չէ՞ որ սիրում եմ և հօրս: Այսօր նա ինձ այնպիսի խօսքեր ասաց, որ ամօթից պատրաստ էի գետինը մտնել: Չեմ կարծում, որ նա այդ խօսքերն ասէր, եթէ իսկապէս իրան մեղաւոր զգար: Նա փաստեր է պահանջում և կամենում է, որ ես ստուգեմ այդ փաստերը:

ՕԹԱՐ. Եւ դու ուզում ես ստուգել: Հասկանում եմ: Բո՞ւ մէջ կուտամ են երկու հաւասար զգացումներ — հաւատը զէպի հայրդ և հաւատը զէպի ինձ:

ՄԱՐԴ. Ահա հէնց այդ է ճիշտը, ի՞նչ լաւ զգացել ես իմ դրութիւնը:

ՕԹԱՐ. Շատ լաւ, ես քեզ դուրս կըբերեմ այդ երկ-դիմի դրութիւնից:

ՄԱՐԴ. Այո, այո, դուրս բեր:

ՕԹԱՐ. Կըներկայացնեմ քեզ իմ բոլոր ապացոյցները:

ՄԱՐԴ. Ես հէնց այդ մասին էի ուզում քեզ խնդրել:

ՕԹԱՐ. Թող այդպէս լինի: Ինձ համար քեզանից աւելի մեծ դատաւոր չի կարող լինել: Բաւա՛լան է, որ դու, միայն դու, ասես եղբօրդ, թէ ես ձրիակեր չեմ եղել, և ես պատրաստ եմ հրաժարուել իմ ժառանգութիւնից: Ես կարող էի դատարանի դիմել, բայց այդ չեմ անում միայն քո պատճառով: Ուրեմն դու եղիր մեր դատաւորը:

ՄԱՐԴ. Շնորհակալ եմ, անչափ չնորհակալ: Եւ հաւատաւ, որ ես կըլինիմ արդար դատաւոր:

ՕԹԱՐ. (Թեքեւ ցնցունով): Ահ, հէնց այդ է, որ ինձ սարսափեցնում է:

ՄԱՐԴ. Ինչո՞ւ...

ՕԹԱՐ. Մարդարիտ, տո՛ւր ինձ խօսք, որ երբ ճշմարտութիւնը կըպարզուի քեզ համար — չես ընկճուիլ նրա դառնութիւնից:

ՄԱՐԴ. Մի՛ առաջարկիր ինձ ոչ մի պայման: Դու ինքդ ես ինձ սովորեցրել ճշմարտութիւնն ամէն բանից գերադասել: Բե՛ր այդ թղթերը, ես ուզում եմ վերջին կասկածը հեռացնել իմ սրտից: Եւ չեմ թագցնում, որ ում

կողմ ես լինի արդարութիւնը — ինձ է կործանելու, որովհետեւ անդունդը ուր որ բացուի — իմ և հօրս մէջ թէ՛ իմ և քո մէջ — ես եմ զլորուելու այնտեղ: Բե՛ր այդ թղթերը, ես պահանջում եմ սիրող կնոջ իրաւունքով:

ՕԹԱՐ. (Միկնջ Մարգարիտի արտասանում և իւր խօսքերը, Օքսարեանը ամօքում և եւ կուտում իւր հետ: Երբ Մարգարիտը վերջացնում է, լռութիւն): Շատ լաւ, ես կը բերեմ: (Վեր է կենում):

ՄԱՐԴ. Հէնց այսօր:

ՕԹԱՐ. Մի քանի բոպէից յետոյ ես այստեղ կըլինիմ: (Գնում է նախասենեակի դռներով):

ՄԱՐԴ. (Ուղեկցում է նրան մինչեւ դռները, սպաս գալիս է քեանի կենտրոնը):

ՏԵՍԻՆ XIV.

Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ Ե Ի Ս Ո Ւ Ր Է Ն:

ՍՈՒՐ. (Ներս է մտնում ձախի դռներից): Չկարողացայ քնել: Հանգիստ չեմ: Մարդու հոգեկան տրամադրութիւնը զարմանալի կապ ունի գրպանի դրութեան հետ: Երբ այս անիծւածը դատարկ է, ինչ ուզում էք ասէք՝ քնել չեմ կարողանում: Այո, սիրելի Մարդարիտ, այս մի նոր հողեքանական գիւտ է: Հետեւաբար, չե՞ս կարող, արդեօք, ինձ հաշտեցնել այն բթամիտ Մորփէոսի հետ:

ՄԱՐԴ. Ես փող չունիմ:

ՍՈՒՐ. Դու, կարծեմ, հայրիկից ամսական 300 ուրբլի ես ստանում:

ՄԱՐԴ. Ես վաղուց եմ դադարել հայրիկից փող վերցնել:

ՍՈՒՐ. Ահա թէ ինչ: Ատո՞ւմ ես փողը, փրկիսոփայ ես:

ՄԱՐԴ. Ինչի՞ս է հարկաւոր փողը, երբ տանն ամէն բան պատրաստ կայ:

ՍՈՒՐ. Այդ էլ ճիշտ է: Բայց ինձ հարկաւոր է. ախ, շատ հարկաւոր: Առանց փողի, ես համարեա առանց ոտների եմ: Ես էլ եմ ատուժ փողը և միշտ աշխատում եմ նրանից բաժանուել: Երբ զրպանս մի քանի-գրօններ են մանում, մէկէլ տեսար մոծակների պէս կծոտեցին ինձ: Էհ, ես էլ շտապում եմ նրանց բաց թողնել: Բայց, այնու ամենայնիւ, առանց փողի տխուր է: Ախ, Մարգարիտ, կեանքը շատ տխմար բան է: (Քիչ լուռ է): Տխուր է, շատ տխուր: Ես ուղղակի ձանձրացել եմ կեանքից:

ՄԱՐԳ. (Շրջելով, քաղծաղի յանդիմանութեամբ): Քսան ու երեք տարեկան հասակո՞ւմ:

ՍՈՒՐ. Քիչ է: Մեր ժամանակում մարդիկ շատ են տեսնում, շատ են զգում և շուտ ձանձրանում: Ազնիւ խօսք, հիմա ես հրեմն ինքս ինձանից վախենում եմ: (Հանում է գրպանից ռեկորդներ): Այ, տե՛ս, մի հարուած, և Ռուբրիկօնն անցայ:

ՄԱՐԳ. Թո՛ղ, յիմարութիւններ մի՛ արա, կա՛ող է տրաքել:

ՍՈՒՐ. Ոչ, այս հեշտ տրաքողներից չէ: (Ցոյց է ցալիս): Այ, այսպէս է տրաքում. պէտք է այս յետ քաշել, մատով սեղմել, և պատրաստ է:

ՄԱՐԳ. Տո՛ւր ինձ, մի՛ պահիր մօտդ, վտանգաւոր է:

ՍՈՒՐ. Ես հէնց ինքս ուզում էի դէն ձգել: (Տալիս է) **Վերցրու, հրաժարի՞մք ի սատանայէ:** (Լուռ լինելով) Ուրեմն, չունի՞ս:

ՄԱՐԳ. Չունիմ: (Ռեկորդները նայում է քիչ եւ դնում սեղանի վրայ):

ՍՈՒՐ. (Լուռ լինելով) Եւ ոչ գոնէ յիտուն ոտերի՞:

ՄԱՐԳ. (Գլխով քաջաւարտելով նշան է անում):

ՍՈՒՐ. Յաւալի է, շատ ցաւալի: Կրնչանակէ՛, այսօր Առլովային չըպիտի տեսնեմ: Այդ անկարելի է, ամօթ է, կ'ստի՛ Հայի տղան ծախսից փախաւ և էլի կըմօտենայ Արուլովին: (Նստում է ձախ կողմի քաղկարտներից մեկի վրայ, մը-

սածում: Լուռ լինելով: Յանկարծ ձեռք զարկում է ձախսիլ): **Է՛վ-րէկա, Էդիտօն եմ, Էդիտօն:** Ո՞րտեղ է Ռօզալիան:

ՄԱՐԳ. Ի՛նչ սենեակում:

ՍՈՒՐ. Նա փող կ'ունենայ (Դիմում է դիպի խորի մալսի դռները):

ՄԱՐԳ. Այդքան վիրաւորելուց յետոյ ուզում ես դիմել նրա՞ն:

ՍՈՒՐ. (Կանգ է առնում): Աա, այդ դատարկ բան է: Նա գէտէ, որ իմ սիրտը բարի է, լեզուս է միայն չար: Կըհաշտունք, դժուար չէ, Մի քիչ կըշոյեմ, կըգովեմ գեղեցկութիւնը, իսկոյն կըկակդի:

(Շրջելով անցնում է օրխորների սենեակը):

ՏԵՍԻԼ XV.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԱՆԴՐԷԱՍ:

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում նախասենեակից, այս անգամ վերադառնալով): Ահա, սիրելիս, բոլորը: (Տալիս է մի ծրար): Այստեղ է իմ պատիւը, ինքնասիրութիւնն և ամբողջ կաբողութիւնը:

ՄԱՐԳ. Շնորհակալ եմ, դու մեծ հաւատ ես բնծայում ինձ:

ՕԹԱՐ. Այս տեսակ հաւատը քո գործնական եղբայրն անշուշտ կըհամարի յիմարութիւն: Սակայն այդ ինձ համար նշանակութիւն չունի: Ես սիրում եմ քեզ, ուրեմն և՛ պէտք է հաւատամ:

ՄԱՐԳ. Որքա՞ն բարի ես դու և վեհանձն. Արտաշէս:

ՕԹԱՐ. Միայն քո սիրոյ համար: (Հանքուրում է):

ՄԱՐԳ. Վաղը կամ միւս օրը դու բոլորը յետ կըստա՜նաս, թող իմ խօսքը քեզ համար զրաւական լինի:

ՕԹԱՐ. Բաւական է այդքանը: Յրտեսութիւն:

ՄԱՐԳ. Յըտեսութիւն: (Ուղեկցում է նրան միևեկ նախասենեակի դռները):

ԱՆԴՐ. (Երեւում է իւր սենեակի դռների մեջ):

ՄԱՐԳ. (Վերադառնում է բեռի կեկտրոնը եւ ուզում է գնալ իւր սենեակը):

ԱՆԴՐ. (Իբր քե Օթարեանիս չի նկատեց) Այն ո՞վ էր:

ՄԱՐԳ. Ահա, հայրիկ, ամէն ինչ այստեղ է: Այժմ ես կ'իմանամ ով է ձեզանից արդարը եւ մեղաւորը:

ԱՆԴՐ. Ապրի՛ս զաւակս: Քննի՛ր եւ տես: (Համբուրում է նստիսը):

Դնում եմ խրախուսչիւրիս իւր սենեակը:

Վարագոյր:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԳ

Նոյն տեսարանը: Երեկոյ է: Վարագոյրը բարձրանալիս բեմում տիրում է կիսախաւար: Բոլոր դռները ծածկուած են, միայն նախասենեակի դռների մի թեւը բաց է: Այնտեղ լուսոյ մի չերտ, թեք գծով անցնելով բեմով, ընկել է դաշնամուրի վրայ, որի քով Մարգարիտը նստած նուագում է ինչ որ թաղծալի եղանակ: Նրա ամբողջ մարմինը մթնումն է, միայն գլուխն է երեւում լուսոյ շերտի մէջ:

Մի առ ժամանակ բեմի վրոյ, բացի Մարգարտից, ոչ ոք չըկայ: Հեռու լսում է էլէքտրական զանգակի հնչիւն: Սեղանատան դռներից դուրս է գալիս Զարուհին եւ անցնում է օրիորդների սենեակները:

ՏԵՍԻԼ I.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ:

ԲԱԳՐ. (Դուրս է գալիս ձախ կողմի դռներից փրակով եւ կրծքին տեխնոլոգիական սեւետրակի նշան, փողկապը կապելով): Միշտ մի և նոյն տխուր եղանակը օրուայ մի և նոյն միջոցին:

ՄԱՐԳ. (Նուագելով) Ասում են, ժամերն իրանց տրամադրութիւնն ունին: Երեկոններն ես տխրում եմ ու յուզւում եւ միշտ այս եղանակը յիշում:

ԲԱԳՐ. Եւ նուագում ես պօէտիքական մթութեան մէջ, որպէս իդէալական սիրահար: Բայց ինձ ներքի, ես ատում եմ խաւարը: (Շուռ է սալիս ստղմնասան դռների մօտ կիւֆ-տրական քեղի կոճակը):

Առաստաղից քաշ տաւ ջանք տարածում է պայծառ լոյս:

ՄԱՐԳ. Բաւական է: (Դադարում է նուագել եւ դաշնաշնուրի կախարհը ցած գցում: Նկատում է Բագրատի պատրաստութիւնը): Այդո՛ւր ես պատրաստուում:

ԲԱԳՐ. (Կանգնելով հայելու սոցեւ, որ փողկապն ուղղի): Տեխնօլոգների երեկոյթը: Գնա, հաղնուիր, քեզ էլ տանեմ: Ռոզալիան պատրաստուում է: Դու այնտեղ կրտսենս տեղական ինտելիգենցիայի ընտիր մասը:

ՄԱՐԳ. Ինչո՞ւ ընտիր:

ԲԱԳՐ. Երեկոյթում միայն ինժեներներն են լինելու: Դու այնտեղ չես տեսնիլ ոչ պօրտֆէյշի եւ ոչ ուղբու հերոսներին, այսինքն՝ ոչ իրաւաբաններին եւ ոչ բժիշկներին:

ՄԱՐԳ. Ինչպէս երեւում է, շատ մեծ կարծիք ունիս քո մասնագիտութեան մասին:

ԲԱԳՐ. Եռանդի, խելքի եւ ժամանակիս խեղճան ներկայացուցիչներն ինժեներներն են: Կրգա՞ս թէ չէ:

ՄԱՐԳ. Ես տրամադրութիւն չունիմ երեկոյթ գնալու:

ԲԱԳՐ. Չըսիրեցի սկզբից եւեթ այդ խօսքը — տրամադրութիւն: Մարդուս իրանիցն է կախուած այսպէս կամ այնպէս տրամադրել իրան: Ահ, այս անիծուածը չի կապուում:

ՄԱՐԳ. (Մօտենում է, օգնում փողկապը կապելու): Քեզ համար հեշտ է այդ ասել: Դու հաշուում ես կեանքի բոլոր հանգամանքների հետ:

ԲԱԳՐ. Եթէ, ի հարկէ, հանգամանքներն արժանի չեն գիմադրութեան: Հակառակ դէպքում գիտեմ առողջ դատողութեամբ կռուել նրանց դէմ: (Մարգարիտն ուղղել է Բագրատի փողկապը): Շնորհակալ եմ: (Նայելով եղունգներին) Դիտես, սիրելիս, մեր ժամանակի միակ գերիշխանը բանակահոլութիւնն է: Այս տեսակէտից ես չեմ կարող արդարացնել վերջին ժամանակուայ քո ախրութիւնը, որ արդէն սկսել է բողբոխի ձև ստանալ:

ՄԱՐԳ. Կրկամենայի ես էլ ուրախ լինել քրոջս պէս, թուղտուել, ինչպէս անհոգ թուղտն: Կրկամենայի ոչնչի մա-

սին չըմտածել, բացի իմ անձնական զուարճութիւններից: Բայց, ի՞նչ արած, չեմ կարող: (Հառաչելով, արնունկերը յեկում է դաշնաշնուրին):

ԲԱԳՐ. (Հեղկարտ): Սիրահարուած ես, տանջում ես մի անզուգական երիտասարդի, մի աննման իղէալիստի համար: (Լուրջ): Բաւական է, Մարգարիտ: Ես չունիմ իրաւունք քեզ յանդիմանելու, բայց այլեւս լուել չեմ կարող: Բաւական է: Թող երեխայութիւնդ: Դու չափահաս օրիորդ ես, պէտք է հասկանաս, որ չունիս իրաւունք սիրելու քո հարազատ ծնողի զրպարտչին:

ՄԱՐԳ. (Դրոխը բարձրացնելով) Իսկ եթէ նա զրպարտիչ չէ, այն ժամանակ:

ԲԱԳՐ. Դու համոզուած ես:

ՄԱՐԳ. (Դրամականպես եւ եռանդով): Աւելի քան համոզուած եմ:

ԲԱԳՐ. Քայր, ինձ թւում է, որ քո ուղեղը սկսում է խանգարուել: Տիմար սիրոյ զգացումը հարբեցրել է քեզ: Եթէ այդպէս շարունակես ես քեզ էլ կ'ատեմ, ինչպէս ատում եմ նրան:

ՄԱՐԳ. Ինձ համար այսուհետեւ միեւնոյնն է: Ես ունիմ իմ ձեռքում փաստեր. որոնք քարերին անգամ կարող են համոզել, թէ մեր հայրը կողոպտել է մի որբ ընտանիք, եւ կողոպտել է ամենայն անգթութեամբ:

ԲԱԳՐ. (Շփոթուած եւ, միեւնոյն ժամանակ վրդովուած) Մարգարիտ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկի ցանկութեամբ ես Օթարեանից պահանջեցի նրա դօկումենտները: Նա տուեց: Բագրատ, բոլորը, ինչ-որ ասում է նա, զուտ ճշմարտութիւն է: Ահ, այս միտքը կարող է ինձ խելքից հանել: (Ընկնում անցողորմ եւ անուշ: Լոռքիւն):

ԲԱԳՐ. (Շփոթուած, չղիտ ինչ ասե): Դու ինձ բոլորութիւն չփոթեցիր: Ո՞րտեղ են այժմ այդ գրաւոր ապացոյցները:

ՄԱՐԳ. Այնտեղ, իմ սենեակում, գրասեղանիս մէջ:

ԲԱԳՐ. Խօսե՛լ ես հայրիկի հետ:

ՄԱՐԳ. Այո:

ԲԱԳՐ. Ի՞նչ է ասում նա այդ փաստերի դէմ:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ կարող է ասել մի յանցաւոր, որին ներկայացնում են իւր յանցանքի լուսանկարը: Նա չփոթուեց, կարմրեց, կապուեց, բայց հերքել, ի հարկէ, չըկարողացաւ: Գնա պարահանդէս, առաւօտը, եթէ կամենաս, կարող ես բոլորը կարդալ:

ԲԱԳՐ. Ահ, ի՞նչ պարահանդէս: Ես ամէն ինչ մոռացայ: Ուրեմն ճիշտ է, որ մեզ սպառնում է սնանկութիւն:

ՄԱՐԳ. Ախ, քեզ սնանկութիւնն է անհանգստացնում, իսկ ինձ տանջում է անպատուութիւնը: Այժմ ամէն ինչ կախուած է Օթարեանի կամքից:

ԲԱԳՐ. Նա կըկամենայ թէ՛ անպատուել և թէ՛ սնանկացնել մեզ: Նա սոսկալի ռիսունի իմ դէմ: Յոյց տուր ինձ: Ես ուզում եմ իմ աչքով տեսնել այդ թղթերը և անձամբ հաւատարմանալ:

ՄԱՐԳ. (Խորհրդաւոր եւ եռանդով): Բայց զգո՛յ՛, նրանց ապահովութիւնը պատուովս եմ երաշխաւորել:

ԲԱԳՐ. (Վիրաւորուած): Ես աւաղակ չեմ, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳ. Գնանք: Տես և համոզուէր, թէ ումի փողերով ես ուզում մեծ-մեծ ձեռնարկութիւններ սկսել:

Գնում են խորքի ձախ դռներով, այն ե օրիորդների սենեակները:

ՏԵՍԻՒԼ II.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Գալիս են նախասենեակից:

ԱՆԴՐ. Նա աղջիկ չէ ինձ համար, դատաւոր է: Ամբողջ գիշեր աչքերս չեմ փակել, ամբողջ օրը տանջուել եմ: Ես կարծում էի, որ այդ թղթերը կորած են: Էհ, ասում

էի, կնիկ է խելքը բան չի կտրիլ: Քիչ է պատահել, որ կանայք իրանց մարդուց մնացած հարկաւոր թղթերն այրել են: Բայց այդ մէկը յիմարներից չի եղել. պահել է որ այսօր որդին գլխիս փորձանք բերի: Նա չե խնդրում, Սաղաթէլ, այլ, հոգեհանի պէս պահանջում է, որ վիզս ծուխայդ լաւոտի առջեւ, մեղայ դամ և տամ նրա կարողութեանս կէսը:

ՍԱՂ. Դու ինքդ աչքովդ տեսա՞ր այդ թղթերը:

ԱՆԴՐ. Տեսայ, բայց չէ՞: Նա ցոյց տուեց մօր մօտ: Կանգնեց հեռում, մէկ-մէկ կարդաց, յիշեցրեց բոլորը և յետոյ իսկոյն փակեց իւր գրասեղանի մէջ:

ՍԱՂ. Ի հարկէ, մայրն էլ պակասը լրացրեց, պատմելով աղջկան իւր գիտեցածը:

ԱՆԴՐ. Օօ, քոյրդ Աստծու պատիժն է իմ գլխին: Ինձ պաշտպանելու տեղ, աւելի խայտառակեց աղջկայ մօտ: Ես կատաղեցի, յարձակուեցի վրէն, որ տեղն ու տեղը խեղդեմ նրան: Բարեբախտաբար, Մարգարիտը ժամանակին մէջ ընկաւ, չըթողեց: Նա փաթաթուեց մօր վզին: Պէտք է տեսնէիր, ինչպէս էր լաց լինում: Դիակիս վրայ էլ նա այնքան արտասուք չի թափիլ: Եւ յետոյ, երբ ուչքի եկաւ, ի՞նչ խօսքեր, Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ լեզու: Հայրիկ, ասում է, մոլորուել կարելի է, բայց պէտք է զղջալ, չըզղջան աւելի մեծ անազնութիւն է: Ումի՞ց է սովորել այդ բաները:

ՍԱՂ. Ումի՞ց: Ի հարկէ, հէնց այդ լակոտից: Դեռ Աստուած գիտէ էլի ինչեր սովորեցրած կըլինի:

ԱՆԴՐ. Փորձեցի ինձ արդարացնել: Ասացի, ընկերս մեռնելիս տափերը գին չունէին, եկամուտ չէին բերում, ի՞նչ կարող էի տալ որբերին: Ասացի, յետոյ են թանգացել, ի հարկէ, իմ բախտից, որովհետեւ եթէ մեռելը բախտ ունենար—չէր մեռնիլ: Բայց ես խօսմ իմ ընկերոջ որբերին չեմ մոռացել: Ես օգնել եմ, հիմա էլ ուզում եմ օգնել, միշտ կ'օգնեմ, ձե՛ռք վերցրու: Ոչ, ասում է, դու պարտաւոր ես տալ նրանց բոլորը, ինչ-որ հասնում է օրէնքով: Լսո՛ւմ ես, Սաղաթէլ, բոլորը տալ: Կարծում է, այդ կարելի բան է,

կարծում է, որ դա փող չէ, թէկուզ զողացած փող: Բայց փողը դեռ մի կողմ: Իսկ պատիճառ: Ինչ կըմտածեն մարդիկ: (Անց ու դարձեալ անուշ):

ՍԱՂ. Ինչ պիտի մտածեն: Կ'ասեն, որ էլի դարձաւ զոգ էր և այժմ, դասաստանից վախենալով, զողացածը յետ է տալիս: Արի ու այն ժամանակ երեւացիր հասարակութեան մէջ: Աչքերդ թքով կը հանեն: Իսկ ե՞ս... ես քեզ կըհամարեմ յիմարի մէկը...

ԱՆԴՐ. Մտում էր մի բան, այն էլ փորձեցի: Ասացի. աղջի, սիրում ես այդ երիտասարդին, նա էլ քեզ է սիրում: Էլ դրանից լաւ բան: Եկ ձեզ պսակեմ: Լաւ օժիտ կըտամ, տուն ու տեղ կըսարքեմ: Տո՛ւր ինձ թղթերը:

ՍԱՂ. Հը՞ր, դրան ինչ ասաց:

ԱՆԴՐ. Ոչ, հայրիկ, ասում է, ես քեզանից փողի օժիտ չեմ ուզում, այլ պատիւի օժիտ: Քանի որ դու ընկերոջդ գերեզմանի առջեւ մեզաւոր ես, ես չեմ կարող նրա որդու հետ բախտաւորուել: Նա ամէն բոլոր իրաւունք կ'ունենայ երեսիս ասելու. «Հայրդ կողոպտել է հօրս»: Այդ նախաւորինքն ես Եսանել չեմ կարող իմ ամուսնուց:

ՍԱՂ. Լեզուին նայիր, լեզուին: Փիլիսոփայի պէս է խօսում:

ԱՆԴՐ. Ախ, Մարգարիտն իւր պապի ժառանգն է, քո հօր կտորը: Երէկ, երբ նա խօսում էր, ինձ թւում էր, որ նրա ետեւում, պատի տակ, կանգնած է Տէր-Սիմօնը՝ Աւետարանի խօսքերը բերանում:

ՍԱՂ. Բայց, ախար, հայրս հողեւորական էր, պարտաւոր էր ճշմարտութիւն քարոզել, իսկ մենք աշխարհականներ ենք մեր բանն ուրիշ է: Ինչո՞ւ չեն հասկանում այդ կանայք:

ԱՆԴՐ. Հիմա ճանապարհ ցոյց տուր ինձ, Սաղաթէլ, ինչ անեմ, ինչպէս ազատուեմ այդ լակոտից:

ՍԱՂ. Ինչ պիտի անես: Ինքդ վաղուց ես գտել ճանապարհը: Արա այն, ինչոր վճռել ես անելու:

ԱՆԴՐ. Այո, պէտք է անպատճառ անել, ուրիշ ելք չրկայ: Ես հէնց դրա համար աշխատեցի, որ այդ թղթերը Մարգարտի ձեռքն անցնին:

ՍԱՂ. Բայց պէտք է անել շուտով, հէնց այս գիշեր, վաղն ուշ կըլինի:

ԱՆԴՐ. Սո՛ւս, ոտների ձայն եմ լսում: Գալիս են: Գնանք իմ սենեակը, այնտեղ կը մտածենք ինչպէս գլուխ բերենք այդ բանը:

Դնում են աջ կողմի սուաջին դռներով:

ՏԵՍԻԼ III.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԲԱԳՐՍՏ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ.

Դուրս են գալիս միասնամանկ օրիորդների սենեակից:

ԲԱԳՐ. (Յուզուել է): Բոլոր կասկածներս վարատուեցին, վտանգն անխուսափելի է:

ՌՕԶ. (Հագնուել է պարսիկական հագուստ: Ձեռնոցներն է հագնում): Ես էլ ասում եմ, քոյրս երէկ ինչ թղթեր էր քրքրում և ինձ տեսնելիս թողցնում. Ինչ ասել կ'ուզի, երեւելի սիրահարական նամակներ են — պայմանագրեր, առեւտրական թղթեր, ֆի՛: (Մտնում է հայեղուն եւ դիտում իրան):

ԲԱԳՐ. (Մսալքալ, ձեռները մեջքին դրած, անցել է բեմի աջ կողմը): Ասա՛ ինձ, Մարգարիտ, կարո՞ղ ես այդ թղթերը մի քանի օր պահել մօտդ:

ՄԱՐԳ. Ոչ:

ԲԱԳՐ. Ինչո՞ւ:

ՄԱՐԳ. Ես խօսք եմ տուել վաղը վերադարձնել նրան:

ԲԱԳՐ. Ես կարծում եմ, նախ քան վերադարձնելը հարկաւոր է մի լաւ մտածել:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ ես ուզում ինձանից. պարզ ասա:

ԲԱԳՐ. (Տասնուներորդ) Ինձ թւում է, որ խելացի բան չէ մի այդպիսի գէնք վերադարձնել մեր հակառակորդին:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ, ուրեմն, դու պահանջում ես, որ ես...

ԲԱԳՐ. (Սառն) Որ դու այդ թղթերը չըտաս Օթարեանին:

ՄԱՐԳ. (Վրդովորւելով) Ուրեմն դո՞ւ... Ամաչիր կրճքիդ չլանից, Բագրատ:

ԲԱԳՐ. (Գրգռուելով) Է՛հ, թո՛ղ այդ դատարկ ֆոնտաները, ի սէր Աստծու: Ես գիտեմ, որ այդ պարոնը քո գլուխը մտցրել է մի քանի վայրիվերոյ մտքեր: Բայց մենք ասպետների դարում չենք ապրում:

ՄԱՐԳ. (Դառն հեզուրեքտաբ) Կարծես, մեծ ասպետութիւն է տարրական ազնուութիւն, հասարակ մարդկային խիղճ ունենալը:

ԲԱԳՐ. Խղճի և ազնուութեան մասին ամէն մարդ իւր գաղափարն ունի: Էականն այն է, որ եթէ այդ թղթերն անցնին Օթարեանի ձեռքը, ես կը զրկուիմ իմ գործարանից: Իսկ այդ կը նշանակէ՝ ծովը նետել իմ բոլոր ծրագիրները: Դու շատ լաւ գիտես, որ ես այդ գործարանով հիմք եմ դնում իմ ապագայ ոյժին, աղբեցութեանը և բախտաւորութեանը: Ես ուզում եմ լինել հզօր ֆինանսական սիւն, մէկն այն հսկաններից, որոնց ձեռքումն է մեր ժամանակի ամենամեծ ոյժը—կապիտալը:

ՌՕԶ. Մի մարդ, որ կարող է հազարաւոր անգործների համար աշխատանքի դուռ բաց անել և խեղճ ընտանիքներ կերակրել: Ես քեզ հասկանում եմ, Բագրատ:

ՄԱՐԳ. Եւ այդ բոլորը ուրիշի փողերով:

ԲԱԳՐ. Զուաւկները պատասխանատու չեն իրանց հայրերի փոխարէն: Մեր ծնողների անցեալը մեզ համար մեռած պատմութիւն է:

ՄԱՐԳ. Որը սակայն այսօր յարութիւն է առել և արատաւորում է մեր ամբողջ գերդաստանը:

ԲԱԳՐ. Պէտք է, ուրեմն, խեղդել այն և նորից յանձնել գերեզմանին:

ՄԱՐԳ. (Խորին դառնութեամբ) Բագրատ:

ԲԱԳՐ. Ահ, ո՞ւմ հայրը չի զրկել մէկին կամ միւսին, այս կամ այն կերպ: Վերջապէս, հէնց նորերից ո՞ր մէկը չի զրկում կամ հարստահարում: Տարբերութիւնն այն է, որ հները զրկում էին հին ձեռով, նորերը զրկում են նոր ձեռով, Մարգարիտ, ներկայ դէպքում պէտք է լինել աւելի խելացի, քան զգայուն:

ՄԱՐԳ. (Խորին ursinsութեամբ): Այսինքն աւելի չահամու, քան ազնի՞ւ: Թոյլ տալ ծնողին կողոպտել մի որբ ընտանիք և փողոցները գցել, Մասնակից լինել նրա ծանր յանցանքի՞ն, չարունակել նրա սկսածը՝ եւ ինչո՞ւ: Որպէսզի ապրենք այս փառայեղ պալատով, ոսկէզօծ կահ կարասու մէջ, գուգուինք-զարդարուինք, բալեր ու պարահանդէսներ՝ այցելւենք: Ոչ ոչ, ես չեմ կարող և չեմ ուզում անել այդ: (Անցնում է դէպի ձախ):

ՌՕԶ. (Անցնութեամբ եւ գրգռուած): Տա՛ տա, տա տա, ի՞նչ քաջն ես եղել: Ես չըգիտէի: Դու կատարեալ հերոսուհի ես:

ԲԱԳՐ. (Զգալով, որ շատ յափշտակուեց): Մարգարիտ, ես յարգում եմ քո գաղափարները, բայց մի՛ յափշտակուիր: Մտածի՛ր, ինչ մթնոլորտումն ենք ապրում: Մեր հասարակութեան մէջ քո արածը ոչ ոքին չի հիացնիլ, ընդհակառակը, շատերը քեզ կը համարեն յիմար:

ՄԱՐԳ. Ես հասարակութեան համար չեմ անում, այլ իմ խղճի համար:

ՌՕԶ. (Կասալի): Զգու՛ւմ եմ այդ տեսակ ֆոնտաններից: (Բագրատին) Զուր ես աշխատում նրան բան հասկացընել: Նրա վրայ միայն ոյժը կարող է ազդել: Խլի՛ր նրա ձեռքից՝ այդ թղթերը, պրծաւ գնաց:

ԵՐԱՆ. Երեւում է սեղանստան դռների մեջ:

ԲԱԳՐ. (Նոյն մեղմ տոնով): Դո՛ւն է վաղը մի՛ յանձնիր: Սպասիր մի քանի օր, միասին կըխորհրդակցենք: Դու խելօք ես, չես կամենալ մեզ մեր թշնամու ձեռքը գցել:

ՄԱՐԳ. Ահա մեր մայրը, թողէք, տեսնենք, ևս ինչ է ասում:

ՏԵՍԻՆ IV.

ՆՈՅՆԻ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՅԵՏՈՅ ԶԱՐՈՒՀԻ:

ԵՐԱՆ. (Առաջ և գալիս, ձեռները ձոցը դրած, շխուր): Այս-
քան տարի այդ մարդու արարքները թագադրի երեխանե-
րիցս, Աստուծոն է յայտնի ինչ տանջանքներով: Դիչեր-ցե-
րեկ մտածել եմ այդ բանի մասին: Փամանակ-ժամանակ բե-
րան եմ բաց արել խօսելու, խօսքս կարել է գոռոշով: Լուել
եմ ու կրակս ներսումս պահել:

ՄԱՐԳ. Լսո՞ւմ էք:

ԲԱԳՐ. Մայրիկ, դու շատ ես լարուած հայրիկի դէմ:

ԵՐԱՆ. (Սրտառնալով): Սուս, դու ոչինչ չըզիտես:
Հայրդ իւր հոգին ծախել է Սագայէլին: Երեկ գիշեր երա-
զումս տեսայ հանգուցեալին: Կանգնած էր մեր դռների մօտ,
վրձը ծուռ, ձեռքը ծոցը դրած, դեղնած, մաշուած: Նա
ասում էր. «Երանուհի, դու խօս գիտես, որ մենք ընկերներ
ենք եղել, միասին ենք աշխատել այդ հարստութիւնը,
ինչո՞ւ ես թողնում, որ նա երեխաներիս զրկի մի կտոր հա-
ցից:» Ախ, շատ եմ ուզեցել չըթողնել, բայց ո՞վ է ինձ
լսել: Բագրատ, Բագրատ, ինչը տարի է այդ մարդը գե-
րեզմանից անիծում է մեզ:

ԲԱԳՐ. (Գրգռուած): Մեռելների անէծքի վրայ երկու
արշին հող է ծանրանում:

ԵՐԱՆ. Ախ, մի՛ խօսիր եղբօրս պէս, մեղք է: Մենք
ամէնքս պարտակաւ ենք Ահել Դատաստանի առաջ: Ես էլ
եմ պատասխանատու, որ չեմ կարողացել հօրդ հեռացնել
չար ճանապարհից: Ես գողում եմ սարսափից:

ՄԱՐԳ. (Հագիւ կարողանալով յուզմունքի գալիք): Ոչինչ,
մայրիկ, հանգստացիր: Հայրիկը բարի է, խելօք է, նա
իւր սխալը կ'ուղղի:

ԵՐԱՆ. (Ձեռով յուսահաստիակ շարժումն և անում): Էէհ,
այր մէկը...

ԶԱՐ. (Ներս և մեկումս սեղանասկից): Կլուրից ձեզ տե-
լեֆօնով խնդրում են:

ԲԱԳՐ. Ահ, այդ երեկոյթն էլ: Ես մոռացայ որ կար-
գադրիչ եմ:

ՌՕԶ. Դէ. գնանք, շատ ուշացանք:

ԲԱԳՐ. (Մօտենում և Մարգարիտին): Յոյս ունիմ, որ մին-
չեւ առաւօտ միտքդ կըփոխես:

ՄԱՐԳ. (Չսխալանալով ազդուել և մօր խօսքից, զգածուած
փաքսքսում և նրա պարտնոցին): Մայրիկ. ինչ լաւ սիրտ
ունիս:

ԵՐԱՆ. (Շոյեշով նրա գրույթը): Արի, աղջիկս, դու ես
իմ միակ մխիթարութիւնը: Դրանք աւրիչ հողի ունին, օտար
են ինձ համար (Հանքուում և):

ԲԱԳՐ. Ատելով ասում եմ այդ տեսակ սանտիմենտայն
տեսարանները: (Դուրս և գալիս նախասենեակի դռներից):

ՌՕԶ. Պախօպատկա (Հեկում և եղբոր):

ԶԱՐ. Ռօգալիային ուղեկցում և նախասենեակ:

ՏԵՍԻՆ V.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ:

ՍՈՒՐ. (Դուրս և գալիս ձախ կողմի դռներից): Գնա՞ց,
վերջապէս, եռանդուն կօմմերսանար, ճարպիկ սպեկուլ-
եանոր աստառը չուռ տուած ամերիկացին: Կեցցե՛ս,
Մարգարիտ: Ես աջտեղից բոլորը լսում էի: Մամա, այս
անգամ անառակ որդիդ քեւ հետ համաձայն է: Տուր ձեռք
համբուրեմ: Այսօր ես տեսնուեցի Օթարեանի հետ: (Մար-
գարիտին): Թո՛ւ կըտա՞ս խօսել մայրիկի ներկայութեամբ:

ՄԱՐԳ. Ես մայրիկից դադանիք չունիմ:

ՍՈՒՐ. Պէտք է խոստովանած, որ ջենտլմեն տղայ է: Ես լաւ չէի ճանաչում նրան: Այսօր շատ հաւանեցի, Նա ասում է. «Ես աղքատ եմ, աղքատ էլ կը մնամ, միայն թէ Մարգարիտը չըդադարի ինձ սիրել»: Լսում ես. պէտք է մեծ սիրտ ունենալ, որպէս զի սիրոյ համար հրաժարուել անազին ժառանգութիւնից: (Ջարուհուն, որ վերադարձեց և սենեակից եւ ակամօք ե դնում): Կորի՛ր, ի՞նչ ես ակամօք դնում:

ՋԱՐ. Գնում ե սեղանասուն:

ՄԱՐԳ. Իսկ դո՞ւ ինչ ասացիր նրան:

ՍՈՒՐ. Ե՛ս: Ի՞նչ ես կարծում, ի՞նչ կարող էր ասել ինձ նման մի գիժ: Ես նրան ասացի. «Արտաշէս, իմ քոյրը հպարտ աղջիկ է: Նա քեզանից զոհաբերութիւն չի ընդունիլ: Դու վեհանձնութեամբ նրանից գերազանցել չես կարող»:

ՄԱՐԳ. Շնորհակալ եմ:

ՍՈՒՐ. Սրանով էլ վերջացաւ մեր բանակցութիւնը: Այժմ լսեցէք իմ կարծիքը, ախար, ես էլ ընտանիքի անդամ եմ: Եթէ ապացուցուած է, որ մեր հայրը զրկել է Օթարեանին, ամէնքս պարտաւոր ենք պահանջել, որ նա զրկուածներին բաւարարութիւն տայ:

ՄԱՐԳ. Մայրիկ, լսում ես ինչ է ասում:

ՍՈՒՐ. Է՛ն, ի՞նչ ես մայրիկին խօսեցնում իմ մասին: Նա ինձ վրայ խաչ է դրել: Ես շողատան եմ, փչացած: Բայց թող յայտնի լինի ձեզ, որ շուտով կը հրաժարուիմ իմ բաժին ժառանգութիւնից, քան կը համաձայնուիմ, որ մարդիկ երեսիս ասեն. «Դու կոդոպտիչի որդի ես»: Այս մէկն արդէն վճռուած է և ստորագրուած: (Սիգար ե փառում):

ԵՐԱՆ. Խելքս քեզանից բան չի կտրում: Համ այդ ես ասում, համ էլ ինքդ կողոպտում ես հօրդ:

ՍՈՒՐ. Աա, դու մուրհակների մասին ես ակնարկում: Մամա, Աստուած վկայ, ես չեմ հնարել այդ բանը. այլ քեռիս, քո պատուարժան եղբայր: Նա, օօ, նա Շէյլօկի խընամին է: Նա ինձ պարտք է տալիս միայն այն պայմանով,

որ մէկին հինգ—տասը ստանայ հօրս մահից յետոյ: Բայց ազանութիւնը երբեմն մարդուն յիմարացնում է: Այժմ իմ պատուարժան քեռին վախենում է, որ հայրիկից շուտ կը ճանապարհուի ի վերին Երուսաղէմ: Մամա, մի նեղանար, եղբայրդ մարդ չէ. այլ գայլի ախորժակից և աղուէսի խորամանկութիւնից կազմած վիճիգրետ: Իսկ ես թէեւ անառակ եմ, բայց ջենտլմեն եմ: Երէկ Բագրատն ինձ վախկոտ անուանեց, իբր թէ ապտակ եմ կուլ տուել: Ուզո՞ւմ ես իմանալ, ինչու եմ կուլ տուել:

ԵՐԱՆ. Ես չեմ ուզում լսել այդ բաները, չեմ ուզում:

ՍՈՒՐ. Ոչ, այս մէկը լսի՛ր: Ես ապտակը ստացել եմ մի շատ պատուական կնոջ պատճառով: Եթէ կուլ չըտայի, պիտի կուռէի, եթէ կուռէի, այդ կինը պիտի խայտառակուէր: Լսիր, ինչպէս պատահեց:

ԵՐԱՆ. (Ակամօքները փակելով): Չեմ ուզում լսել, չեմ ուզում:

ՍՈՒՐ. Դէ լաւ, թող մնայ: Լսեցի՞ր: Մարգարիտ, հայրիկը պարտաւոր է իւր անունն ազատել խայտառակութիւնից: (Ժամացոյցին նայելով): Օ, տաս և կէսն է, ես չողիացայ...

ԵՐԱՆ. Էլի ո՞ւր ես գնում կէս գիշերին, անառակ...

ՍՈՒՐ. Ասողերն ուսումնասիրելու: Առլովան ինձ սպասում է: Արեւիդեհ՛րչի: (Գնում ե նախասենեակի դռներով, երգելով):

ՄԱՐԳ. Տեսա՞ր, մայրիկ, շողատան որդիդ աւելի ազնիւ է դատում, քան խելօքը:

ՋԱՐ. (Սեղանասան դռներից): Խոհարարը հարցնում է, ընթրելո՞ւ էք:

ԵՐԱՆ. Ես չեմ ուզում: Ա՛ն, էլի գլխացաւս բռնում է:

ՄԱՐԳ. Ես էլ չեմ ընթրելու: (Ջարուհին զընում է): Մայրիկ, գնա, պառկիր, քո ներկերը բոլորովին քայքայուել են: Ես էլ ամբողջ գիշեր չեմ քնել, գլուխս պտտում

է անքնութիւնից: (Հաւերարուս եւ մօր հետ եւ անցնում իւր սենեակը):

ԵՐԱՆ. (Նայելով նրա ետեւից քաղծալի): Երանի. դու ինձանից բախտաւոր լինիս: Ահ... (Անցնում է սեղանատուն):

ՏԵՍԻԼ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Դուրս եկ գալիս այ կողմի առաջին դռներից, երբ Երանուհին արդէն բոլորովին հեռացել է:

ԱՆԴՐ. Փառք Ասածու, վերջապէս, ցրուեցին: Այո՛, գիշերն աւելի լաւ է, քան ճերեկը: Մթութիւնը մեղքի ընկերն է:

ՍԱՂ. (Տեղորոշեալի հասիկները մեկ-մեկ գցելով). Խեր, չառ, Աստուած: Խեր, չառ, Աստուած: Խեր, չառ, Աստուած: Խեր: Ինչքան գցում եմ, խեր է զալիս:

ԱՆԴՐ. Բայց սիրտս ասում է, որ լաւ բան չենք մտածել անելու:

ՍԱՂ. Աւելի վատ կըլինի եթէ չանես: Բացադրել ես, խնդրել ես, աղաչել ես, չի ելել, ճա՞րդ ինչ: Խօս չես կարող պատիւդ թողնել թշնամուդ ձեռքում:

ԱՆԴՐ. Զանգակ տուր, տեսնենք ինչ են անում:

ԱՍՂ. Զայն-ձիւն չի լուում. (Մասը սեղմում է ելեֆրան կան գանգալի կոճակին՝ որ գտնում է այ պատի առաջին դռների մօտ: Բեռնի ետեւից շուրջ է գանգալի քոյ ճնշում):

ԱՆԴՐ. Քեզ համար ինչ. դու քո բանը դրածոցի: Լաւ կուրտած է իմ մեղքն ինձ ծախելու համար—հինգ հարիւր սօսեն տալի:

ՍԱՂ. Ես չեմ խնդրեցի՞, աղաչեցի՞, որ ինձ այս գործին խառնես:

ԱՆԴՐ. Դէ լա՛ւ: (Զարմումն որ ներս է մեկ սեղանատունից) Ո՞վ կայ սեղանատանը:

ԶԱՐ. Ոչ ոք:

ԱՆԴՐ. (Կեղծ բարիանալով): Բաս ինչո՞ւ ես ճրագները վառել: (Զարմնիկն ուզում է գնալ): Խանութից ի՞նչ է անում:

ԶԱՐ. Հէնց հիմա պառկեց: Էլի զլխաքաւը բռնել է:

ԱՆԴՐ. Պրծանք, այդ էր պահատ: Կանչի՛ր այստեղ

Մարգարաին:

ԶԱՐ. Նա քնած է:

ԱՆԴՐ. Բնած: Եղպէս չո՛ւտ: Լա՛ւ, գնա՛: Մենք կըլուր ենք գնում, ասա՛ խանութից: Դու էլ կարող ես հանգստանալ: Ես ինքս գոնեքը կը փակեմ: Հարկաւոր չես: Հանգցրո՛ւ սեղանատան ճրագները, դուք անտեսութիւն ասած բա՛ր չը դիտէք: Կարծես, ես փող եմ կտրում կամ մարդ կողոպտում, որ ամէն ինչ չոսյլում էք: Գնա՛:

ԶԱՐ. Կնում է սեղանատուն: Փոքր անցած, այնտեղ տիրում է մթնոլորտ:

ՍԱՂ. Մէկը հիւանդ է, միւսը քնած, Աստուած ինչն է օգնում քեզ:

ԱՆԴՐ. Ահ մի՛ լիչիւր այս բոլորին Աստուած անունը: Նա աւելի կըբարկանայ մեզ վրայ: Հըմ, լաւ էր, չէ՞, որ ասացի, թէ կըլուր ենք գնում, Տես, ով կայ նախասենեակում: (Սաղարիկը նայում է դիպի նախասենեակ): Դռները կողպել: (Յուշիկ փայտով մօտենում է Մարգարաին սենեակի դռների եւ ակնայն դնում: Նայում է իւր գրպանի ժամացոյցին եւ վերադառնում բեռնի կենտրոնը):

ՍԱՂ. (Նախասենեակը նայելուց յետոյ դռները ծածկել է): Այնտեղ ոչ ոք չըլկայ: Աւելի յարմար ժամանակ չէ՛ր կարող ընտրել: (Տեղորոշեալն դնում է կրպակը): Ինչի՞ մասին ես մտածում:

ԱՆԴՐ. Երբ սատանան ժարդու գլխի մէջ մի չար միտք է մտցնում, սրտի մէջ էլ մի ահ է գցում: Ծածկի՛ր սեղանատան դռները: (Սաղարիկը ծածկում է) Կարծես, այնտե-

դից աչքեր են նայում մեզ: Մօտս կաց: (Նստում է բազիս-
թոռներից մեկի վրայ):

ՍԱՂ. (Գայով բեկի առաջ էն. չառ բաներ ես արել,
արա այդ մէկն էլ):

ԱՆԴՐ. (Կիսամայն) Արե՛լ: Ես մենակ չեմ արել, դու էլ
միշտ հետս ես եղել: Էն. էլի հօրդ կերպարանքն եկաւ, կանգ-
նեց աչքիս առջեւ: Նա ասում էր. «Չարը չարութեան ճանա-
պարհում կրկորչի»:

ՍԱՂ. Էն, դու էլ ժամանակ գտար հօրս յիշելու:

ԱՆԴՐ. Յիսուսն ու վեց տարեկան մարդ եմ, Սաղաթէլ,
գլխովս հաղար ու մի փորձանք է անցել: Երգում եմ կոտ-
րել, միամիտներ եմ խաբել, խեղճեր եմ կոփել ու կողոպ-
տել, երեք անգամ կաշառքով ազատուել եմ դատաստանից,
բայց երբեք այս դրութեան մէջ չեմ եղել: Ինչից՞ն է այս.
Սաղաթէլ: Այ, աե՛ս, սառը քրախնքը պատեց մարմինս:

ՍԱՂ. Վաղն այս ժամանակ կը հաշուես ու կը տեսնես,
որ մօտ եօթ հարիւր հազար ուռ-բլու կալուածք է մնացել
ձեռքումդ:

ԱՆԴՐ. Ազահութիւն, աչքածակութիւն, ուրիշ ոչինչ:

ՍԱՂ. Էէ՛նէ՛, դու սկսում ես դատողութիւններ անել:
Շտապի՛ր, գիշերն անցնում է:

ԱՆԴՐ. Չըկարծես, թէ միայն փողի համար եմ անում
Սաղաթէլ: Ոչ, այլ այդ լակոտին խրատելու համար: (Վեր-
է կենում):

ՍԱՂ. Ի հարկէ: Այստեղ պատուի խնդիր կայ, փողն ինչ...

ԱՆԴՐ. (Ասանկերը կրճեղով) Գոռո՛ղ, անպարտաւա՛ն:
Ուզում է ինձ խեղդել, ինձ, որ կարող եմ հարիւրին խեղդել
այս ճանկերովս: Աա, եթէ ձեռքս կընկնին այդ թղթերը,
ցոյց կըտամ քեզ. թէ ով եմ ես... Սուս, այդ ի՞նչ ձայն է:

ՍԱՂ. Ես ոչինչ ձայն չեմ լսում:

ԱՆԴՐ. Դէ՛ն, Անդրէաս, մի թուլանար, ամօթ է: Արա
այս մէկն էլ: Ինչ որ լինելու է. այն պիտի լինի: (Չգոյշ
ֆայերով անցնում է Մարգարի սենեակը):

ՍԱՂ. Դայլը մտաւ գառների փարախը—կ'ասէր հայրս:

(Մօտենում է սեղանասան դուրերին եւ յոյր համզգնում:
Բեռնում տնոսն է խաւար): Այսպէս լաւ է, ինձ չեն տեսնիլ:

(Լուռօրին: Սեղանասանից շառն է ժահագոյցի սան ու մեկ
գարկը): Հիմա ես էլ եմ վախենում:

Երկարատեղ յոռօրին:

ԱՆԴՐ. (Երեւում է դուրերի մեջ. չախազանց այրայրում է,
դողում է, բայց ուրախ է: Չեռում անուր բռնած է քղերի մի
ծրար: Լուռօրին: Յեւոյ շնչիւնով): Սաղաթէ՛լ:

ՍԱՂ. Այստեղ եմ: (Սենեակը նորից յաւառում է):

ԱՆԴՐ. (Առաջ է գալիս): Ահա նրա հոգին: Ահա ինձ
քնից ու հանգստութիւնից դրկողը: Հարստութիւնս, անունս,
պատիւս, եօթ հարիւր հազարի փրկութիւնը:

ՍԱՂ. Դէ, գնանք, հեռանանք այստեղից:

ԱՆԴՐ. Թող դեռ տեսնեմ, նրանք են թէ չէ: (Ծրար
գնում է): Իսկ և իսկ: Ինչպէս լաւ յաջողուեց: Նա քնած
էր երեխայի պէս, գիրքը կրծքի վրայ բռնած: Բանալիները
բարձի տակ էին: Վերցրի ու... ձայն չե՞ս լսում: (Ծրարը
շտապով դուռնէ գրպանը):

ՍԱՂ. (Անհանգիստ): Լսում եմ: Հեռանանք:

Փողոցից շառն է ուսիկանակալի շողի մայն:

ԱՆԴՐ. Աա, ոստիկանները գող են բռնում: Երեւի,
խեղճերից մէկը, քաղցածութիւնից ստիպուած, գողացել է
մի փալասի կտոր: Սուս, հեռանանք: —

ՍԱՂ. (Մօտենում է աջ կողմի առաջին դուրերին, մի վայր-
կեան կանգ առնում եւ անհետանում):

ԱՆԴՐ. Հեռանում է նրան:

ՄԱՐԳ. (Դուռն է գալիս գիշերային սպիտակ հագնով: Նա-
յում է աջ ու ձախ այրայրում, նկատում է հօրը, որ այդ պահին
արդիւն դուրերի մօտ է: Ուժգին ցնցում է ու ձգում քոյ): Հայ-
րի՛կ: (Մի ֆակի ֆայ առաջ է վազում եւ բարձր ձգում): Հայրի՛կ:

ԱՆԴՐ. Դուրերի միջից սարսափաւար յիս է նայում եւ ան-
հետանում:

ՄԱՐԳ. Հեկեկարով ընկնում է յաւակի վրայ:

Վարագոյրն իջնում է հանդարտ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՉՈՐՐՈՐԴ

Առաջին Արարուածի բեմը: Վաղ երեկոյ է: Գրասեղանս
ների վրայ վառուած են էլէքտրական ճրագներ: Գրասեն-
եակի դռները բաց են: Այնտեղ ոչ ոք չըկայ:

Վարագոյրը բարձրանալիս՝ ձախ կողմի գրասեղանի
քով նստած է Բագրատն և գիտում է իւր գործարանի հա-
շիւները: Սեղանի մօտ կանգնած է Կարինեանը և բացաղ-
բութիւններ է տալիս:

Դէպի աջ, Անդրէասի գրասեղանի քով, նստած է Սա-
ղաթէլը, ոտը ոտի վրայ դրած և հանգարտ տէրողորմեա
է գգում:

ՏԵՍԻԼ I.

ԲԱԳՐԱՏ. ԱՍԴԱԹԷԼ ԵՒ ԿԱՐԻՆԵԱՆ:

ԲԱԳՐ. Խոզովակների համար պարտ եմ մօտ ութ հա-
զար ուրբի. մեքենաների համար վճարուած է քսան և եօթ
հազար երկու հարիւր: Ընդհանուր գումարն է ծախքերի՝ երեք
հարիւր տասներկու հազար... (Մեկուսի): Եւ այս բոլորը
կարող է ձեռքիցս դուրս գալ: Ա՛հ: (Վեր կ կենում): Թագ-
ցըրո՛ւ այս հաշիւը առ այժմ հայրիկից: Հին վաճառական-
ները սարսափում են համարձակ ձեռնարկութիւններից:
Նրանց համար այսօրուայ կոպէկը վաղուայ ուրբուց թանկ է:

ԱՍԴ. Ինձ համար էլ այդպէս է. քիչ լինի, նաղդ լինի:
(Տերոյրմեան տնոյն և ձեռների մեջ եւ հոս փաշում):

ԲԱԳՐ. Խանութպանի սկզբունք: (Կարինեանին) Դուք
ազատ էք. կարող էք գնալ:

ԿԱՐ. (Սեղանի վրայից վերցնելով և հաշուեկետը): Ես ու-
զում էի ձեզ յիշեցնել...

ԲԱԳՐ. Ձեր ոռնկի մասին: Գիտեմ: Լաւ, լաւ, կըմտածեմ:
ԿԱՐ. Վեց ամիս է միեւնոյնն էք ասում: Հարիւր ուրբի
ամսականը իմ տաժանակիր աշխատանքի համար չատ չնչին
վարձ է:

ԲԱԳՐ. Բաւական մեծ վարձ է. եթէ համեմատենք ձեր
չնչին կրթութեան հետ: Մեր ժամանակում գնահատուած է
միայն տաղանդը և գիտութիւնը:

ԿԱՐ. Իսկ երկար տարիների բարեխիղճ և ազնիւ ծա-
ռայութիւնը ոչինչ:

ԲԱԳՐ. Լաւ, հեռացէ՛ք: Ես չեմ սիրում. երբ մարդիկ
աշխատում են ինձ բան սոլորեցնել: Յրտեսութիւն:

ԿԱՐ. Գնում ե գրասենեակի պիտանակի դեմքով: Մի փոքր
անցած՝ այնտեղ իջում ե մրուրիւն:

ՏԵՍԻԼ II.

ԲԱԳՐԱՏ ԵՒ ԱՍԴԱԹԷԼ

ԲԱԳՐ. (Անհամբեր) Բեռի այժմ ասա տեմենմ, ի՞նչ
նորութիւն կայ:

ԱՍԴ. Գոհութիւն Աստծու, ամէն բան կարգին է: (Հան-
դաս ոսփի և կանգնում, ուղղելով աշխատողի փեշերը):

ԲԱԳՐ. Օթարեանն եկե՛լ է այստեղ:

ԱՍԴ. (Ուսերը վեր փաշելով): Ես ինչ գիտեմ, խօսմ պա-
հապան չեմ: (Սկսում ե ծանր փայլելով անց ու դարձ անել):

ԲԱԳՐ. Անհրաժեշտ է իմանալ, տեսնուե՞լ է նա Մարգարտի հետ:

ՍԱՂ. Կարող է տեսնուած լինել, կարող է չըլինել, Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Ես չեմ կարողանում ամբողջ օրը Մարգարտին հանդիպել: Չըզիտեմ ինչու, նա վաղուեւ է իւր սենեակում և ոչ ոքի չի ընդունում:

ՍԱՂ. Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Առ հասակակ այսօր մեր տանը տարօրինակ արամադրութիւն է տիրում: Նկատեցի՞ր, հայրիկը որքան փոխուած էր ճաշի ժամանակ: Ես երբեք նրան այդպէս անկապ խօսելիս չեմ տեսել: Նա սովորականից աւելի էր գինի խմում: Այդ արթուն մարդը, կարծես, ուզում էր գիտմամբ հարբել:

ՍԱՂ. Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Քե՞զ ինչ է պատահել, չեմ հասկանում: Այսօր շատ շուտ-շուտ ես յիշում Աստծու անունը:

ՍԱՂ. Ես Աստծուն միշտ յիշում եմ: Դու էիր, որ ուզում էիր ինձ չեղել նրա ճանապարհից քո ուսումնական քաջադրութիւններով:

ԲԱԳՐ. (Կանգ եւ ստնում եւ նայում նրան խոր խոր): Դու ինձ յանդիմանում ես: Այդ վատ չէ, վատ չէ: Ես ինքս պատրաստուել էի քեզ մի թեթեւ նախատինք տալու:

ՍԱՂ. Նախատինք տալո՞ւ: Ի՞նչ: Ինչո՞ւ համար, ի՞նչ եմ արել:

ԲԱԳՐ. (Մօտենալով, ձեռք դնում եւ նրա ուսի վրայ եւ կիս քարեկանաքար, կիս յուր): Արի, պատուելի քեռի, խօստովանիր, որ դու շատ կըցանկանայիր համոզուել, որ (Ձեռքդ դնելով երկինք քառնաւանդակով) այնտեղ ոչինչ չըկայ:

ՍԱՂ. Եանի, ի՞նչ ես ուզում ասել, պարզ խօսիր:

ԲԱԳՐ. Ուզում եմ ասել, պատուելի քեռի, որ քեզ նման մարդկանց համար շատ ձեռնտու է ոչ այնտեղ (Ձեռք

քառնաւանդակով եւ դեպի արկինք) երկիւղ ունենալ և ոչ այստեղ: (Ձեռք խփում եւ Սաղաթէիլի արհիւ):

ՍԱՂ. Իսկ դո՞ւ ինչ ես, դո՞ւ: Դո՞ւ ումից կամ ինչից ես վախենում. անհաւատ:

ԲԱԳՐ. Ե՛ս: Ահա (Ձեռք գտնում եւ իւր նախակին) թէ ինչիցն եմ վախենում: Իմ միակ Աստուածը բանականութիւնն է: Հիմա, քեռի, դառնանք գործնականին: Ասա, տեսնեմ, քսան ու հինգ տարուայ ընթացքում որքա՞ն ես գողացել էլիզարեաններից:

ՍԱՂ. (Յնչուս եւ եւ վիրաւորում ձեռնում): Ի՞նչ, դո՞ւ դացե՞լ: Հարբած ես, ինչ է:

ԲԱԳՐ. (Սառն յղարեանք) Ես երբեք չեմ հարբում: Լսիր, քեռի, հօրս հարստահարել ես, ներել է, այդ իւր հաշիւն է, իսկ ես... ես խոնարհաբար խնդրում եմ, իմ գործերում ձեռներդ մի փոքր մաքուր պահես:

ՍԱՂ. Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, այս տղան գժուել է:

ԲԱԳՐ. Մի քիչ առաջ, երբ քննում էի գործարանիս հաշիւները, նկատեցի, որ քո ձեռքով գնուած նւթերը մէկով կեղծ է: Մի խօսքով, բաւական վերադիր ես արել: Ես գիտեմ, որ քո արածը սովորական բան է գործակատարների համար, բայց իմ վերաբերմամբ զգոյշ կաց:

ՍԱՂ. (Վրդովում՝ զանազան խոշոր շարժումներ եւ սնում կարծես, պատէիլն բողոքելով): Այստեղ մտիկ տրէք, սրան, սրա՞ն, չի ամաչում, իւր հարազատ քեռուն գող է անուանում: Եւ երկինքը չի որոտում, պատերը ձայն չեն հանում: Վա՛յ մեզ, վայ մեր օրին:

ԲԱԳՐ. Է՛է, թող այդ բոշայական ձեւերը: Նրանք ինձ խաբել չեն կարող: Ես քեզ կրկրին անգամ խնդրում եմ, ձեռներդ մաքուր պահիր: Ես արթուն մարդ եմ և վրիժառու, մօրս եղբօրն անգամ չեմ խնայել:

ՍԱՂ. Անամօթ, չի էլ կարծրում ասածներից:

ՏԵՍԻՒՆ III.

Ն Ո Յ Ն Ք Ե Ի Ա Ն Դ Ր Է Ա Ս :

ԱՆԴՐ. (Գալիս է ձախի դռներից: Ներքուստ անհանգիստ է, քայքայ աշխատում է անյուրր ձեռքերով): Հիմա ի՞նչ անենք, Սաղաթէլ: Կարծեմ, վատ չի լինիլ գնալ կլուր և մի պուլլկա պրեֆերանս խաղալ: Վաղուց է չեմ եղել այնտեղ: Հը՛մ, ի՞նչ կ'ստես, պարոն ինժեներ:

ԲԱԳՐ. Շատ ուրախ եմ, որ ուզում ես հասարակութեան մէջ երեւալ: Կլուր չըգնալդ չար լեզուներին հաղար ու մի բառրասանքի նիւթ է տալիս: Բայց ես ղարմանում եմ, որ այդպէս հանգիստ ես:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ չըպիտի հանգիստ լինիմ: Փառք Աստուծու, խօս առնա կրակ չի ընկել կամ վէքսելներս պրօտեստ չեն անում: (Անհանգիստ նայում է դիպի այն դռները, ուսկից դուրս է եկել):

ԲԱԳՐ. Երէկ դու այդպէս չէիր խօսում:

ԱՆԴՐ. Երէկը երէկ էր, այսօրը—այսօր: Սաղաթէլ, այդ տէրոգորմեան առւր ինձ: (Սաղաթէլը շարժւում է): Էհ, փառք Քեզ, Աստուած, մեծ է Քո ողորմութիւնը: (Նստում է իւր գրասեղանի մօտ):

ԲԱԳՐ. Հայրիկ, ուրեմն, դու այլևս չե՞ս վախենում Օթարեանից:

ԱՆԴՐ. (Ծիծաղում է նկարդային, սառնաստիկ ծիծաղով): Հի հի հի, լսեցի՛ր Սաղաթէլ: Ասում է: Օթարեանից չե՞ս վախենում: (Ողորմ) Ո՛վ է Օթարեանը: Ե՞րբ եմ ես նրանից վախեցել կամ ումի՞ց եմ վախեցել: Անդրէաս էլիդ բարովը վախեցող պատուհներից չէ: (Գտնուելով նայելով ձախի դռների կողմ): Սաղաթէլ, տես ով կայ այն սենեակում: (Բագրուսին) Յիմար բաներ ես խօսում:

ՍԱՂ. (Նայել է ձախի դռներով դիպի ներս): Այնտեղ ոչ ոք չըկայ:

ԱՆԴՐ. Աչքիս մէկն երեւաց սպիտակ հագստով, երկայն մազերով: Ծածկիւր այն դռները: Օթարեան—չէ, չուն, կատու, մուկ, խլէղ:

ԲԱԳՐ. (Ուշադիր դիպել է հօրը): Զարմանում եմ: Երէկ դու համարեա սարսափում էիր Օթարեան անունից, այսօր ծաղրում ես նրան: Իսկ ես, ընդհակառակը, երէկ նրան արհամարում էի, այսօր չեմ կարող:

ԱՆԴՐ. Այդ քո գործն է: Ինչ ուզում ես, արա: Դէհ, Սաղաթէլ, գնում եմք կլուր, թէ չէ:

ՍԱՂ. Հասնաձայնութեան նշան է ականջում:

ԲԱԳՐ. Երէկ երեկոյ ես Մարգարտի մօտ տեսայ և կարդացի այն թղթերը, որոնց գոյութիւնը քեզ յայտնի է: Եթէ Մարգարտն այդ թղթերը վերադարձրել է Օթարեանին, չըգիտեմ ինչպէս կարելի է հանգիստ լինել:

ԱՆԴՐ. Դու կարող ես այդ մասին չըմտածել: Գործարանդ կիսատ չի մնալ:

ԲԱԳՐ. (Ուշադիր) Ի՞նչպէս, հայրիկ, բացառի՛ր, չէ՞ որ գործը որքան քեզ, նոյնքան էլ ինձ է վերաբերում:

ԱՆԴՐ. (Վրդովում) Դադարելո՞ւ ես, թէ՞ չէ: Գլուխս տրաքեցրիր: Ես այսօր տրամադրութիւն չունիմ այդ մասին խօսելու:

ԲԱԳՐ. (Տարակուսակով նայում է նախ նրան, ապա Սաղաթէլին): Ոչինչ չեմ հասկանում: Պէտք է անպատճառ տեսնուել Մարգարտի հետ: Ես կըգնամ և ուժով էլ լինի՛ կը մտնեմ նրա սենեակը: Այստեղ մի բան կայ, որ ինձանից թաղցնում էք: (Գնում է ձախ դռներով):

ԱՆԴՐ. Շատ է, ասում եմ:

ՍՈՂ. (Սառնուքեանք ձեռք մեկնելով, որ բուռը վերցնի): Դո՛ւ գիտես: Ես կարծում էի, որ ազնիւ վաճառականն իւր խօսքի տէրը պիտի լինի:

ԱՆԴՐ. (Ասանկերը կրճեկով) Աա, գազա՛ն: (Ստուգում է):

ՍԱՂ. (Թուրքը վերցնում է, կախապես ստուգում քիւնը ցանկից չորացնելով, եւ ծոցը դնում): Շնորհակալ եմ: Այժմ՝ կարող ես ինձ վրայ յոյս դնել: Դէ լաւ, քիչ մտածիր: Մեղքն այն ժամանակ է մեղք, երբ յայտնի է հասարակութեանը: Իսկապէս ի՞նչ ես արել: Մի քաղցած գայլի առամենքը հանել ես—պրծաւ գնաց: Թող այժմ գոռայ, ինչքան ուզում է, թէ էլ լիզարարովը նրա հօրը կողոպտել է: Փաստեր կը պահանջենք:

ԱՆԴՐ. (Ականջ է դրել ուշադիր այնպիսի դեմքով, որից երեւում է, թէ շատ ցանկանում է հստակեցնել): Այո փաստեր կը պահանջենք: Թող այժմ գնայ դատարան: Այժմ ես եմ՝ նրա դատաւորը: «Պարոն, կ'ասեմ նրան դատաւորների առաջ, հաստատիր, բե՛ր ապացոյցներ եւ ժառանգութիւնդ ստացիր»: Նա ապացոյցներ չունի, հա հա հա, չունի, կորել են, անհետացել: Եւ ես կըթքեմ նրա երեսին, վրէժըս կ'առնեմ: Օօօ, Սաղաթէլ, ես չատ եմ տանջուել: (Բաց է անում բանալիով գրասեղանի արկղը) Ահա, այստեղ է նրա լեզուն, գոռողութիւնը, նրա հոգին: (Հանում է ծրարը եւ նայում): Երէկ ես էի նրա ձեռքում, այսօր նա է իմ ձանկերում:

ՍԱՂ. Այրիւր, կորչեն, ինչո՞ւ ես պահում:

ԱՆԴՐ. Օօ, այնպիսի մի խարոյկ սարքեմ, որ քէֆդ գայ: Բայց դեռ թող մնայ այստեղ, թող տեսնեմ, կշտանամ: (Թղթելը յետ է դնում): Մտէ՛ք այստեղ: Անդրէաս էլ լիզարարովի ձեռքից Գարբէլ Հրեշտակապետն էլ չի կարող ձեզ ազատել: Է՛հ, այժմ ումիցն եմ վախենում, Իմ աղջկանից:

ՍԱՂ. Նա երբեք քեզ չի մատնիլ:

ԱՆԴՐ. (Ցնցուելով, բանալին շտապով գրասեղանի վրայ դնում): Ահ, ոտքի ձայն լսեցի: Տես, ով է գալիս: Պէտք է սառնարին լինել...

ՍԱՂ. (Մօտեցել է նախասենեակի դռներին, բաց արել ու նայել): Նա է: (Դեպի նախասենեակ): Հաւեցէ՛ք... (Յետ է փաշտում, գրուխ ստով Օքսեմիլին):

ՏԵՍԻՆ V.

Ն Ո Յ Ն Ք Ե Ի Օ Թ Ա Ր Ե Ա Ն :

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում անկամգիս դեմքով, գրուխ է տանում Անդրեասին, անուշադիր բողկելով Սաղաթէլին: Վերադառնալով է): Ներեցէ՛ք, որ ձեզ անհանգստացնում եմ, Ասացէ՛ք, ի սէր Ասածու, ի՞նչ է պատահել ձեր տանը: Ինձ ատացին, որ մայրիկն ու օրիորդ Մարգարիտը յանկարծակի հիւանդացել են:

ԱՆԴՐ. Շնորհակալ եմք. պարոն, որ այդպէս մտածում ես մեր մասին: Բայց մեր տանը հիւանդ չըկայ: Ուրի՞շ:

ՕԹԱՐ. Պարոն Անդրէաս, ես գիտեմ, որ ամէն բան արդէն յայտնի է ձեզ: Չեմ թագցնիլ, ինձ համար Մարգարտի առողջութիւնը թանգ է: Ահա երրորդ անգամն է այսօր դալիս եմ, ինձ չեն ընդունում. ասելով թէ հիւանդ է: Այդ ինձ վախեցնում է: Անկարելի է, որ Մարգարիտը թեթեւ տկարութեան պատճառով ինձ չընդունի: Անշուշտ նա շատ ծանր հիւանդ է:

ԱՆԴՐ. (Հեզմաբար) Սաղաթէլ, լսո՛ւմ ես: Մարդը տանջւում է: Հանգիստ կաց, պարոն, իմ աղջիկը հիւանդ չէ, միայն երեւի չի ուզում քեզ ընդունել: Սաղաթէլ, կարծեմ, ժամանակ է կուր գնալու:

ՍԱՂ. Ի հարկէ: (Նշան եւ անուն Անդրեասին, որ խոսնէ ասուն պահի):

ԱՆԴՐ. Է՛հ, մնաս բարով, պարոն սիրահար: Մեզ նե-
րեր, գործ ունինք: Եթէ ուզում ես, կարող ես նստել,
հանգստանալ, Բագրատը տանն է, կարելի է նա քեզ ըն-
դունի: (Անցնում եւ բեւի խորքը դուռն զնայող հասնար):

ՕԹԱՐ. (Ձարնացած, մի ֆանի վայրկեան շուռ դիտելով եւ նստելով):
Ձարմանալի է, բոլորովին անհասկանալի...

ԱՆԴՐ. (Ստան կայելով խոր ժառանգոյցին) Ի՞նչն է զարմա-
նալի, պարոն փիլիսոփայ:

ՕԹԱՐ. Ձեր խօսակցութեան եղանակը, ձեր դէմքի
հեղինական արտայայտութիւնը, ձեր սառնութիւնը:

ԱՆԴՐ. (Տախտաւորով) Բայ ի՞նչպէս կը հրամայես խօսել,
աղաս, հըը: Ուզում ես, որ վիզս ծռեմ, վախենամ, աղա-
չեմ, պաղատեմ: (Լուրջ եւ խիստ) Հերիք է: Դու չըհասկա-
ցար պատիւդ: Ես խոնարհութեան քրիստոնէաբար, դու գըլ-
խիս նստեցիր: Համբերութիւնն էլ չափ ունի: Այժմ կարող
ես գնալ, ուր ուզում ես. իմ տան դռները քեզ համար փակ են:

ՍԱՂ. (Առանձին Անդրեասին) Մի՛ տաքանար, լաւ չէ:

ՕԹԱՐ. (Յուզուած եւ ապշած մի ֆանի վայրկեան շուռ նա-
շում կ): Ահա թէ ինչ: Ուրեմն, կաշկանդուած լեզուի կա-
պերը քանդուե՞լ են: Ուրեմն, երեկուայ օրն այստեղ մոռաց-
ուե՞լ է: Այսօր իմ առջեւ փակում էք այն դռները, որոնց
երէկ բաց էիք անում կրունգներով՝ վրայ: Ասացէք, պարոն
Անդրէաս, դուք ինձ ուզում էք վիրաւորել իսկապէս, թէ՞
կատակ էք անում:

ԱՆԴՐ. Ես զեպա-գիւղաների հետ կատակ չեմ անում:

ՍԱՂ. Անդրէաս, Անդրէաս...

ԱՆԴՐ. (Վրդովուած) Թո՛ղ ինձ, բաւական է ինչքան
երես տուեցի լակոտի մէկին:

ՕԹԱՐ. (Կասկած) Պարո՞ն...

ԱՆԴՐ. Գոռա՛, որքան ուզում ես: Չայնդ եօթերորդ
երկինք կը բարձրանայ, Բայց Աստծուն չի հասնիլ: Շարու-
նակիր էլի, ինչո՞ւ ես լռել: «Դուք ինձ օգնելով, ինձ վի-

րաւորել էք: Ես ինքնասէր մարդ եմ, տանջուել եմ: Դուք
իմ փողերով էք ինձ որդեգրել: Ձեր հարստութեան կէսն
ինն է: Տուէ՛ք»: Անպատկա՛ռ, Ահա վեց ամիս է ես զրկուել
եմ իմ հանգստութիւնից, քնից, ախորժակից: Քո տարածած
սուտ լուրերը տանջում էին ինձ գիշեր-ցերեկ: Քո պատճա-
ռով մարդիկ սկսել էին ինձ համարել գող եւ քիչ էր մնում
երեսիս թքէին: Քառասուն տարուայ մէջ աշխատած անունս
ու պատիւս ոտնատակ էին լինում: Այժմ... այժմ բաւական
է: Դու սպառնում ես ինձ դատի՝ կանչել: Համեցէ՛ք, ձա-
նապարհը բաց է, կարող ես գնալ: Իսկ իմ տան դռները
փակ են քո առջեւ եւ յաւիտեան չեն բացուիլ:

ՍԱՂ. (Մեկնալի) Այս մարդն ինքն իւր գործը փչացնելու է:

ՕԹԱՐ. (Լսել եւ մերք զարնացնակը, մերք փրդովուելով,
մերք խոսնէ զայելով): Եւ այդ համարձակ լեզուով խօսողը
Անդրէաս էլիզարեանն է: Նա՛, որ աշխատում էր ինձ մի
քանի հազար ուրբով կաշտել, որպէսզի ես հրաժարուի՞մ
իմ արդար պահանջից: Դուք ինձ մինչեւ անգամ ծաղ-
րում էք, Դուք ինձ վռնդում էք ձեր տնից, ինչպէս՝
մի փողոցային սրիկայի՞, ինչո՞ւ: Որովհետեւ ես մինչեւ
այսօր ինայել եմ ձեզ յանուն ձեր աղջկայ սիրո՞յն: Ասա-
ցէ՛ք, այդ ինչ կերպարանափոխութիւն է: Ո՞վ կամ ի՞նչը
ձեզ աղատեց երէկուայ ողորմելի դրութիւնից: Ո՞վ ներշնչեց
ձեզ այդքան քաջութիւն:

ԱՆԴՐ. Ես քո սպառնալիքներից մազի չափ չեմ վա-
խեցել:

ՕԹԱՐ. Սուտ էք ասում, պարոն: Դուք ինքներդ այս
րոպէիս խօստովանեցիք, որ ես ձեզ զրկել եմ քնից ու հան-
գրստութիւնից, կընշանակէ, դուք համոզուած էիք, որ ձեր
հանսգստութիւնն ինձանից է կախուած: Չգում էիք, որ բա-
ւական է ես ցանկանամ, եւ դուք կըսողաք իմ ոտների տակ:

ԱՆԴՐ. Լի՛բը... (Յարձակուել եւ փրկել):

ՍԱՂ. (Միջ ընկելով) Անդրէաս, Անդրէաս. (Լուրջ):

ՕԹԱՐ. (Բոռնցկները սեղմելով, ուզեցել յարձակուել, բայց
զայել եւ խոսնէ): Ոչ ոչ, չըպիտի խելագարուել. Պէտք է իմա-

նալ ինչ է անցել այստեղ: Ես ոչինչ չեմ կարող ասել: Հարկաւոր է տեսնուել Մարգարտի հետ: Նա ինձ կ'ասի ճշմարտութիւնը: Երկուսից մէկը—կամ ես խարուած եմ այդ աղջկանից կամ այս մարդը մի զարհուրելի չարագործ է: Մարգարիտը կը բացաչրի գաղտնիքը: Նա պարտաւոր է բացաչրել: Ես նրան հաւատացել եմ ինչպէս երկնային դատաւորի: Ես կը տեսնուեմ նրա հետ թէկուզ մահուան անկողնում լինի: (Քայլերն ուղղում ե դեպի նախասենեակ):

ԱՆԴՐ. (Սաղաթիլին) Հրամայի՛ր ծառաներին, որ ներս չըթողնեն նրան:

ՅԹԱՐ. (Կանգ առնելով) Զգուշացէ՛ք, պարոն, ապա թէ ոչ՝ ձեզ հետ կը կորչի և ձեր աղջիկը: (Շտապով անցնում ե նախասենեակ):

ԱՆԴՐ. (Բարձր ձայնով) Վարդա՛ն: Դո՛ւրս արէ՛ք նրան, դո՛ւրս: (Դիտում ե նախասենեակի կողմ):

ՍԱՂ. (Բռնում ե նրա թւից) Համբերի՛ր. մարդ Աստծու, համբերի՛ր: Լաւ մտածիր, ինչ ես անում:

ԱՆԴՐ. (Մի կերպ ուշի գալով) Ծշմարիտ ես ասում, ես չըպիտի տաքանայի: Թող ինքը փրփրէր: Բայց ի՛նչ անեմ: Հոգիս բերանս է բերել: Տես, որտեղ գնաց:

ՍԱՂ. (Նայում ե նախասենեակի դուռնով) Դո՛նեք բաց արին: Բազրատը խնդրում է նրան ներս մտնել:

ԱՆԴՐ. Ի՛նչ պիտի անենք, եթէ Մարգարիտը յայտնի նրան:

ՍԱՂ. Վկան ես չեմ, մարդ Աստծու, ոչ տեսել եմ, ոչ լսել:

ՏԵՍԻԼ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Յեռոյ առանց Սաղաթիլի:

ՄԱՐԳ. Դուրս ե գալիս ձախից եւ կանգ ե առնում դուռնի առջև: Գունաս ե, դեմքի վրայ երեւում ե անկնոթեան եւ հոգեկան սուցանիքների հետքեր:

ԱՆԴՐ. Տեսնելով նրան, ուժգին ցնցում ե, բաց եւ արագորէաւք իշխում ե իրան:

Մի փակի վայրկեան պսակեաւոր լուրջիւն:

ԱՆԴՐ. Կանգնած ե թեմի մէջտեղում:

ՄԱՐԳ. Կանգնած ե ձախ դուռնի մօտ եւ չի նայում հօր:

ՍԱՂ. Անցել ե թեմի աջ կողմը եւ տեսնում ձեռքի նայում ե առաստաղին:

ՄԱՐԳ. (Ուզում ե խօսել, բայց նեղում ե Սաղաթիլի ներկայութիւնից)։ Քեռի, մայրիկը կարծեմ ուզում էր քեզ տեսնել:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Ցանում է ինձ: (Հանդարտ փայլում անցնում ե աջից դեպի ձախ եւ դուրս ե գալիս ձախ դուռնով: Ծաւաւաւորիկ յասակի վրայ՝ տեսնելով ինչ-որ բան, վերցնում ե եւ դնում Բագրատի սեղանի վրայ):

ՄԱՐԳ. Սաղաթիլին ճանապարհ դնելով, դուռնը ետեւից ծածկում ե:

ԱՆԴՐ. Լսեցի, որ հիւանդ ես, ինչո՞ւ ես վերկացել:

ՄԱՐԳ. (Այնքան կլանում ե իւր մտքով, որ գրեթէ չի շտաւ նրան): Հայրիկ, նա եկաւ ինձ տեսնելու, չըկարողացայ նրան ընդունել: Երբորդ անգամս է գալիս է այսօր, ես փախչում եմ նրանից: Հայրիկ, տո՛ւր ինձ միջոց նրան պարզերես հանդիպելու:

ԱՆԴՐ. Չեմ հասկանում, ինչ ես ուզում ինձանից:

ՄԱՐԳ. (Դողդոջում ձայնով, բայց հաստատ) Անհուշութիւն:

ԱՆԴՐ. Ես այն եմ, ինչ-որ կամ, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Դու չես կարող ինձ խրատել:

ՄԱՐԳ. Մի՛ տանջիր ինձ, հայրիկ, ես չեմ կարող դիմանալ քո անպատուութեանը:

ԱՆԴՐ. Եթէ անպատու բան էր, ինչո՞ւ ինձ ստիպեցիր անել:

ՄԱՐԳ. Ես ուզում էի անունդ խայտառակութիւնից ազատել:

ԱՆԴՐ. (Դառն հեգնական ծիծաղով) Աղատե՞լ: Ոչ, ընդհակառակը, դու ուզում էիր ինձ աւելի խայտառակել: Դու ուզում էիր ինձ զոհել քո... սիրականին:

(Վերջին բառը արտասանում է վիրավորական շեշտով):

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, մի՛ ասա այդ բանը, մի՛ ասա:

ԱՆԴՐ. Ինչպէս չասեմ: Նրան ճանաչելու օրից հարազատ ծնողիդ մոռացել ես: Նրա մի համբոյրը քեզ համար աւելի թանկ է քան իմ պատիւը:

ՄԱՐԳ. Ներդում եմ մեր գերդաստանի անունով, որ սխալում ես: Չեմ թագցնում, ես սիրում եմ Օթարեանին: Բայց քո պատիւն աւելի եմ սիրել, որովհետեւ իմ ծնողի ազնուութիւնն աւելի բարձր է ինձ համար, քան իմ երջանկութիւնը:

ԱՆԴՐ. Սո՛ւս, անամօթ, մի՛ համարձակուիր մօտս խօսել քո սիրոյ մասին: Ես չատ լաւ գիտեմ, որ դու ուզում էիր ինձանից խլել հարստութիւնս, տալ այդ գեաղային, որ յետոյ միասին աւելի՛ փառաւոր ապրէիք: Դո՛ օժիտը քեզ քիչ էր թւում:

ՄԱՐԳ. Կարող եմ երգուել, հայրիկ, որ ինքդ էլ չես հաւատում քո ասածին: Դու չատ լաւ գիտես, որ ես երբեք քո հարստութեան վրայ աչք չեմ ունեցել:

ԱՆԴՐ. (Ծաղրով) Ի հարկէ, դու այս աշխարհից չես, քեզ մայր չի ծնել: Բաւական է, դու սիրտ չունիս, դու առում ես ինձ, դու իմ թշնամին ես:

ՄԱՐԳ. Շատ լաւ, թող այդպէս լինի: Բայց մի օր կը համոզուես, որ ոչ ոք քեզ չի սիրել այնչափ, որչափ ես:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ ես եկել գլխիս, ասա կարճ, կտրական:

ՄԱՐԳ. Յե՛տ տուր ինձ այդ թղթերը, յե՛տ տուր:

ԱՆԴՐ. (Կծու ծիծաղ)։ Հա հա հա, յե՛տ տուր: Անդրէաս էլիգբարով, լսո՞ւմ ես, տուր սուրդ թշնամուդ ձեռք, վիզդ ծոփը, որ նա կտրէ: Չէ, որդի, փառք Աստծու, դեռ չեմ գժուել:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, մի՛ ծաղրիր իմ տանջանքը, ես չեմ կարող դիմանալ:

ԱՆԴՐ. (Եղանակը փոխելով) Ի՞նչ թղթեր ես ուզում, աա՞, ի՞նչ թղթեր: Ես ոչ մի թուղթ չեմ տեսել, չեմ ունեցել և չունիմ, դնա՛ր բանիդ:

ՄԱՐԳ. (Ձեռները ջարդելով) Սասուած իմ...

ԱՆԴՐ. Այո, դու երազ ես տեսել, ուրիշ ոչինչ...

ՄԱՐԳ. Կեանքս կրտայի եթէ երազ լինէր: Երբ ես լսեցի բանալիների ձայնը, արթնացայ և լուսամտի թոյլ լուսով տեսայ քո ահեղ կերպանանքը, չըհաւատացի աչքերս: Մի քանի րոպէ, սարսափից քարացած, դիտում էի արարքդ: Սխ, այն ի՞նչ վայրկեան էր, երբ դու հեռացար վախկոտ քայլերով և ես հետեւեցի քեզ: Այնտեղ, դահլիճում, քո սարսափած դէմքի վրայ կարդացի իմ դատաւճիռը: Դա ինձ համար կայծակի հարուած էր: (Երեսը դարձնելով աշխատում է արտասուքը գալել):

ԱՆԴՐ. Երազ չէ. բաս ինչ է: Երէկ ամբողջ գիշերը ես տանը չեմ եղել: Քեռիդ վկայ է...

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, եթէ ինձ չես խնայում, խնայիր քեզ: Սիրտս վկայում է, որ այդ թղթերը պէտք է քո գլխին մի փորձանք բերեն:

ԱՆԴՐ. Դէ, հերիք է, համբերութիւնս մի՛ կտրիր, ես սկսում եմ կատաղել:

ՄԱՐԳ. Աա, այլ ես քո սպառնալիքներից չեմ վախենում: Իմ ամենամեծ պատիժը երէկուայ քո արածն էր:

ԱՆԴՐ. (Կասաղած) Դէ դո՛ւրս, դո՛ւրս, անպատկառ: Դու կարող ես ինձ որդեսպան դարձնել:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, մի՞թէ չես մտածում, որ ես կարող եմ քո գողութիւնը պատմել բոլորին, առանց քեզ խնայելու:

ԱՆԴՐ. Մինչեւ բերանդ բաց անելը, ես այդ յանդուգն լեզուդ տակահան կ'անեմ և կըշարտեմ չներին: Դէ՛ն, կորի՛ր, քանի որ սատանան ինձ չի յաղթել:

ՄԱՐԳ. (Յուսամտ) Աստուած իմ, ի՞նչ անեմ: Նա սիրտ չունի: Հայրիկ, սիրելի թանկագին ծնող, տո՛ւր ինձ այդ թղթերը: Այսօր ես պարտաւոր եմ նրանց վերադարձնել իրանց տիրոջը: Ես ազնիւ խօսք եմ տուել: Նա այնտեղ:

հիւրանոցներու սպասում է: Ես փախայ նրանից, ինչպէս
զող: Տո՛ւր, եթէ մաղի չափ յարգում ես քողջկայ պատիւը:

ԱՆԴՐ. Անէ՛ծք քեզ, չար Սաղայէլ: Ասում եմ քեզ,
որ իմ մօտ ոչինչ չըկայ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, դու ինձ լաւ չես ճանաչել: Ես քիչ եմ
խօսել, բայց շատ եմ մտածել և զգացել: Ես պատրաստ
եմ կեանքս զոհել պատուիդ համար, բայց պատիւս արտա-
ւորել հարստութեանդ համար—չեմ կարող, անզօր եմ: Դու
պէտք է ազատես ինձ իսայտառակութիւնից: Այդ քո պարտքն
է, որովհետեւ դու հայր ես: Տո՛ւր ինձ իմ պատիւը, ես
առանց պատուի մի ժամ անգամ ապրել չեմ կարող:

ԱՆԴՐ. (Աստիճակներ կրճեղով) Հեռացի՛ր, աղջիկ, արիւնս
գլխովս է տալիս:

ՄԱՐԳ. Ոչ, չեմ հեռանալ, մինչեւ որ չըստանամ այդ
թղթերը: Զրկիր ինձ մի կտոր հացից, վռնդիր փողոց: Ես
պատրաստ եմ քո վերջին դորձակատարի ազատիւնը դառ-
նալ, պատրաստ եմ դոնէ դուռն ընկնել, ողորմութիւն մու-
րալ, բայց զող հուշակուել, ոչ, այդ չեմ կարող: Նա աղբիւ
է, նա ինձ էլ աղբիւ է համարում: Նա իմ մասին չատ մեծ
գաղափար ունի: Եւ յանկարծ զող նրա աչքով: Ոչ, ոչ,
հայրիկ, դու բարի ես, խելօք ես, դու այդ թոյլ չես տայ:
Տե՛ս, հայրիկ, ես չօքում եմ քո առջեւ: (Չոքում է) Խղճա՛
ինձ, խնայի՛ր ինձ: Քեզանից է կախում իմ կեանքը: Լա՛ւ
լսիր, կեանքս եմ ասում, Մի՛ արա, հայրիկ, այդ բանը.
մի՛ արա, գողութիւնը սոսկալի յանցանք է:

ԱՆԴՐ. (Կռուել է ինքն իւր հետ): Վեր կաց, ամօթ է,
նեքս կրմտնեն, կրտսնեն:

ՄԱՐԳ. Ոչ ոչ, ես վեր կըկենամ միայն պատիւս յետ
ստացած: Տեսնո՞ւմ ես, խիղճդ արդէն տանջում է քեզ:
Մի՛ դարձնիր երեսդ, երդում եմ, երբեք քեզ չեմ դատա-
պարտիլ, երբե՛ք, ոչ մի խօսքով, ոչ մի ակնարկով: Կրպա-
պանձուեմ և կը յարգեմ քեզ առաջուայ պէս: Ես գիտեմ,

որ դու մայրուհի ես և այժմ զղջում ես: Հայրի՛կ, տուր
ինձ այդ թղթերը:

ԱՆԴՐ. (Վառակալ շարժում և ակում եւ վեր կենում):
Հողի՛ք բերանս բերեցիր: (Մօտենում է գրասեղանին, արագ բաց
է ակում արկղը եւ ծրարը հանում):

ՄԱՐԳ. (Ուռսիսացած ոտի կանգնելով) Ահ, ես գիտէի,
որ դու բարի ես, որ քո չարութիւնը կեղծ է: Շնորհակալ
եմ, հայրիկ, դրանով դու ազատում ես ոչ միայն պատիւս,
այլ և կեանքս...

ԱՆԴՐ. Հը՛մ, ձե՛ռք վերցրու: Ես մի հարուածով վերջ
կըտամ ամէն բանի: Ի՛նչ արած, դու յամառ ես: (Թղթերը
պահում եւ ձգում է լսասրահ): Ահա նրանց տեղը:

ՄԱՐԳ. Քարասի՛րտ, այդ ի՛նչ ես անում: (Ճշարով յար-
ձակում է, որ խանգարի):

ԱՆԴՐ. (Զի քողնում նրան լսասրահին մօտենալ): Կա՛ց,
եթէ ոչ քեզ էլ կըգցեմ այնտեղ: Ահ, վերջապէս, ազատ-
ւում եմ ձեզանից: Վառուեցէ՛ք, մոխի՛ր դարձէք, դուք
չատ էք այրել իմ սիրտը:

Կոխ երկուսի մէջ:

ՄԱՐԳ. Թո՛ղ ինձ, թո՛ղ ինձ: Դու ինձ ես այրում.
ինձ: Բա՛ց թող, բա՛ց թող: (Ուզում է կծակել իւր ձեռները):
Ահ, ես թուլանում եմ, ոյժ չունիմ: Լսի՛ր, ես կըգոռամ,
կըկանչեմ բոլորին այստեղ, որ տեսնեն քո աւազակութիւնը:
Թո՛ղ: (Ազատելով իւր ձեռքից, մօտենում է լսասրահին) Ահ,
այլեւս ուշ է: Այրուեցին, կորաւ ամէն ինչ: (Բարձրաձայն)
Այստե՛ղ եկէք, Ռօզալիա, Բագրատ, ամէնքդ եկէք, տեսէք
ինչ է կատարւում այստեղ: Հայրն այրեց իւր աղջկայ պա-
տիւը: Ահ, կորաւ ամէն ինչ: (Թուլացած ընկնում է արոտի
վերայ: Լուսքիւն: Բայց թող այդպէս լինի: (Քայլերն ուղղում է
դիպի ձախ դռները: Հանդիպում է Օրստանին, որ գալիս է
նոյն դռներից, ցնցում է եւ անշարժ մնում):

ԲԱԳՐ. Նեաւ եւ մեկում նոյն դռներից Օրստանից քիչ յետոյ:

ՏԵՍԻԼ VII.

ՆՈՅՆՔ, ՕԹԱՐԵԱՆ ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ

ԱՆԴՐ. Ձեռները մեղքին դրած, կանգնած է դեպի ձախ:

ՕԹԱՐ. Վերջապէս, տեսայ քեզ: Դու հիւանդ չես և փախչում ես ինձանից: Լսի՛ր, հայրդ ինձ անպատիւ արաւ և դուրս վռնդեց իւր տնից: Ես համարում եմ ստոր մարդ, որ ուղեցել եմ խաբեբայութեամբ կորզել նրա հարստութիւնը: Յո՛յց տուր նրան իմ թղթերը: Յո՛յց տուր իսկոյն, ես այսպէս եմ կամենում: Ես ստորացած եմ, անպատուած: Յո՛յց տուր այդ ապացոյցները:

ՄԱՐԳ. Լուռ, գունատ, դողողուն եւ անշարժ կանգնած է պատի սակ:

ՕԹԱՐ. Ահա և՛ եղբայրդ: Այժմ նա ուրիշ լեզուով է խօսում: Այստեղ ժարդկանց դերերը փոխուել են: Երէկ հայրդ էր ուղղում ինձ կաշառել, այսօր—եղբայրդ: Գոնէ բացադրիր, ինչ է պատահել: (Լուռփուն) Աա, դու լռո՞ւմ ես, ձայն չե՞ս հանում, կանգնած ես դատապարտեալի պէ՞ս: Երգում եմ հօրս հարստահարուած գերեզմանով, կամ դուք էք խելագարուել կամ ես: (Մարգարիտին) Ասա՛, այդ ի՞նչ դաւադրութիւն է: Ձէ՞ որ ես քեզ ընտրեցի դատաւոր: Ո՞ր են իմ ապացոյցները: Բե՛ր այստեղ:

ՄԱՐԳ. (Երկար ասանկերով) Չըզխտեմ:

ՕԹԱՐ. Դէհ, լսո՞ւմ ես, Մարգարիտ, գնա, բեր այն թղթերը:

ՄԱՐԳ. (Մտեղային ստունոքեալք) Ես այրեցի այն թղթերը: Ահա այնտեղ: (Յոյց է արթն փառարանը, երկարատեւ, ամօքանկով լի մի հայեացք է ձգում հօր վրայ եւ քոյր քայլերով հեռանում է ձախ դռներով):

ՕԹԱՐ. } Միսմանակ մօտեւում եմ փառարանին:
ԲԱԳՐ. }

ԲԱԳՐ. Նայում ե, փախում է փառարանի դռներն եւ ուրախութիւն արտայայտում:

ՏԵՍԻԼ VIII.

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՄԱՐԳԱՐՏԻ:

Յեկոյ Սաղաքիչ եւ Սուրեն:

Պատկերաւոր տեսարան:

ՕԹԱՐ. (Ապշած նայում է մերթ մեկին, մերթ միւսին): Այրե՛լ է: Ուրեմն, այդ մի որոգա՞յթ էր ինձ համար: Մարգարիտը դաշնակից մի աւազակի՛: Ոչ, այդ անկարելի բան է: Կասկածել նրա ազնւութեան մասին, կը նշանակէ հայհոյել սրբութիւնը: Նա սուտ ասաց: Նա իրան զրպարտեց: Այստեղ մեղաւորն ուրիշ է: (Անդրեասին) Արդարացրէք ձեր աղջկան, ապա թէ ոչ՝ ես նրան կը վիրաւորեմ:

ՍԱՂ. Ներս է մտնում ձախ դռներից:

ԱՆԴՐ. Սաղաթէլ, գնանք կլուբ: (Քայլերը ուղղում է դեպի նախասենեակ):

Բեռնի ետեւից շուրւմ է ասրճանակի պայքիւն:

ԲՈՂՈՐԸ Յնցում են:

ՍԱՂ. Այդ ի՞նչ էր: (Վազում է յետ ձախ դռներով):

ԲԱԳՐ. Հետեւում է Սաղաքիչին:

ԱՆԴՐ. } Քարացիկ են:
ՕԹԱՐ. }

ՍՈՒՐ. (Ներսէս քահանայի տառապանքները և զոհանքները)։
Տառապանքներ և Լուսիններ։ Մարգարիտի իրան սպանեց։

ԱՆԴՐ. (Մոնղոլներ և, ձեռք զարկելով զիսկին)։ Ահ, որ-
դեպքա՛ն։

ՕԹԱՐ. Աս, այդ դո՛ւ ես այրել։ Գաղա՛ն։ (Ուզում է
շարժանքներ անդրադարձնել)։

ՍՈՒՐ. (Մեծ է ընկնում) Կա՛ց, նա արդէն պատժուած է։
(Նայում է հորը կոտորուքներով և զոհանքներով)։

ՕԹԱՐ. Մարգարիտ, Մարգարիտ։ (Հեկեկալով վազում է
դեպի ձախ և անգործացած յենում դուրս)։

Վարագոյրն իջնում է հանդարտ

1904 թ. Յունիս։ Կոջոր։



ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0356528

48370